

Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie

Jaarrapport 2017

Inhoud

1	Voorwoord van de voorzitter	7
2	Het jaar 2017 in cijfers	8
3	Verslag van vereffenaars	9
	3.1. Uitvoering Unisys pensioenregelingen	9
	3.1.1. Doelstelling van pensioenfonds	9
	3.1.2. Wijzigen uitvoeringsovereenkomst	9
	3.1.3. Deelnemers	10
	3.2. Collectieve waardeoverdracht	11
	3.3. Financiële ontwikkelingen	24
	3.3.1. Beleggingsplan 2017	24
	3.3.2. Behaalde beleggingsresultaten	25
	3.3.3. Kostendeekkende premie 2017	26
	3.3.4. Financieel toetsingskader	26
	3.3.4.1. Beleidsdekkingsgraad	26
	3.3.4.2. Vereist eigen vermogen	27
	3.3.4.3. Toeslagverlening	27
	3.3.4.4. Haalbaarheidstoets	27
	3.4. Dekkingsgraad	28
	3.4.1. Verschillende dekkingsgraden	28
	3.4.2. Verandering in dekkingsgraad	29
	3.4.3. Financiële positie	29
	3.5. Governance ontwikkelingen	30
	3.5.1. Bestuur	30
	3.5.2. Zelfevaluatie bestuur	30
	3.5.3. Visitatie	30
	3.5.4. Verantwoordingsorgaan	30
	3.5.5. Diversiteit	31
	3.5.6. Code pensioenfondsen	31
	3.6. Bestuursbesluiten en opvolging van aanbevelingen; de verantwoording ...	33
	3.6.1. Realisatie strategische doelstelling	33
	3.6.2. Behaalde rendementen: goed of slecht?	33
	3.6.3. Beleidsvoornemens 2017	34
	3.6.4. Overige besluiten	34
	3.6.4.1. IMVO-convenant ondertekend	34
	3.6.4.2. Statutenwijziging	35
	3.6.4.3. Beëindigingsovereenkomsten	35
	3.6.4.4. Verhouding matching-return	35
	3.6.5. Indexatie 2017	35
	3.6.6. Herstelplan 2017	35

3.6.8. Aanbevelingen accountant	36
3.7. Compliance	36
3.7.1. Naleving gedragsregels verbonden personen	36
3.7.2. Compliance uitbesteding	37
3.7.2.1. Compliance MN Services	37
3.7.3. Klachtenregeling	38
3.7.4. Datalekken	38
3.8. Toezichthouders	38
3.9. Gebeurtenissen na balansdatum	39
4. Pensioenregelingen	41
4.1. Wijziging in 2017	41
4.2. Toeslagverlening	41
4.2.1. Wettelijk kader	41
4.2.2. Toeslagen op pensioenuitkeringen in het verleden	41
4.2.3. Toeslagen in 2017 op middelloon pensioen	42
4.2.4. Toeslagen in 2017 uit hoofde van de overgangsregeling	42
4.3. Resultaat op premie	42
5. Communicatie	44
5.1. Beleidsplan	44
5.2. Uitvoeringsplan	44
6. Vermogensbeheer	45
6.1. Doelstelling	45
6.2. Strategisch kader	45
6.3. Uitvoering beleggingsbeleid	46
6.3.1. Basisscenario	46
6.4. Portefeuille samenstelling	46
6.4.1. Beleggingen per 31 december 2017	46
6.4.2. Matching portefeuille – korte toelichting	47
6.4.3. Return portefeuille – korte toelichting	47
6.5. Afdekking renterisico	47
6.6. Valuta-afdekking	47
6.7. Beleggingsresultaten	47
6.7.1. Rendementen	47
6.7.2. Toelichting relatieve rendementen	48
6.7.3. Rente-afdekking	49
6.7.4. Valuta-afdekking	49
6.8. Kosten vermogensbeheer	49
6.9. Verantwoord beleggen	49
6.10. Beleggen in Nederland	50

7. Actuariële verslag	51
7.1. Technische voorzieningen	51
7.2. Actuariële analyse.....	52
7.3. Solvabiliteit	52
7.4. Oordeel actuaris	53
8. Uitvoeringskosten.....	54
8.1. Algemeen.....	54
8.2. Kosten vermogensbeheer	54
8.2.1. Kosten als percentage belegd vermogen	54
8.2.2. Kostensoorten.....	55
8.2.4. Vergelijking met eerdere jaren	56
8.2.5. Aansluiting met jaarrekening.....	57
8.3. Kosten pensioenbeheer	57
8.3.1. Kosten per deelnemer	57
8.3.2. Vergelijking met realisatie 2016 en begroting 2017	57
8.3.3. Vaste versus variabele kosten.....	58
8.4. Liquidatiekosten	58
9. Beschikbare premieregeling.....	59
9.1. Algemeen.....	59
9.2. Portefeuilleverdeling.....	59
9.3. Zorgplicht bij opting out.....	60
9.4. Beheer portefeuille lifecycle mix.....	60
9.5. Uitbestedingsrisico	60
9.6. Wet verbeterde premieregeling	61
10. Risicomanagement.....	62
10.1. Risicobeheersing	62
10.2. Integrale benadering	62
10.3. Risicobeleid en doelstellingen	62
10.4. Risicohouding	63
10.4.1. Risicohouding toegelicht.....	63
10.4.2. Kwantitatieve risicohouding.....	63
10.5. Risico's vermogensbeheer	63
10.5.1. Solvabiliteitsrisico	63
10.5.2. Prijsrisico	64
10.5.3. Renterisico.....	64
10.5.4. Valutarisico.....	64
10.5.5. Kredietrisico	65
10.5.6. Liquiditeitsrisico.....	65
10.5.7. Uitbestedingsrisico vermogensbeheer	65

10.6. Overige risicocategorieën.....	66
10.6.1. Uitbestedingsrisico pensioenbeheer	66
10.6.2. Langleven- en kortlevenrisico	67
10.6.3. Sponsorrisico	67
10.6.3.1. Faillissementsrisico	67
10.6.3.2. Financieringsrisico.....	67
10.6.3.3. Beëindiging van relatie met sponsor	68
10.6.3.4. Grote veranderingen in deelnemersbestand	68
10.6.3.5. Belangenverstrengeling	68
10.6.3.6. Administratieve risico's.....	68
10.6.4. Integriteitrisico	68
10.6.5. Financiële risico's in verband met collectieve waardeoverdracht	69
11. Profiel & Organisatie.....	70
11.1. Oprichting	70
11.2. Missie, visie, doelstellingen.....	70
11.2.1. Waar staat SPUN voor?.....	70
11.2.2. Wat is de zienswijze van het bestuur?.....	70
11.2.3. Wat wil het pensioenfonds bereiken?	70
11.3. Bestuur	70
11.4. Verantwoordingsorgaan.....	71
11.5. Intern toezicht.....	71
11.6. Organogram SPUN.....	72
11.7.1. Algemeen	73
11.7.2. Beleggingscommissie	73
11.7.3. Klachtencommissie	73
11.7.4. Communicatiecommissie	73
11.7.5. Personeelscommissie.....	73
11.8. Uitbestedingsrelaties en advisering.....	73
11.8.1. Algemeen	73
11.8.2. Externe deskundigen	73
11.8.3. Accountant en actuaris	74
11.9. Geschiktheid van bestuur	74
11.10. Transparantie.....	74
11.11. Diversiteit	74
11.12. Nevenfuncties	75
11.13. Compliance & gedragscode	75
11.13.1 Gedragscode en naleving.....	75
11.13.2 Risicoanalyse integriteit.....	75
11.13.3. Uitbesteding.....	75
11.14. Klachtenregeling	76
11.15. Uitgangspunten beleggingsbeleid.....	76

11.15.1 Verklaring beleggingsbeginselen & investment beliefs.....	76
11.16. Extern toezicht.....	76
11.16.1. Prudentieel en materieel toezicht.....	76
11.16.2. Gedragstoezicht	76
11.17. Corporate Governance Code	77
12. Verantwoording en intern toezicht	78
12.1.Oordeel verantwoordingsorgaan	78
12.2.Bestuurlijke reactie	79
12.3.Oordeel intern toezicht.....	80
12.4.Bestuurlijke reactie	81
13. Jaarrekening	83
13.1.Balans per 31 december.....	84
13.2.Staat van baten en lasten	85
13.3.Kasstroomoverzicht.....	87
13.4.Algemene toelichting	88
13.5.Toelichting op de balans	97
13.6.Toelichting op de staat van baten en lasten	113
14. Overige gegevens.....	119
14.1.Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	120
14.2.Actuariële verklaring.....	121
14.3.Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	123
Bijlage 1 Personalia	130
1.1. Bestuur	130
1.2. Verantwoordingsorgaan.....	130
1.3. Beleggingscommissie	130
1.4. Personeel.....	130
1.5. Diversiteit	131
Bijlage 2 Pensioenregelingen	132
2.1. Hoofdpijnen pensioenregelingen.....	132
2.2. Hybride pensioenregeling	132
2.3. Beschikbare premieregeling voor deelnemers vanaf 1 september 2012	133
2.4. Indexatie	133
Bijlage 3 Kerncijfers.....	134
Bijlage 4 Kosten vermogensbeheer per categorie	139
Bijlage 5 Verantwoord beleggen.....	141
5.1. Principles for Responsible Investment	141
5.2. Leidende beginselen	141

5.3. Uitvoering van het beleid	141
5.3.1. Actief aandeelhouderschap	141
5.3.2. ESG-integratie	142
5.3.3. Uitsluiting	142
5.3.4. Thematische beleggingen.....	142
5.3.5. CO2 footprint	142
5.4. Resultaten.....	143
Bijlage 6 Verloopstaat deelnemers	144

1 Voorwoord van de voorzitter

In mijn voorwoord bij het jaarverslag 2016 schreef ik dat het bestuur had besloten om gesprekken aan te gaan met een Algemeen Pensioenfonds, met de intentie om de uitvoering van onze pensioenen over te dragen. Die overdracht is inmiddels een feit; vanaf 1 januari 2018 is De Nationale Algemeen Pensioenfonds verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenen die bij SPUN werden opgebouwd. In dit Verslag van vereffenaars leggen we verantwoording af over de keuze voor De Nationale APF. Na de overdracht is SPUN in liquidatie getreden, de vereffenaars zorgen voor de financiële afwikkeling en het opheffen van de stichting pensioenfonds. Ook daarover leest u meer in dit Verslag van vereffenaars.

De actuele dekkingsgraad steeg in 2017 met 5,2%-punt, van 104,7% naar 109,9%. De wettelijke dekkingsgraad, ook wel de beleidsdekkingsgraad genoemd, steeg met 6,8%-punt, van 102,8% naar 109,6%. Ter vergelijking: de gemiddelde beleidsdekkingsgraad van alle Nederlandse pensioenfonds tezamen per eind december 2017 bedroeg volgens De Nederlandsche Bank 106,5%.

Over 2017 is een totaal netto rendement op het belegd vermogen behaald van +2,5%. De return portefeuille, die circa een derde van het vermogen omvat bracht 10,9% op. De matching portefeuille (staatsobligaties, etc.) leverde een negatieve rendement op van 1,1%. Dat negatieve rendement op de matching portefeuille is een direct gevolg van de stijging van de rente in 2017. Omdat twee derde van het totale vermogen in de matching portefeuille is ondergebracht werd het totaal rendement flink gedrukt.

De transitie van het pensioenfonds naar De Nationale APF is over het algemeen goed verlopen. Vanaf januari 2018 ontvangen 'onze' gepensioneerden hun pensioen van De Nationale APF. We kunnen tevreden zijn over hoe de transitie van het fondsvermogen is verlopen. Door de inspanning van alle betrokken partijen, in het bijzonder onze fiduciair manager MN Services, is er veel bespaard op de kosten van de transitie van de beleggingen. Die besparing komt uiteindelijk ten goede aan de deelnemers en de pensioengerechtigden.

De liquidatie van het pensioenfonds verloopt volgens plan. Dat betekent dat de meeste en belangrijkste werkzaamheden per 30 juni 2018 zijn afgerond en het pensioenfonds kan worden opgeheven.

Het SPUN bestuur dankt u voor het in hen gestelde vertrouwen. Het gaat u allen goed.

Hoofddorp, 13 juni 2018.

Namens het SPUN College van Vereffenaars
Ir. W.P. Brandse

2 Het jaar 2017 in cijfers

Aantal deelnemers: 7
Aantal gewezen deelnemers: 1.308
Aantal pensioengerechtigden: 1.352

Beleidsdekkingsgraad:
109,6%

Dekkingsgraad o.b.v. 'DNB rente':
111.3%

Kosten pensioenbeheer
per deelnemer:
€ 313

Kosten vermogensbeheer
als % x gem. belegd vermogen:
0,41%

Totaal netto rendement:
2,5%

Rendement matching portefeuille:
-1,1%

Rendement return portefeuille:
10,9%

Een overzicht van de belangrijkste kerncijfers over de afgelopen jaren staat in bijlage 3.

3 Verslag van vereffenaars

3.1. Uitvoering Unisys pensioenregelingen

3.1.1. Doelstelling van pensioenfonds

Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland (SPUN) wilde zo goed mogelijk uitvoering geven aan de pensioenovereenkomsten die Unisys Nederland had afgesloten met haar (gewezen) werknemers. SPUN wilde een betrouwbare en professionele uitvoerder zijn van de pensioenvoorziening voor de deelnemers en pensioengerechtigden. Het beheren van het pensioenvermogen gebeurde tegen verantwoorde risico's en op een maatschappelijk verantwoorde wijze.

De primaire financiële doelstelling lag bij het nakomen van de nominale¹ pensioentoezeggingen. Dat wil zeggen het voorkomen van een verlaging van de pensioenen. Secundair gold dat de pensioenaanspraken en –uitkeringen worden verhoogd, als de financiële positie van het pensioenfonds het toeliet. Het bestuur besloot jaarlijks of een toeslag (indexatie) kon worden verleend, rekening houdend met de financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke indexatieregels.

3.1.2. Wijzigen uitvoeringsovereenkomst

In het eerste kwartaal van 2017 hebben de sociale partners binnen de Unisys-organisatie overeenstemming bereikt over een wijziging van de pensioenregeling. De hybride Combi pensioenregeling (een middelloon pensioenregeling tot een bepaald salarisniveau in combinatie met een beschikbare premieregeling voor het salaris boven dat grensbedrag) werd vervangen door een volledige beschikbare premieregeling. Het Pensioenkapitaalplan (een volledige beschikbare premieregeling voor nieuwe deelnemers) werd gecontinueerd. Tegelijkertijd gaven sociale partners er de voorkeur aan om, mede gelet op het dossier 'toekomst pensioenfonds', de beide (nieuwe) pensioenregelingen onder te brengen bij een andere pensioenuitvoerder². De wijzigingen moesten ingaan per 1 juli 2017.

Die voorgestelde reglementswijzigingen kwamen neer op het beëindigen van de pensioenopbouw bij SPUN en het onderbrengen van de toekomstige pensioenopbouw bij de nieuwe pensioenuitvoerder. Het SPUN bestuur heeft onder voorwaarden ingestemd met de voorgestelde wijziging per 1 juli 2017 van de tot 31 december 2017 lopende uitvoeringsovereenkomst. SPUN wilde de tot 1 juli 2017 opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenrechten blijven beheren tot de voorziene datum van de collectieve waardeoverdracht (zie paragraaf 3.2). Daarnaast hebben SPUN en Unisys Nederland afspraken gemaakt over de bijdrage van de werkgever in de pensioenbeheerkosten van SPUN over de tweede helft van het jaar 2017 en over een compensatie voor een lagere winstdeling uit hoofde van de herverzekeringsovereenkomst³.

Vanaf 1 juli 2017 was SPUN een 'gesloten' pensioenfonds. De deelnemers zijn geïnformeerd, over het als gevolg van het sluiten van de pensioenregeling voor hun pensioenopbouw bij SPUN. De opgebouwde pensioenen werden per genoemde datum premievrij gemaakt. De gemaakte afspraken met Unisys Nederland zijn vastgelegd in een addendum op de vigerende uitvoeringsovereenkomst. Die overeenkomst liep nog tot en met 31 december 2017. Unisys Nederland heeft de overeengekomen aanvullende bijdrage in de uitvoeringskosten van € 518.500 in twee termijnen voldaan.

Het verantwoordingsorgaan heeft geadviseerd over de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst. Het advies kwam erop neer dat het verantwoordingsorgaan zich kon vinden in de overwegingen bij het besluit en de met Unisys Nederland gemaakte afspraken.

¹ Een nominaal pensioen is een pensioen dat niet wordt aangepast aan de gestegen prijzen.

² Na een uitgebreid selectietraject is BeFrank PPI als nieuwe pensioenuitvoerder door Unisys Nederland aangesteld.

³ De hoogte van de winstdeling was onder meer afhankelijk van de looptijd van de herverzekeringsovereenkomst. Als gevolg van het eindigen van de pensioenopbouw werd die overeenkomst voortijdig opgezegd.

Wijziging pensioenreglement

In samenhang met de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst is het pensioenreglement gewijzigd. Hiervoor werd al gewezen op het beëindigen van de pensioenopbouw vanaf 30 juni 2017. Daarnaast zijn nog twee andere regelingen aangepast.

Indexatieregeling

Het pensioenfonds kende een indexatieregeling uit hoofde van een overgangsregeling 2004-2006. De opgebouwde pensioenen in de overgangsregeling werden jaarlijks verhoogd (per 1 januari 2017 met 0,4%). De indexatie werd gefinancierd uit de door de werkgever verschuldigde premie. Met het oog op het eindigen van de premie-inkomsten, vanwege de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst, en de introductie van een beschikbare premieregeling voor alle deelnemers (ook voor de deelnemers die onder de overgangsregeling vielen) is besloten –in samenspraak met de werkgever- de indexatieregeling met ingang van 1 januari 2018 te beëindigen.

Tijdelijke nabestaandenpensioen

Het tijdelijk nabestaandenpensioen betrof een groep deelnemers die tot en met 31 december 2003 pensioenrechten opbouwden volgens het Burroughs pensioenreglement. Zij hebben het recht op het destijds verzekerde tijdelijk partnerpensioen behouden. Deze pensioensoort was op risicobasis verzekerd, er werd geen voorziening voor aangehouden. Dit recht was niet in het Unisys pensioenreglement opgenomen maar vastgelegd in op naam van de deelnemers gestelde pensioenbrieven.

Het bestuur heeft besloten deze latente aanspraken collectief actuairueel neutraal om te zetten in extra aanspraken op (regulier) levenslang partnerpensioen. Omdat voor deze extra aanspraken geen voorziening werd aangehouden, is de contante waarde van de aanspraken bepaald, die als gevolg van de omzetting als extra voorziening moest worden aangehouden. Deze extra voorziening is vastgesteld op € 7.000 en de dotatie is ten laste van het resultaat van het pensioenfonds gebracht. Met als overweging dat die kosten opwegen tegen de extra administratieve lasten bij een overgang naar een APF of bij de voorzetting van SPUN na 31 december 2017.

Ongehuwdenpensioen

De kosten van het omzetten van het voorwaardelijke ongehuwdenpensioen (ook een overgangsregeling voor voormalige Burroughs medewerkers) in onvoorwaardelijke aanspraken op ouderdomspensioen is door de SPUN actuaaris becijferd op € 3,2 miljoen. Bij die berekening heeft het bestuur overwogen dat het pensioenfonds deze kosten niet voor zijn rekening kon nemen. Die kosten wogen niet op tegen een meer efficiënte administratieve uitvoering van de pensioenregeling. Bovendien werd een aanpassing van de regeling met een dergelijk financiële last gezien als strijdig met de evenwichtige afweging van alle in het geding zijnde belangen.

Het bestuur heeft het overnemen van de uitvoering van de regeling van het voorwaardelijke ongehuwdenpensioen meegenomen in de afspraken met De Nationale APF. De regeling wordt vanaf 1 januari 2018 door het APF uitgevoerd. SPUN heeft als tegenprestatie een extra transitievergoeding van € 25.000 aan De Nationale APF betaald.

3.1.3. Deelnemers

Groepen deelnemers	Stand eind 2016	Bij	Af	Stand eind 2017
Actieven	244	34	271	7
Gewezen deelnemers	1.116	265	73	1.308
Pensioengerechtigden:	1.311	93	52	1.352
- Ouderdomspensioen	1.010	74	33	1.051
- Arbeidsongeschiktheidspensioen	0	0	0	0
- Partnerpensioen	285	18	16	287
- Wezenpensioen	16	1	3	14
Totaal	2.671	392	396	2.667

Bovenstaande tabel geeft weer de aantallen deelnemers per einde van het boekjaar voor wie SPUN de pensioenregelingen uitvoerde.

3.2. Collectieve waardeoverdracht

SPUN en De Nationale Algemeen Pensioenfonds (De Nationale APF) hebben de afspraken over de collectieve waardeoverdracht⁴ vastgelegd in een collectieve waardeoverdracht overeenkomst. De afspraken over de uitvoering van de Unisys pensioenregeling in een eigen kring liggen vast in een uitvoeringsreglement, een pensioenreglement en een reglement voor het belanghebbendenorgaan. Onderstaand worden gemaakte afspraken toegelicht, alsmede de overwegingen van het bestuur daarbij en het proces van de totstandkoming.

3.2.1. Aannames

In eerste instantie hebben SPUN en De Nationale APF elkaar op 1 juli 2017 'de hand gegeven' op basis van vier aannames:

- De Nationale APF kon tegemoet komen aan de wens van SPUN om dekkingsgraad-neutraal over te gaan;
- De Nationale APF kon voldoen aan de wens van SPUN om zowel de administratie- als de vermogensbeheerkosten te verminderen;
- Aan het belanghebbendenorgaan van de Unisys kring worden aanvullende bevoegdheden toegekend;
- De aanvullende bovenwettelijke bevoegdheden en andere juridische afspraken hebben vrijwel dezelfde uitwerking als het aangaan van een fusie van SPUN met De Nationale APF.

3.2.2. Afspraken

Uitgaande van deze vier aannames hebben partijen de onderstaande concrete afspraken gemaakt, die daarmee uitgangspunt zijn voor het opstellen van de overeenkomst inzake collectieve waardeoverdracht tussen SPUN en De Nationale APF, het uitvoeringsreglement en het reglement belanghebbendenorgaan:

1. Dekkingsgraad-neutraal overgaan
Door De Nationale APF is een schatting gemaakt van de transitie- en transactiekosten, de koopsom voor de overname van de pensioenverplichtingenkosten en de dekkingsgraad na de overdracht. Daaruit blijkt dat het mogelijk is dekkingsgraad-neutraal over te gaan, alhoewel De Nationale APF daar geen garantie op geeft. Er zijn uitsluitend afspraken gemaakt over de uitgangspunten, zoals de grondslagen voor de vaststelling van de dekkingsgraad van de Unisys kring bij De Nationale APF op de overdrachtsdatum.
2. Overeenkomst ontbinden
Omdat de dekkingsgraad-neutraliteit voor SPUN van wezenlijke betekenis is, kan SPUN zonder kosten de overeenkomst ontbinden, indien:
 - a. bij de transitie van de beleggingen in Infrastructuur significante verliezen ontstaan, of
 - b. de uiteindelijke totale transitiekosten meer dan 10% afwijken van de geschatte transitiekosten.
3. Behoud aanspraken
De deelnemers behouden dezelfde pensioenaanspraken en -rechten vóór en na de overgang. Indien een deelnemer na de overdracht rechten claimt, worden deze toegekend, onder de voorwaarde dat die rechten aannemelijk kunnen worden gemaakt. Dit geldt ook als de betreffende deelnemer niet in de overgedragen pensioenadministratie was opgenomen. Eventuele beperkingen in aansprakelijkheid van De Nationale APF hebben geen betrekking op de pensioenrechten van deelnemers. SPUN wordt gevrijwaard van claims van deelnemers op pensioen.

⁴ Bij een collectieve waardeoverdracht draagt een pensioenfonds zijn pensioenverplichtingen en het bijbehorende fondsvermogen over aan een ander pensioenfonds of –verzekeraar.

4. Het belanghebbendenorgaan krijgt de volgende bovenwettelijke bevoegdheden:
 - a. Goedkeuringsrecht op wijzigingen in het uitvoeringsreglement (inclusief de daarin opgenomen tariefafspraken);
 - b. Goedkeuringsrecht op wijzigingen van het pensioenreglement, indien en voor zover dit geen wijzigingen betreffen die plaatsvinden overeenkomstig het daarover bepaalde in de statuten van het fonds, het pensioenreglement, het uitvoeringsreglement en/of toepasselijke wet- en regelgeving. Voor wijzigingen binnen die genoemde kaders heeft het belanghebbendenorgaan een adviesrecht.
 - c. Goedkeuringsrecht op de jaarlijkse begroting van collectiviteitkring Unisys ten aanzien van aanvullende dienstverlening, de advieskosten en de begroting van de kosten voor het belanghebbendenorgaan.
 - d. Zolang er geen andere werkgevers en/of pensioenfondsen zijn toegetreden tot collectiviteitkring Unisys, dan wel een collectieve waardeoverdracht naar collectiviteitkring Unisys heeft plaatsgevonden: de bevoegdheid te besluiten over een uitgaande collectieve overdracht van de pensioenaanspraken en -rechten. Een en ander met inachtneming van hetgeen hieromtrent wordt bepaald in het uitvoeringsreglement.
 - e. De bevoegdheid te bepalen, indien het APF ophoudt te bestaan, waar de pensioenaanspraken en -rechten en het bijbehorend vermogen in collectiviteitkring Unisys naar toe worden overgedragen.
 - f. Op het reglement belanghebbendenorgaan heeft het belanghebbendenorgaan een adviesrecht, conform de daarvoor geldende wet- en regelgeving.
5. Het belanghebbendenorgaan wordt bovenwettelijk geïnformeerd over:
 - a. Kwaliteit dienstverlening (SLA-rapportage per kwartaal);
 - b. Perioden waarvoor SLA afspraken niet gelden.
6. De Nationale is niet gehouden personeel van SPUN over te nemen.

3.2.3. Realistische ambities?

Even een stap in de tijd terug. In 2013 heeft SPUN een eerste verkenning opgesteld over de toekomst van het pensioenfonds. Daarin stond: 'SPUN is geen brandend huis maar er is wel reden tot zorg'. Die quote was mede gebaseerd op de vraag of het pensioenfonds in staat zou zijn haar financiële ambities op de langere termijn waar te maken. Dat wil zeggen, het voorkomen van pensioenverlagingen en het kunnen verlenen van toeslagen. Op basis van de toenmalige financiële situatie van het pensioenfonds en de verwachtingen voor de toekomst, had het bestuur twijfels of de ambities wel konden worden gerealiseerd. Die toekomstverwachtingen waren mede ingegeven door i) de samenstelling van het deelnemersbestand (krimp, vergrijzing en ontgroening), ii) de financiële opzet van het pensioenfonds (geen financieel vangnet meer, een beperkt premiestuur en een lagere premiemarge vanwege de lage rentestand) en iii) de financiële en economische verwachtingen, bijvoorbeeld ten aanzien van rente.

Naast die financiële elementen speelden ook enkele governance-issues. Zo sprak het bestuur de verwachting uit dat het pensioenfonds op termijn steeds moeilijker kon voorzien in een adequate bemensing van de bestuurlijke en interne toezichthoudende functies. De eisen die aan het besturen van een pensioenfonds worden gesteld zijn in de loop der jaren fors toegenomen, waardoor het in toenemende mate moeilijker wordt om geschikte bestuursleden aan het pensioenfonds te binden.

In november 2013 verzocht de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB), het bestuur na te denken over de houdbaarheid van het bedrijfsmodel van het pensioenfonds. DNB onderkende enkele kwetsbaarheden in de financiële opzet van het pensioenfonds. Die kwetsbaarheidsindicatoren vloeiden voort uit i) de krimp van de deelnemerspopulatie, ii) de vergrijzing en de ontgroening van de deelnemerspopulatie, iii) de beperkte mate waarin de premie nog kon bijdragen aan het herstel van de dekkingsgraad, alsmede iv) de relatief hoge uitvoeringskosten.

3.2.4. Project toekomst pensioenfonds

3.2.4.1. Doelstelling

Het project toekomst pensioenfonds moest antwoord geven op de volgende vragen:

1. Keuze voor een collectieve waardeoverdracht of de 'voortzetting' van SPUN?
2. Als keuze voor een collectieve waardeoverdracht, overdracht aan welke van de uitvoeringsalternatieven?
3. Als keuze voor collectieve waardeoverdracht aan een Algemeen Pensioenfonds (APF), overdracht naar eigen kring of naar een multi kring?
4. Als keuze voor eigen kring of multi kring, welk APF geniet dan de voorkeur?

Gegeven de doelstelling c.q. de mogelijke uitkomst, de liquidatie van het pensioenfonds voorafgegaan door een collectieve waardeoverdracht, heeft het bestuur besloten het project niet te delegeren aan een commissie of werkgroep. Bij alle besprekingen was het voltallige bestuur aanwezig of vertegenwoordigd. Referentie- en bedrijfsbezoeken (bij de vermogensbeheerders van de APF-en) werden wel door een delegatie van het pensioenfonds afgelegd.

3.2.4.2. Eerste verkenning

In 2014 vond een eerste verkenning plaats naar de uitvoeringsalternatieven. Onderzocht werden onder meer:

- o verzekeren van de pensioenen bij een verzekeraar;
- o overgaan naar een PPI (premiepensioeninstelling);
- o samenwerken, dan wel fuseren, met een ander pensioenfonds;
- o aansluiten bij een bedrijfstakpensioenfonds (BPF).

In 2015 stelde het bestuur vast dat de financiële situatie van het pensioenfonds weliswaar was verbeterd, waardoor de kans op pensioenverlagingen niet meer acuut was. De andere kwetsbaarheidsindicatoren waren nog steeds actueel en een significante verbetering was niet te verwachten. Met de komst van het APF als uitvoeringsmodel is de gedachtewisseling over de toekomst van het pensioenfonds in een stroomversnelling gekomen. Het APF werd namelijk als een aantrekkelijk uitvoeringsalternatief gezien.

Daarnaast speelde nog een ontwikkeling bij de sociale partners. Het pensioenfonds vernam dat sociale partners in gesprek waren om de inhoud van de pensioenregelingen te wijzigen. Er bestond een gerede kans dat sociale partners vóór 1 januari 2018 de hybride pensioenregeling zouden gaan wijzigen naar een volledige beschikbare premieregeling voor alle deelnemers. Het lag niet voor de hand dat SPUN, dat zich oriënteerde op een overdracht van de pensioenen gevolgd door een liquidatie, de uitvoerder van die nieuwe beschikbare premieregeling zou worden.

3.2.4.3. Project toekomst pensioenfonds; eerste fase

Begin 2016 werd het project 'toekomst pensioenfonds' geïnitieerd. Idee was dat de belangen van de deelnemers waarschijnlijk het beste waren gediend met een overdracht van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenen naar een andere pensioenuitvoerder. In dit kader zijn de volgende uitvoeringsalternatieven beoordeeld:

- o aansluiten bij een bedrijfstakpensioenfonds;
- o verzekeren bij een pensioenverzekeraar;
- o overgaan naar een PPI;
- o overgaan naar een 'commercieel' APF;
- o samenwerken, dan wel fuseren, met een ander pensioenfonds;
- o doorlopen van de zogenoemde 'België-route'⁵.

Daarnaast is onderzocht of het pensioenfonds op andere grondslagen kon worden voortgezet. Dat alternatief werd als 'SPUN 3.0' aangeduid.

Een eerste afweging van de voor- en nadelen, de mogelijkheden en onmogelijkheden van deze alternatieven, vond plaats aan de hand van de navolgende criteria (in willekeurige volgorde):

- Hoogte van de uitvoeringskosten in het betreffende uitvoeringsalternatief;
- Omvang van de benodigde kostenvoorziening in relatie tot de door SPUN gevormde voorziening;
- Het indexatieperspectief in het betreffende uitvoeringsalternatief;

⁵ Dit betreft het oprichten van of fuseren met een in België gevestigd pensioenfonds. Met het idee dat de Belgische wetgeving meer ruimte biedt voor het voeren van een eigen beleid.

- Inhoud van de pensioenregeling in het betreffende uitvoeringsalternatief ten opzichte van de door SPUN uitgevoerde pensioenregeling;
- Kwaliteit van de uitvoering van de pensioenregeling;
- De structurele 'governance belasting' voor de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden bij een overgang naar het betreffende uitvoeringsalternatief;
- Geschatte omvang van de transitielast bij een overgang;
- Continuïteitsperspectief van het betreffende uitvoeringsalternatief;
- Kans op verlagingen van de nominale pensioenaanspraken en –uitkeringen;
- Eenmalige financiële consequenties voor de werkgever bij een overgang naar het betreffende uitvoeringsalternatief.

Aan de geformuleerde criteria werd een weging toegekend, niet elk criterium woog even zwaar. Op basis van de wegingsfactoren werden de volgende gewogen gemiddelde eindscores per uitvoeringsalternatief berekend. Dat leidde tot de volgende uitkomst:

• Aansluiten bij BPF	: 3,71
• Overgaan naar commercieel APF	: 3,33
• Doorgaan met SPUN 3.0	: 3,30
• Doorgaan met huidige SPUN	: 3,20
• Fuseren met ander pensioenfonds	: 3,14
• Verzekeren bij verzekeraar	: 3,00
• Volgen van de 'België route'	: 2,57

De overgang naar een PPI werd vanwege het ontbreken van een 'oplossing' voor de pensioenen die zijn opgebouwd op basis van een uitkeringsovereenkomst (middelloon pensioenregeling) niet gescoord.

3.2.4.4. Request for Proposal

Op basis van de hiervoor bedoelde uitkomsten werd besloten om aansluiting bij een BPF en de aansluiting bij een APF nader te gaan onderzoeken. Een nadere uitwerking van 'SPUN 3.0' werd aangehouden en mede afhankelijk gemaakt van de nadere analyse van de eerste twee voorkeursalternatieven.

Het bestuur heeft vervolgens gesproken met de besturen van twee BPF-en. Nadien is er aanvullende informatie bij die BPF-en opgevraagd. Daarnaast is RfI, Request for Information, uitgeschreven onder de zes 'commerciële' APF-en, die op dat moment een vergunning bij de toezichthouder hadden aangevraagd. In de RfI werd onder meer de situatie van SPUN geschetst en vermeld dat het bestuur uitging van een collectieve waardeoverdracht per 31 december 2017.

3.2.4.5. Scores op basis van RfI

Op grond van alle verkregen en geanalyseerde informatie werden veertien uitvoeringsalternatieven (twee BPF-en en zes APF-en met ieder een eigen en een multi kring) door het bestuur aan de hand van selectiecriteria gescoord op een schaal van 1 tot en met 5. De selectiecriteria hadden onder meer betrekking op i) het waarborgen van de pensioenaanspraken en -rechten, ii) het perspectief op indexatie en iii) het rendement op de beleggingen. Die criteria werden door het bestuur op dat moment belangrijker geacht dan de meer kwalitatieve selectiecriteria, zoals de governance, de communicatie en de transitie.

Het uitvoeringsalternatief APF kreeg de voorkeur boven de aansluiting bij een BPF.

De drie best scorende APF-en werden vervolgens uitgenodigd om in oktober 2016 een presentatie te verzorgen voor het pensioenfondsbestuur. Vooraf werden aan die APF-en een aantal specifieke vragen voorgelegd, die de leidraad zou (moeten) vormen voor hun presentatie. De presentaties leidden tot een bestending van het gevoel bij het bestuur dat het APF als uitvoeringsmodel een goed alternatief zou zijn voor de uitvoering van de Unisys-pensioenregelingen. Er was op dat moment geen partij die de voorkeur van alle bestuursleden had. Het bestuur was derhalve van mening dat alle drie de APF-en moesten worden meegenomen in RfP-traject.

In november 2016 zijn de RfP's (Request for Proposal) verzonden.

De drie andere APF-en en de twee BPF-en waarbij informatie was opgevraagd, zijn geïnformeerd dat hun deelname aan het selectietraject was beëindigd. Met de 'afvallers' zijn terugkoppelingsgesprekken gevoerd.

3.2.4.6. Scores op basis van RfP

Aan de drie overgebleven APF-en werd gevraagd om per scenario i) eigen kring of multi kring, ii) met of zonder overdracht van de in de beschikbare premiereregeling opgebouwde pensioenkapitalen en iii) met of zonder actieve pensioenopbouw, een opgave te verstrekken van onder meer:

- de inkoopsum voor de overname van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane uitkeringen;
- de eenmalige en jaarlijkse kosten (inclusief BTW, indien van toepassing);
- de wijze van overdracht van de beleggingen van SPUN (inclusief inschatting van transitie- en transactiekosten).

De drie APF-en hebben hun offertes in de eerste week van december 2016 ingediend. Een eerste analyse van die offertes is tijdens een extra bestuursvergadering op 20 december 2016 besproken. Vanwege de ontwikkelingen bij de sociale partners over de nieuwe pensioenregelingen, concludeerde het bestuur primair aandacht te zullen geven aan de variant met de overdracht van de opgebouwde pensioenen naar een eigen kring of multi kring maar zonder toekomstige pensioenopbouw bij het APF.

Na het bestuurlijk overleg werd de oorspronkelijke lijst met twintig selectiecriteria teruggebracht naar veertien, volgens onderstaande tabel.

Nr.	Criterium	Toelichting	Wegings %
1.	Continuïteit	Welke inschatting wordt gemaakt met betrekking tot de continuïteit van de nieuwe uitvoerder, dan wel de bestuurlijke continuïteit in SPUN 3.0.	18
2.	Governance burden	Hoeveel tijd zijn de werkgever, werknemers- en gepensioneerden kwijt aan besturing en toezicht bij de nieuwe uitvoerder?	5
3.	Kwaliteit en communicatie	Wat is de verwachte kwaliteit van uitvoering waaronder het service niveau / de gangbare structurele wijze van communicatie met de deelnemers door de nieuwe uitvoerder?	9
4.	Invloed huidig bestuur	Wat zijn de vrijheden voor SPUN om nog invloed te kunnen uitoefenen op beleggingsbeleid / communicatie / toezicht bij de nieuwe uitvoerder?	8
5.	Nominale dekingsgraad na 15 jaar in verwacht scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor de nominale dekingsgraad in het 'verwachte' scenario	4
6.	Pensioenresultaat over 15 jaar in verwacht scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor het pensioenresultaat in het 'verwachte' scenario	5
7.	Korting over 15 jaar in verwacht scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen inzake de korting in het 'verwachte' scenario	7
8.	Nominale dekingsgraad na 15 jaar in worst case scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor de nominale dekingsgraad in het 'worst case' scenario	4
9.	Pensioenresultaat over 15 jaar	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor het pensioenresultaat in het 'worst case' scenario	6

	in worst case scenario		
10.	Korting over 15 jaar in worst case scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen inzake de korting in het 'worst case' scenario	6
11.	Nominale dekkingsgraad na 15 jaar in best case scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor de nominale dekkingsgraad in het 'best case' scenario	2
12.	Pensioenresultaat over 15 jaar in best case scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen voor het pensioenresultaat in het 'best case' scenario	3
13.	Korting over 15 jaar in best case scenario	De uitkomst van de prognoseberekeringen inzake de korting in het 'best case' scenario	1
14.	Kwalitatieve indruk vermogensbeheer	Wat is de indruk van de kwaliteit van het vermogensbeheer voor zover dit niet reeds tot uitdrukking komt in de uitkomsten van criteria 5 tot en met 13 (organisatie, dienstverlening, methodiek en klik).	22
	Totaal		100

Het zijn deze criteria waarop het bestuur op 11 april 2017 (zie hierna) per overgebleven uitvoeringsalternatief een score heeft gegeven. Dat wil zeggen, de criteria 5 tot en met 13 werden gecombineerd. Op basis van de kwalitatieve vergelijking trok het bestuur nog geen conclusie.

3.2.4.7. Due diligence vermogensbeheer

Naar aanleiding van de analyse van de RfP's besloot het bestuur om de verkregen financiële informatie te verwerken in een kwantitatieve vergelijking tussen de drie resterende APF-en. Aan de hand van dat kwantitatief prognosemodel werd de impact van de pensioenbeheer- en vermogensbeheerkosten en beleggingsprestaties van de vermogensbeheerders van de verschillende APF-en tot uitdrukking gebracht in een pensioenresultaat⁶. Daarvoor was het echter noodzakelijk eerst een beleggingsonderzoek uit te voeren bij de verschillende vermogensbeheerders van de drie APF-en. Naast een kwantitatieve score werd ook een analyse uitgevoerd op meer kwalitatieve aspecten, zoals:

- het type organisatie;
- de breedte en de flexibiliteit van de dienstverlening;
- de methodiek in het beleggingsproces; en
- de key persons in de organisatie c.q. het algemene gevoel bij de organisatie.

Ter illustratie is de volgende scoretabel opgenomen:

Onderdeel	Weging	Beheerder A	Beheerder B	Beheerder C	Beheerder D
Organisatie	22%	9,7	9,0	9,3	8,7
Dienstverlening	25%	8,4	7,4	6,4	8,2
Proces en methodiek	37%	8,3	7,8	7,3	8,0
Algemeen	16%	8,0	6,5	7,0	7,5
Totaal score kwalitatief gewogen	100%	8,6	7,7	7,5	8,1

⁶ Het pensioenresultaat geeft in dit verband weer de verwachte uitkering van het in het pensioenreglement vastgelegde ouderdomspensioen.

Met het oog op een mogelijke voortzetting van het pensioenfonds in SPUN 3.0. was één van de onderzochte vermogensbeheerders de vermogensbeheerder van SPUN ten tijde van de due diligence.

De uitkomsten van deze due diligence⁷ zijn in maart 2017 in het bestuur besproken. Waarna, in een volgende stap, de uitkomsten zijn verwerkt in een actualisering van het prognosemodel. Over een 15jaars horizon zijn voor een drietal scenario's de i) ontwikkeling van de dekkingsgraad, ii) de mate van toeslagverlening en iii) de mate van pensioenverlaging doorerekend. Daartoe is eerst een model beleggingsportefeuille beschreven, vergelijkbaar met de beleggingsportefeuille van SPUN. Aan de hand van die model portefeuille zijn per beheerder overrendementen berekend. Op basis van de in de RfP opgenomen inkoopsum zijn per APF de startdekkingsgraad van de kring berekend. Verder zijn de pensioen- en vermogensbeheerkosten in het rekenmodel opgenomen.

Dat leidde tot de volgende uitkomsten:

		APF 1	APF 2	APF 3	SPUN 3.0.
Scenario	Start-dekkingsgraad	104,3%	103,8%	102,6%	102,4%
Verwacht	Nominaal	117%	118%	119%	117%
	Pensioenresultaat	85%	86%	87%	84%
	Verlaging	0%	0%	0%	0%
Worst case	Nominaal	116%	117%	119%	117%
	Pensioenresultaat	56%	57%	59%	56%
	Verlaging	-30%	-30%	-30%	-32%
Best case	Nominaal	167%	169%	174%	164%
	Pensioenresultaat	99%	99%	99%	99%
	Verlaging	0%	0%	0%	0%

Bovenstaande vergelijking is gebaseerd op een eigen kring. Voor de multi kringen zijn vergelijkbare berekeningen gemaakt. De kwalitatieve en kwantitatieve resultaten heeft het bestuur meegewogen tijdens de bestuursvergadering van 11 april 2017 (zie hierna).

3.2.4.8. Besluit collectieve waardeoverdracht

Het bestuur kwam op 11 april 2017 tot een voorgenomen besluit ten aanzien van een collectieve waardeoverdracht en daarmee samenhangend een voornemen tot liquidatie van het pensioenfonds. Dat wil zeggen het bestuur sprak zich uit over een voorkeursalternatief en de vervolgstappen.

3.2.4.9. Besluitvormingsproces (voorgenomen besluit)

Het bestuur heeft het volgende proces gevolgd om te komen tot een besluit over de collectieve waardeoverdracht:

- Alle veertien definitieve selectiecriteria zijn nogmaals besproken en toegelicht, opdat daarover geen misverstand kon bestaan;
- De belangrijkste elementen van ieder van de overgebleven zeven uitvoeringsalternatieven (drie APF-en met een eigen kring, dezelfde drie APF-en maar dan met een multi kring en SPUN 3.0 als referentiekader) zijn eveneens uitgebreid besproken en waar nodig toegelicht;
- Ieder bestuurslid heeft de zeven uitvoeringsalternatieven op de veertien selectiecriteria gescoord op een schaal van 0 tot 10;
- In de scores namen de bestuursleden mee de uitkomsten van het rekenmodel;
- Alle individuele scores van de bestuursleden en de gemiddelde scores zijn gepresenteerd aan het voltallige bestuur. Elk bestuurslid heeft daarbij zijn eigen scores toegelicht;
- Zo kwam een ranking van de verschillende alternatieven tot stand.⁸

⁷ Uit privacy overwegingen publiceert SPUN niet de scores van de vermogensbeheerder van ieder APF

⁸ Uit privacy overwegingen publiceert SPUN niet de namen van de drie APF-en en de scores per APF.

Na deze min of meer mathematische benadering heeft het bestuur de uitkomsten bediscussieerd. Het bestuur wilde zekerstellen dat alle van belang zijnde elementen in de selectie in voldoende mate zijn besproken en in de uitkomsten tot uitdrukking zijn gekomen.

Het besluitvormingsproces is als volgt te kenschetsen:

- a. Gegeven de feiten en omstandigheden, de kwantitatieve en kwalitatieve analyse naar de uitvoeringsalternatieven, de geformuleerde beoordelingscriteria, de uitkomsten van de scores op de selectiecriteria en de gevoerde discussie, besluit het bestuur dat de belangen van de deelnemers c.s. en de werkgever het beste zijn gediend met een collectieve waardeoverdracht.
- b. Het besluit tot de collectieve waardeoverdracht moet leiden tot een overdracht naar een eigen kring bij een APF.
- c. Het aanbod van De Nationale APF voor een eigen kring heeft de voorkeur van het bestuur. De eigen kring van De Nationale APF haalde de hoogste score. Het betreft evenwel een besluit onder voorwaarden. Een van de geformuleerde randvoorwaarden is dat de deelnemers c.s. een beter alternatief moet worden geboden dan de benchmark, SPUN 3.0.
- d. Het bestuur geeft er de voorkeur aan om alleen met De Nationale APF in gesprek te gaan.
- e. Over de vraag wat er moet gebeuren als die gesprekken niet tot een positief eindresultaat leiden bestond geen consensus.

3.2.4.10. Overwegingen

Bij deze besluitvorming heeft het bestuur onder meer het volgende overwogen:

- **Vermogensbeheer**
Uit de kwalitatieve analyse blijkt voor het bestuur dat alle partijen 'heel goed' tot 'goed' scoren. De analyse is een prima indicator voor de kwaliteit van het beheer van het vermogen per APF.
- **Governance burden**
Het is de wens van het bestuur een reductie aan te brengen in de hoeveel tijd die de werkgever, werknemers en pensioengerechtigden kwijt zijn aan de besturing en het van toezicht van het pensioenfonds of bij het APF.
- **Invloed huidige bestuur**
Vanuit haar huidige verantwoordelijkheid voor de belangen van de deelnemers, wil het bestuur invloed houden op de toekomstige uitvoering van de Unisys-pensioenregeling. Enerzijds door als bestuur afspraken te maken met de toekomstige uitvoerder en anderzijds door zitting te nemen in het toekomstige belanghebbendenorgaan.
- **Multi kring versus eigen kring**
Bij een multi kring bepaalt de eerste toetreders de norm, zo heeft het bestuur vastgesteld. Multi kringen brengen bijkomende onzekerheid met zich mee over de toekomstige populatie en de grondslagen. De kostenvoordelen van een multi kring zijn circa € 150.000 op jaarbasis, dat is op zich een belangrijke afweging maar dat bedrag leidt niet tot een veel beter pensioenresultaat. Binnen de multi kring is er geen ruimte om 'SPUN beleid' voort te zetten. En bij een multi kring ontstaat er een probleem voor de werkgever –dat wil zeggen Unisys Corp.- wat betreft de post pensioen op de balans.

Continuïteit

Een alternatief uitvoeringsmodel moet niet alleen nu 'goed' zijn, het moet ook levensvatbaar zijn op een langere termijn. In de optiek van het bestuur SPUN 3.0 is een korte termijn oplossing. Omvang en karakteristieken maken dat de levensduur maximaal een jaar of 5 is. Dan moet alsnog naar een alternatief worden uitgezien; SPUN 3.0 is daarom vooral een fall back-scenario en referentiekader.

Een eigen kring van de omvang van het huidige SPUN heeft naar verwachting ook een beperkte horizon, van vijf tot 10 jaar. Het bestuur denkt dat de eigen kring dan wordt beëindigd en omgezet naar een multi kring.

- **Dienstverlening**
Een voordeel van SPUN 3.0 is dat de dienstverlening op voorhand goed te beïnvloeden is, het huidige bestuur bepaalt immers de contouren van dat 'nieuwe' pensioenfonds. Een andere constatering is dat proposities van de verschillende APF-en in de tijd zijn gaan 'schuiven', zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Er blijkt soms meer mogelijk te zijn dan in eerste instantie werd gedacht. Dat maakt vergelijken van partijen op dit punt er niet eenvoudiger op.
- **Kwantitatieve analyse**
De uitkomsten met betrekking tot pensioenresultaat, de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de pensioenverlaging verschillen niet heel erg per APF, zo volgt uit de analyse. Ook niet in de vergelijking met SPUN 3.0. Voor de multi kringen zijn geen sommen gemaakt vanwege de bijkomende onzekerheid over de toekomstige populatie en de grondslagen.

Het bestuur heeft in haar overwegingen continu de belangen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden voor ogen gehad. De evenwichtigheid van de belangenafweging is getoetst door middel van een zogenoemd self assessment. De uitkomsten van het self assessment zijn toegezonden aan de toezichthouder. DNB heeft met de uitkomsten ingestemd, althans daar geen vragen over gesteld, noch is het self assessment aanleiding geweest om niet akkoord te gaan met de collectieve waardeoverdracht.

3.2.5. Advies verantwoordingsorgaan

Alle relevante informatie, inclusief de hiervoor bedoelde kwantitatieve en de kwalitatieve informatie is gedeeld met het verantwoordingsorgaan. In de adviesaanvraag zijn de volgende 'stappen' in de besluitvorming benoemd:

1. Keuze voor collectieve waardeoverdracht of 'voortzetting' in SPUN 3.0?
2. Als keuze voor een collectieve waardeoverdracht, overdracht naar eigen kring of naar een multi kring?
3. Als keuze voor eigen kring of multi kring, welk APF geniet dan de voorkeur?

Zoals hiervoor is verwoord, luidde het voorgenomen besluit van het bestuur: overdracht naar een eigen kring bij De Nationale APF. Daarover werd dan ook advies gevraagd.

In haar advies over de collectieve waardeoverdracht naar De Nationale APF komt het verantwoordingsorgaan tot slotsom dat er een juiste belangenafweging heeft plaatsgevonden en dat het verantwoordingsorgaan dus positief adviseerde over het voorgenomen bestuursbesluit. Op basis van de verstrekte informatie begreep het verantwoordingsorgaan de keuze van het bestuur voor De Nationale APF. Het verantwoordingsorgaan toonde zich wel kritisch ten aanzien van de keuze van een eigen kring boven een multi kring. Dat had onder meer te maken met de lagere uitvoeringskosten in een multi kring en het belang van de werkgever bij een overgang naar een eigen kring boven een multi kring.

3.2.6. Afspraken met De Nationale APF en 'verklaring van geen bezwaar'

Nadat het bestuur zijn voorkeur had uitgesproken voor een overgang naar een eigen kring bij De Nationale APF, zijn met het APF-bestuur enkele gesprekken gevoerd over de concrete voorwaarden waaronder de overgang zou moeten plaatsvinden. De belangrijkste afspraken zijn hieronder weergegeven:

- o Een zoveel mogelijk dekkingsgraad neutrale overgang⁹, zonder dat De Nationale APF daarvoor een garantie afgeeft;

⁹ Een dekkingsgraad neutrale overgang impliceert dat de laatste dekkingsgraad van het pensioenfonds nagenoeg gelijk is aan de startdekkingsgraad van de Unisys-kring, rekening houdend met de lasten van de transitie.

- o Alle onbekende deelnemers en alle onbekende pensioenaanspraken¹⁰ gaan van SPUN over naar het APF;
- o Bovenwettelijke rechten voor het belanghebbendenorgaan van de Unisys-kring, zoals het recht om een waardeoverdracht uit de kring te initiëren;
- o De werknemer van SPUN gaat niet over naar het APF.

De jaarlijkse pensioenbeheerkosten van de Unisys-kring komen naar verwachting uitkomen op € 450.000. Dat is een daling ten opzichte van de kosten van SPUN van zo'n € 340.000 (uitgaande van 2016 als referentiejaar). De vermogensbeheerkosten daarentegen blijven naar verwachting op het niveau van SPUN. De vermogensbeheerkosten bedroegen in 2016 zo'n € 1.730.000.

Deze afspraken zijn vastgelegd in een collectieve waardeoverdracht-overeenkomst en in een uitvoeringsreglement voor de Unisys-kring. Onderdeel van de bovenwettelijke rechten voor het belanghebbendenorgaan is de mogelijkheid om via een collectieve waardeoverdracht de pensioenen uit de Unisys kring over te dragen naar een andere pensioenuitvoerder. Of naar een gedeelde kring binnen het APF. Sowieso wordt periodiek geëvalueerd of het voortbestaan van de eigen Unisys kring 'zinnig' is.

Daarnaast hebben Unisys Nederland en De Nationale APF afspraken gemaakt over i) de bijdrage van Unisys Nederland in de uitvoeringskosten van de Unisys-kring (voor 2018 circa € 150.000) ii) de informatieverstrekking door het APF aan Unisys Nederland in verband met diens boekhoudverplichtingen. De afspraken over de financiële bijdrage van Unisys Nederland gelden vooralsnog voor een periode van 5 jaar, met een intentie tot continuatie nadien. De bijdrage is tevens afhankelijk gemaakt van het voortbestaan van de Unisys kring.

3.2.7. Conversie van aanspraken

Een ander element uit de afspraken met De Nationale APF betrof de conversie van de opgebouwde pensioenaanspraken. Bij SPUN ging het ouderdomspensioen in op de eerste van de maand waarin de deelnemer de 65 jarige leeftijd bereikt. Bij De Nationale APF is de ingangsdatum de 68^e verjaardag van de deelnemer. Daarom zijn alle pensioenaanspraken actuariael neutraal¹¹ omgerekend op basis van een door de adviserend actuaire van SPUN berekende conversiefactor.

Vervolgens is de voorziening pensioenverplichtingen berekend, rekening houdend met de geconverteerde aanspraken, alsmede rekening houdend met de grondslagen van De Nationale APF. De reden daarvan is dat de 'omgerekende' voorziening gelijk is aan de inkoopsum die SPUN aan De Nationale APF voldoet in het kader van de collectieve waardeoverdracht.

Totaal technische voorziening per 31 december 2017	x € 1.000
Voorziening op SPUN grondslagen (voorlopig)	428,492
Voorziening op APF grondslagen	427,231
Verschil	-1,261

De belangrijkste elementen in de verklaring van het verschil:

- Vrijval voorziening excassokosten. SPUN hanteerde een opslag van 3%, het APF hanteert een opslag van 2,4% (effect: - € 2,6 mln.)

¹⁰ Met onbekende deelnemers wordt bedoeld: (oud-)werknemers van Unisys Nederland die om welke reden dan ook niet in de pensioenadministratie als deelnemer zijn opgenomen (geweest) en die aannemelijk kunnen maken dat dit ten onrechte niet is gebeurd. Met onbekende aanspraken wordt bedoeld: pensioenaanspraken en –rechten die om welke reden niet in de pensioenadministratie zijn opgenomen en die door de deelnemer aannemelijk kunnen worden gemaakt.

¹¹ Actuarieel neutraal impliceert dat de (actuariële) waarde van de aanspraken vóór de omrekening gelijk is aan de (actuariële) waarde na de omrekening.

- Hogere ervaringssterfte¹² vanwege andere methodiek (effect: + € 0,6 mln.)
- Leeftijdseffect op voorziening ingegane pensioenen vanwege conversie (effect: + € 0,4 mln.)
- Overige effecten (€ + 0,3 mln.)

3.2.8. Toezichthouder

In mei 2017 heeft SPUN naar de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB), een zogenoemd Plan van aanpak gezonden. In dat Plan van aanpak beschreef het pensioenfonds de stappen die worden genomen in verband met de liquidatie. Daar hoorde bij een tijdschema en beschrijving van mogelijke risico's gedurende het liquidatieproces.

In september stuurde het pensioenfonds de zogenoemde Melding collectieve waardeoverdracht. De collectieve waardeoverdracht is een voorwaarde om het pensioenfonds te kunnen liquideren. Bij de Melding werd meegezonden een beschrijving van de uitkomsten van het self assessment 'evenwichtige belangenafweging'. En verder moesten onder meer worden toegezonden i) notulen van de bestuursvergadering waarin het besluit tot collectieve waardeoverdracht is genomen, ii) het advies van het verantwoordingsorgaan en iii) de concept overeenkomst collectieve waardeoverdracht.

Vanaf het derde kwartaal 2017 rustte op SPUN de verplichting om ieder kwartaal de PIL-rapportage aan DNB toe sturen (PIL staat voor pensioenfonds in liquidatie). Die rapportage kan worden gezien als een voortgangsrapportage van het pensioenfonds in liquidatie.

De Melding is toegezonden vóór 1 oktober 2017, waardoor SPUN ervan uitging dat DNB vóór 31 december 2017 een besluit zou nemen over de collectieve waardeoverdracht. Bij een positief besluit kon de collectieve waardeoverdracht dan per 1 januari 2018 plaatsvinden. In periode 1 oktober tot 1 december 2017 heeft het pensioenfonds nog enkele vragen van de toezichthouder beantwoord en is er regelmatig telefonisch overleg geweest.

Op 18 december ontving SPUN de zogenoemde verklaring van geen bezwaar. Daarmee verklaarde de toezichthouder "... geen gebruik zal maken van haar bevoegdheid om een verbod tot waardeoverdracht op te leggen".

3.2.9. Belanghebbendenorgaan

3.2.9.1. Inleiding

De medezeggenschap bij De Nationale APF is vormgegeven door middel van een belanghebbendenorgaan. Een belanghebbendenorgaan moet door het APF in de gelegenheid worden gesteld advies uit te brengen over een voorgenomen bestuursbesluit met betrekking tot een reeks van onderwerpen. Bijvoorbeeld over een wijziging van de statuten, het pensioenreglement en de klachtenregeling. Dat advies moet op zodanig tijdstip worden gevraagd dat het van wezenlijke invloed kan zijn op het definitieve bestuursbesluit. De Wet somt ook een aantal onderwerpen op waarover het APF de goedkeuring van het belanghebbendenorgaan moet verkrijgen. Bijvoorbeeld de overdracht van de pensioenverplichtingen door het APF naar een ander pensioenfonds en het strategisch beleggingsbeleid. Het bestuur van het APF legt daarnaast verantwoording af aan het belanghebbendenorgaan over het beleid van de kring en de wijze waarop dat beleid is uitgevoerd.

3.2.9.2. Samenstelling eerste belanghebbendenorgaan

Vanwege die advies- en goedkeuringsrechten is een belanghebbendenorgaan bij uitstek het orgaan dat toezicht kan houden op de uitvoering van de bij de collectieve waardeoverdracht gemaakte afspraken. Dat speelt te meer in de eerste fase na oprichting van de Unisys-kring. Vanuit haar

¹² Ervaringssterfte of fondsspecifieke sterfte is het verschil tussen de sterftcijfers van de gehele Nederlandse bevolking (waarop de sterftetafels zijn gebaseerd die het pensioenfonds hanteert bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen) en de sterftcijfers van de populatie van het pensioenfonds.

verantwoordelijkheid voor de belangen van de deelnemers en pensioengerechtigden, wilde het SPUN-bestuur invloed houden op de uitvoering van de pensioenregeling binnen de Unisys-kring. Dat kan door zitting te nemen in het belanghebbendenorgaan. Bijkomend argument was dat het APF als nieuw pensioenvehikel zich nog moet bewijzen. Met het oog daarop heeft SPUN een aantal bovenwettelijke advies- en goedkeuringsrechten bedongen. Het voormalige SPUN-bestuur vond dat zij als beste in staat is op de uitvoering daarvan toezicht te houden.

Zo was het bestuur ook van mening dat de werkgever betrokken moet blijven bij het toezicht op de uitvoering van de Unisys-regeling. Te meer is afgesproken dat de werkgever bijdraagt aan de pensioenbeheerkosten van de Unisys-kring. In die afspraken is een relatie gelegd tussen die bijdrage van de werkgever en het aantal zetels van de werkgever in het belanghebbendenorgaan.

Het bestuur heeft overwogen¹³ dat het belanghebbendenorgaan paritair wordt samengesteld, met als uitgangspunt dat de vertegenwoordigers namens de werkgever 50% van de zetels toekomen en de vertegenwoordigers werknemers/(gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tezamen de overige 50% van de beschikbare zetels. De verdeling van de zetels tussen de werknemers/(gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden anderzijds vindt plaats op basis van de onderlinge getalsverhouding. Met dien verstande dat de vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden ten hoogste 25% van het totaal aantal zetels kan toekomen.

Het APF ging in eerste instantie uit van maximaal zes leden voor het belanghebbendenorgaan van de Unisys-kring. Dat zou betekenen dat de werknemers/(gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden ieder met één lid in het belanghebbendenorgaan zitting zouden nemen. Bij ontstentenis van dat ene lid zouden de werknemers/(gewezen) deelnemers en/of pensioengerechtigden niet zijn vertegenwoordigd. Dat werd -in ieder geval voor de eerste jaren- als te kwetsbaar ervaren, reden waarom het belanghebbendenorgaan van de Unisys-kring uit acht leden bestaat, vier namens de werkgevers, twee namens de werknemers/(gewezen) deelnemers en twee namens pensioengerechtigden.

Per saldo was het bestuur van mening dat een gewenste lagere governance burden niet opweegt tegen de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de belangen van de deelnemers c.s. en het behouden van enige mate van invloed houden op de uitvoering van de pensioenregeling binnen de Unisys-kring.

De leden namens de werkgevers worden voorgedragen door de directie van Unisys Nederland. De leden namens de werknemers/(gewezen) deelnemers worden voorgedragen door de Unisys ondernemingsraad. De leden namens de pensioengerechtigden worden verkozen. De eerste verkiezingen vinden plaats in het tweede kwartaal van 2018. Tot dat moment nemen de voormalige SPUN-bestuursleden namens de pensioengerechtigden zitting in het belanghebbendenorgaan.

3.2.10. Transitie

Nadat de contracten waren getekend, is in september 2017 begonnen met de voorbereiding van de transitie naar het APF. Er zijn vier werkgroepen geïnitieerd: i) transitie fondsvermogen, ii) transitie administratie, iii) communicatie en iv) reglementen. Een stuurgroep hield toezicht op de voortgang van iedere werkgroep, besprak issues die niet direct thuis hoorden bij een van de werkgroepen en hakte waar nodig knopen door.

3.2.10.1. Werkgroep reglementen

Met de oplevering -en latere vaststelling door de stuurgroep- van het pensioenreglement voor de Unisys-kring en het Reglement voor het belanghebbendenorgaan rondde de werkgroep reglementen eind december 2017 zijn werkzaamheden af.

3.2.10.2. Werkgroep communicatie

Ook de werkgroep communicatie was eind december gereed, nadat alle communicatie-uitingen in verband met de transitie, waaronder het opstellen en versturen van een welkomstbrief van De Nationale APF en een SPUN Nieuwsbrief over de collectieve waardeoverdracht, waren uitgevoerd.

3.2.10.3. Werkgroep administratie

¹³ Artikel 115b PW gaat uit van een paritaire samenstelling maar wel met de mogelijkheid om bij een kring met een beëindigde pensioenregeling (gesloten voor nieuwe deelname) geen vertegenwoordigers namens de werkgevers in het belanghebbendenorgaan op te nemen.

De werkgroep transitie administratie leverde het eerste deel van haar werkzaamheden eind december 2017 op. De werkgroep adviseerde de stuurgroep om vanaf januari 2018 de uitbetaling van de ingegane pensioenen door De Nationale APF uit te laten voeren. De stuurgroep heeft op basis van dat advies een 'GO' op de excasso van de pensioenen gegeven.

Het tweede deel van de werkzaamheden betrof het begeleiden van de dataconversie van de pensioenaanspraken. Die werkzaamheden liepen door tot in maart 2018. De werkgroep heeft gerapporteerd dat de dataconversie –van de pensioenaanspraken die werden beheerd door Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar AZL, de administrateur van De Nationale APF- succesvol is afgerond. Separaat zijn nog wel de volgende afspraken gemaakt:

- Ongehuwdenpensioen. De aanspraken worden later in de systemen van AZL opgenomen.
- Arbeidsongeschikte deelnemers. Bij de omrekening van de vrijgestelde aanspraken is als uitgangspunt gehanteerd dat de schadereserve op individueel niveau gelijk blijft.
- Bijzonder partnerpensioen. Wanneer een ex-partner overlijdt vóór de pensioendatum vloeit te bijzonder partnerpensioen terug naar de hoofdverzekerde volgens het pensioenreglement van de Unisys kring bij De Nationale APF. Het SPUN pensioenreglement voorzag hier niet in en derhalve ontbrak informatie. Om de regeling toch goed te kunnen uitvoeren is vastgelegd hoe de eventuele uitruil (van partnerpensioen in ouderdomspensioen) wordt vorm gegeven.
- Deelnemers met uitstel. Vastgelegd is hoe wordt omgegaan met de berekening van de deelnemers die de ingangsdatum van hun ouderdomspensioen per 31 december 2017 al hebben uitgesteld, terwijl die datum ligt voor de pensioenrichtleeftijd in het pensioenreglement van de Unisys kring bij De Nationale APF.
- Partnerpensioen bij alleenstaande pensioengerechtigde. Door Syntrus Achmea Pensioenbeheer is voor deelnemers een partnerpensioen ingeregeld. Bij De Nationale APF komt het partnerpensioen normaliter te vervallen als er geen partner is op de pensioendatum. AZL gaat in een later stadium na of er partnergegevens beschikbaar zijn.

Op 7 maart heeft de stuurgroep een 'GO' gegeven op de dataconversie van de pensioenaanspraken.

3.2.10.4. Werkgroep fondsvermogen

De werkgroep transitie fondsvermogen heeft in 2017 een transitieplan opgesteld. Het plan had tot doel het waarborgen dat de overgang van beleggingen van SPUN naar De Nationale APF qua planning en risico's verantwoord zou geschieden. Alle voorbereidende werkzaamheden zijn in 2017 afgerond, in januari 2018 vond de feitelijke overdracht van de beleggingen plaats.

De belangrijkste doelstellingen van de in het transitieplan beschreven transitie waren:

- o zoveel als mogelijk behoud van exposure (voorkomen van 'exposure gaps'); en
- o minimaliseren van transactiekosten.

Uit deze transitieverantwoordingsrapportage blijkt dat beide doelstellingen zijn gerealiseerd. De transactiekosten voor de aankoop van beleggingen door De Nationale APF waren begroot op € 278.000. De feitelijke kosten zijn uitgekomen op € 90.000. De verkoopkosten van de beleggingen in de MN beleggingsfondsen bedroegen € 15.000. De totale transactiekosten komen daarmee uit op nog geen 0,02% van het overgedragen fondsvermogen.

Alle SPUN beleggingen komen vanaf 1 januari 2018 voor rekening en risico van De Nationale APF¹⁴. De verkoop van de MN beleggingsfondsen vond plaats op 15 januari 2018 met een exposedatum 12 januari. De aankopen door De Nationale APF vonden plaats op 12 januari. Er zijn dus geen ongewenste 'exposure gaps' opgetreden. De feitelijke levering van de staatsleningen en beleggingen in hypotheek aan De Nationale APF vond plaats op 1 januari 2018, op die datum zijn de betreffende beleggingen in juridische zin overgedragen.

Op 11 april heeft de stuurgroep aan de werkgroep decharge verleend.

¹⁴ Vanaf 1 januari 2018 worden de beleggingen gehouden voor rekening en risico van het APF

3.2.11. Dekkingsgraad neutrale overgang

Eerder in deze verantwoording zijn de hoofdlijnen weergegeven van de afspraken die SPUN en De Nationale APF hebben gemaakt met betrekking tot de collectieve waardeoverdracht. Door SPUN en De Nationale APF is in juli 2017 een inschatting gemaakt van de transitie- en transactiekosten, de koopsom voor de overname van de pensioenverplichtingen en de dekkingsgraad na de overdracht. Daaruit bleek dat het mogelijk was om 'dekkingsgraad-neutraal' over te gaan. Dat wil zeggen de dekkingsgraad van SPUN per 31 december 2017 is (nagenoeg) gelijk aan de dekkingsgraad van Unisys kring bij De Nationale APF per 1 januari 2018. Daarbij werd wel aangetekend dat De Nationale APF hierover geen garantie kon afgeven, er werden uitsluitend afspraken gemaakt over de uitgangspunten, zoals de grondslagen.

Is die 'dekkingsgraad neutrale overgang' ook gerealiseerd?

De Nationale APF heeft een 'opening' dekkingsgraad voor de Unisys kring per 1 januari 2018 berekend van 111,1%. Het APF is bij die berekening uitgegaan van de overgedragen beleggingen, de overgenomen pensioenverplichtingen en een bedrag ter grootte van het te verwachten liquidatiesaldo van het pensioenfonds.

SPUN i.l. rapporteert in het jaarverslag 2017 een dekkingsgraad per 31 december 2017 van 111,3%. Het verschil van 0,2% is als volgt te verklaren:

Bijzonder aan een APF is dat per kring een afgescheiden vermogen wordt aangehouden. Door die afgescheiden vermogens kan een negatief resultaat van de ene kring een andere kring niet nadelig beïnvloeden. Naast de afgescheiden vermogens per kring, houdt een APF een eigen weerstandsvermogen aan. Het weerstandsvermogen dient voor het opvangen van bedrijfsrisico's van het APF zelf.

SPUN heeft bij toetreden tot de eigen kring bij de Nationale APF € 950.000 weerstandvermogen gestort. Dat komt overeen met 0,2%-punt dekkingsraad. Dat geld is de Unisys kring overigens niet 'kwijt', bij vertrek uit de kring vloeit het weerstandsvermogen weer terug.

3.2.12. Beschikbare premiereregeling

Tot 1 juli 2017 voerde SPUN twee beschikbare premiereregelingen uit; het Pensioenkapitaalplan en het excedent gedeelte van de Unisys combi pensioenregeling. Het vermogensbeheer van de pensioenkapitalen had het pensioenfonds uitbesteed aan NN IP. Wetende dat het pensioenfonds nadacht over haar toekomst hebben de sociale partners binnen de Unisys organisatie ervoor gekozen de nieuwe pensioenregelingen (zie paragraaf 3.1.2) vanaf 1 juli 2017 onder te brengen bij BeFrank PPI. Door die keuze lag het voor het pensioenfondsbestuur voor de hand de mogelijkheid te onderzoeken om de opgebouwde pensioenen en de daarbij behorende kapitalen onder te brengen bij BeFrank PPI. De mogelijkheid bleek aantrekkelijk en haalbaar te zijn. Aantrekkelijk omdat BeFrank PPI lagere beheerkosten in rekening brengt dan bij NN IP het geval was en een degelijke beleggingsopzet kent. Haalbaar omdat BeFrank PPI wilde meewerken aan de collectieve waardeoverdracht en het fondsbestuur bereid was de verschuldigde verkoopkosten (bij NN IP) en aankoopkosten (bij BeFrank PPI) te vergoeden. Hierdoor gingen de door de deelnemers gespaarde kapitalen volledig over.

De overdracht vond plaats via een collectieve waardeoverdracht. Het pensioenfonds heeft de toezichthouder gevraagd om 'goedkeuring' van de collectieve waardeoverdracht. Die is verkregen op 18 december 2018. Voorafgaand aan de Melding van de collectieve waardeoverdracht bij de toezichthouder, heeft het pensioenfonds hierover advies gevraagd aan het verantwoordingorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft een als positief te betitelen advies verstrekt.

3.3. Financiële ontwikkelingen

3.3.1. Beleggingsplan 2017

Het beleggingsbeleid 2017 ging uit van een economisch basisscenario met een verdere normalisatie na de financiële crisisjaren. In dat scenario nemen de komende jaren de werkloosheid en overcapaciteit af en de kredietverlening, de activa prijzen en het vertrouwen toe. Anderzijds is er sprake van een toename in de kans op het zich voordoen van verschillende risicoscenario's. Dat laatste was een

belangrijke reden om de beleggingsportefeuille niet alleen op het basisscenario in te richten maar terdege rekening te houden met de risico's. De clustering van risicoscenario's pleitte voor een minder uitgesproken risicoprofiel.

Het bestuur heeft bij het opstellen van het beleggingsplan 2017 vervolgens overwogen dat:

- o de beleggingsportefeuille zich eind 2016 bevindt binnen de bandbreedtes van het mandaat;
- o gegeven het basisscenario, de mandaatdoelstelling en het herstelplan naar verwachting ruimschoots worden gerealiseerd, hetgeen in belangrijke mate is toe te schrijven aan de verwachte, geleidelijke rentestijging;
- o de huidige samenstelling van de beleggingsportefeuille is kwetsbaar voor neerwaartse risico's maar biedt voldoende buffer in het basisscenario om tegenslagen op te vangen;
- o de huidige verdeling matching-return lijkt adequaat. Noch een hoger, noch een lager risicoprofiel is wenselijk gegeven het economische wereldbeeld en de lage actuele dekkingsgraad;
- o de portefeuille optimalisatie in het basisscenario bevestigt de voorkeur voor de beleggingen in de return portefeuille boven de matching portefeuille en binnen de return portefeuille een uitgesproken voorkeur voor obligaties van de 'emerging markets' boven high yield obligaties.

In het beleggingsplan 2017 is daarom vastgelegd dat:

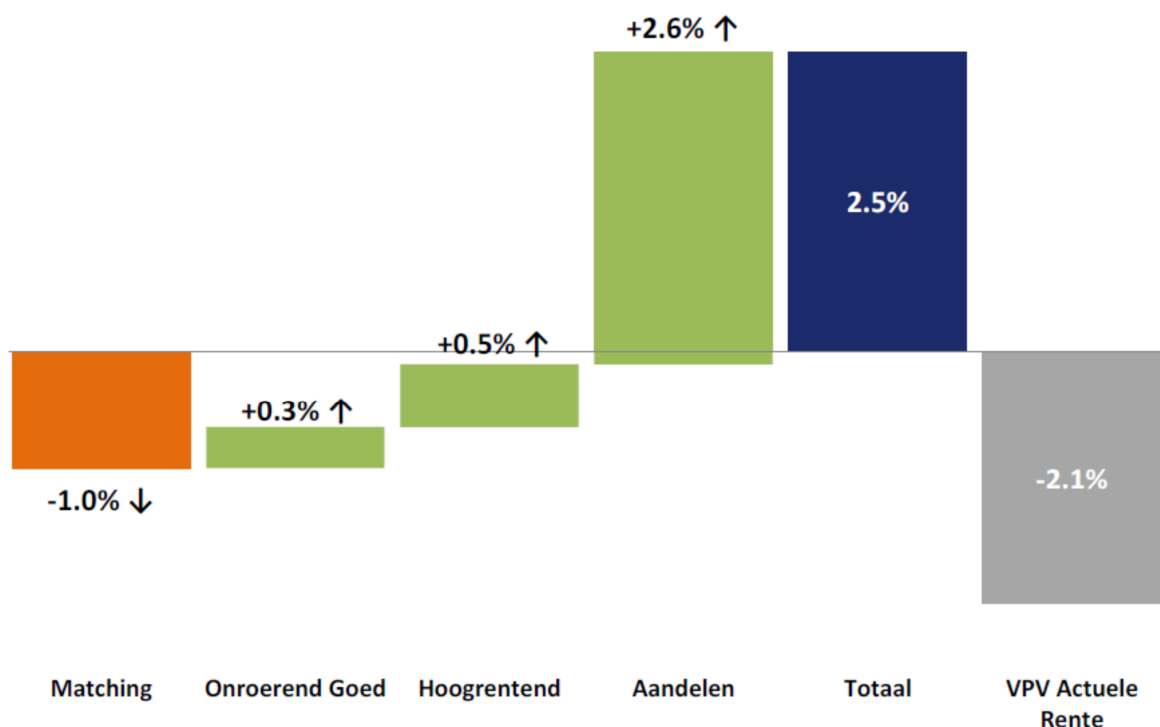
- o de verdeling tussen matching en return, met een lichte overweging van de return portefeuille, als een goede balans wordt beschouwd tussen het in het basisscenario profiteren van de verwachte geleidelijk rentestijging en de mogelijk negatieve gevolgen van de diverse risicoscenario's;
- o gelet op de mogelijke toekomst van het pensioenfonds (lees: liquidatie) de illiquide beleggingscategorieën, zoals de belegging in hypotheek, niet worden verhoogd;
- o de verdeling binnen het cluster hoogrentende bedrijfsobligaties evenwichtig is en de regionale spreiding binnen het cluster aandelen voldoende divers;
- o binnen het cluster reële beleggingen (beleggingen in infrastructuur) er nog een openstaand commitment is van € 3,2 miljoen. De opvraging daarvan vindt plaats door een onttrekking aan het liquide deel van de return portefeuille.

Per saldo vonden derhalve bij aanvang van het kalenderjaar nauwelijks mutaties in de portefeuille plaats.

3.3.2. Behaalde beleggingsresultaten

Uit onderstaande tabel blijkt de mate waarin de verschillende beleggingscategorieën hebben bijgedragen aan het in 2017 behaalde rendement.

Uit de tabel blijkt verder de verhouding tussen het behaalde rendement (blauw) en het rendement op de pensioenverplichtingen (grijs). Er is sprake van een aanzienlijk overrendement van 4,6%.

3.3.3 Kostendekkende premie 2017

Het bestuur heeft in december 2016 berekend dat de kostendekkende premie naar verwachting in 2017 zou stijgen naar 27,9% (in 2016: 26,3%) van de loonsom. De premie paste daarmee nog precies binnen premie-afspraken met de werkgever voor 2017, die was 28% van de loonsom. Op basis van deze berekening hoefde het opbouwpercentage niet te worden aangepast, deze kon worden gehandhaafd op 1,75%. En kon er een indexatie van pensioenaanspraken in de overgangsregeling (zie hoofdstuk 4) worden toegekend.

Als gevolg van de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst (zie paragraaf 3.1.2) is er voor het boekjaar 2017 geen directe relatie te leggen tussen de ontvangen premie en de loonsom. Door het sluiten van de pensioenregeling per 1 juli 2017 was de werkgever vanaf dat moment geen premie meer verschuldigd en bestond er geen dekking meer voor de pensioenbeheerkosten gedurende de tweede helft van het boekjaar. Die kosten zijn gefinancierd uit een extra bijdrage van de werkgever. In 2017 werd aan premie ontvangen € 2,613 mln. Voor de opbouw van de pensioenen, de zogenoemde gedempte kostendekkende premie, was benodigd een premie van € 1.924 mln.

3.3.4. Financieel toetsingskader

Hierna wordt kort ingegaan op enkele elementen van het Financieel Toetsingskader (FTK¹⁵) en wat de impact daarvan was voor SPUN.

Wat is de betekenis van het FTK voor de deelnemers? Het FTK geeft regels over de aan te houden financiële buffers en bepaalt daarmee de kans dat de pensioenen worden verlaagd. De andere kant van de medaille is dat omvang van de financiële buffers ook het verlenen van toeslagen mede bepaalt

3.3.4.1. Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is een voorgeschreven methode om de financiële positie van het pensioenfonds te vast te stellen. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor de vraag of het pensioenfonds in een tekortsituatie is beland en een plan met herstelmaatregelen bij de toezichthouder

¹⁵ FTK zijn de wettelijke spelregels die betrekking hebben op de financiële positie van pensioenfondsen

moet indienen. De beleidsdekkingsgraad¹⁶ is ook maatgevend voor het doorvoeren van pensioenverlagingen of het toekennen van toeslagen.

De wettelijke minimum norm is dat het pensioenfonds per jaareinde een beleidsdekkingsgraad heeft van 104%. De beleidsdekkingsgraad bedraagt per 31 december 2017 109,6%. SPUN heeft derhalve geen dekkingstekort meer (in 2016: een tekort van 1,2%-punt).

3.3.4.2. Vereist eigen vermogen

Het pensioenfonds stelt het vereist eigen vermogen (lees: financiële buffer) zodanig vast dat met een zekerheidsmaatstaf van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder bezittingen beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen. De Wet schrijft de grondslagen voor de berekening van het vereist eigen vermogen voor.

Het vereist eigen vermogen van SPUN bedraagt eind december 2017 12,1% van de voorziening op basis van de SPUN grondslagen (vóór de overgang naar de APF grondslagen (zie 3.2.7.)), oftewel een vereiste dekkingsgraad van 112,1%. Eind december 2016 bedroeg de vereiste dekkingsgraad nog 112,6%.

Gegeven dat berekende vereist eigen vermogen was er per jaarultimo nog wel sprake van een reservetekort.

3.3.4.3. Toeslagverlening

De regels voor de toeslagverlening, of indexatie, schrijven een indexatiedrempel en een eis van toekomstbestendig indexeren voor. De indexatiedrempel houdt in dat een pensioenfonds pas toeslagen mag verlenen als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Toekomstbestendig indexeren houdt in dat op het moment van toekennen van een toeslag er genoeg vermogen moet zijn om de voorgenomen toeslagverlening ook in de toekomst te kunnen toekennen.

De wettelijke indexatiedrempel leidde ertoe dat SPUN in 2017 de pensioenen niet kon verhogen. SPUN kan pas een volledige compensatie voor de gestegen prijzen verlenen, volgens de regels van het toekomstbestendig indexeren, bij een beleidsdekkingsgraad van circa 123%.

3.3.4.4. Haalbaarheidstoets

Doel van de haalbaarheidstoets (HBHT) is om meer aandacht te krijgen voor de verwachtingen over het pensioenresultaat en de risico's die daarbij een rol spelen. Het dwingt een pensioenfonds om vooraf na te denken over de ambitie en risicohouding van het pensioenfonds.

Bij een pensioenresultaat van 100% kan een pensioenfonds:

- o de pensioenen steeds laten meestijgen met de stijging van de prijzen,
- o hoeven de pensioenen niet te worden verlaagd, en
- o kan de toegezegde opbouw steeds worden toegekend.

Een pensioenresultaat van onder de 100% komt erop neer dat de koopkracht van het pensioen lager is dan nu.

In verband met de geplande collectieve waardeoverdracht heeft SPUN in 2017 geen HBHT uitgevoerd. Uit de HBHT 2016 kwam een verwacht pensioenresultaat van 92%.

Wat betekent de uitkomst van de haalbaarheidstoets voor deelnemers? De HBHT zegt iets over de verwachte koopkracht van het pensioen in de Unisys pensioenregeling. Het verwachte pensioenresultaat (in 2016: 92%) ligt boven de door het bestuur geformuleerde ondergrens (85%). Dat is in zekere mate positief, de wijze waarop de pensioenregeling wordt uitgevoerd, hoeft niet te worden aangepast. Het verwachte pensioenresultaat ligt echter onder de 100%, de stijging van de prijzen wordt naar verwachting niet volledig gecompenseerd in het pensioen. Het resultaat in een 'slecht weer' scenario bleef overigens ook binnen de vooraf gedefinieerde marges.

¹⁶ Hoe wordt de beleidsdekkingsgraad berekend? De beleidsdekkingsgraad wordt als volgt berekend: som van de laatste 12 dekkingsgraden op basis van de 'DNB rente' per maandeinde gedeeld door 12. Door de middeling is de beleidsdekkingsgraad stabiel, veranderingen in de rente en daardoor in de verplichtingen hebben niet een heel groot effect op de dekkingsgraad.

3.4. Dekkingsgraad

3.4.1. Verschillende dekkingsgraden

In onderstaande tabel worden de verschillende dekkingsgraden waarmee het pensioenfonds in 2017 te maken had op een rijtje gezet. Onder de tabel wordt een korte toelichting bij de verschillende dekkingsgraden gegeven.

Dekkingsgraad	31 december 2017
Beleidsdekkingsgraad	109,6%
Dekkingsgraad o.b.v. 'DNB rente'	111,3%
Actuele dekkingsgraad	109,9%
Reële dekkingsgraad	90,5%

Vereiste dekkingsgraad ¹⁷	112,1%
Minimaal vereiste dekkingsgraad ¹⁸	104,0%

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het pensioenfonds precies voldoende 'geld in kas heeft' om alle pensioenen te kunnen voldoen. SPUN moet volgens de Wet in ieder geval over financiële buffers, oftewel eigen vermogen, van 4% van de pensioenverplichtingen beschikken; de minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt derhalve 104%.

De actuele dekkingsgraad geeft de 'echte' financiële situatie van het pensioenfonds weer. De beleggingen en de pensioenverplichtingen zijn in dat geval berekend tegen de (actuele) marktrente. De actuele dekkingsgraad kwam eind 2017 uit op 109,9%. Een verbetering ten opzichte van de actuele dekkingsgraad van eind 2016 met 5,2%-punt.

De beleidsdekkingsgraad, ook wel de wettelijke dekkingsgraad genoemd, is de graadmeter voor bijvoorbeeld het verlagen van de pensioenen en voor het verlenen van toeslagen. Deze beleidsdekkingsgraad is een 12maands gemiddelde van de dekkingsgraad berekend op basis van de 'DNB rente'. De beleidsdekkingsgraad kwam eind december 2017 uit op 109,6%. Dat is 6,8%-punt hoger dan eind 2016.

Zoals hiervoor is gesteld, moet SPUN rekening houden met een dekkingsgraad berekend op basis van de 'DNB rente'. In dit geval vindt de waardering van de pensioenverplichtingen plaats aan de hand van een door de toezichthouder voorgeschreven rekenrente. Die 'DNB rente' is hoger dan de (actuele) marktrente en daardoor daalt de waarde van de pensioenverplichtingen, ten opzichte van een berekening op basis van de actuele rente. De dekkingsgraad is daardoor hoger dan de 'echte' financiële situatie van het pensioenfonds weergeeft. De dekkingsgraad berekent volgens de 'DNB rente', bedroeg eind 2017 111,3%. Bij die dekkingsgraad is de financiële positie overigens nog steeds onvoldoende robuust, daarvoor moet het pensioenfonds over een dekkingsgraad van 112,1% beschikken.

Een reële dekkingsgraad¹⁹ van 100% betekent dat het aanwezige vermogen voldoende is ter dekking van de pensioenverplichtingen, inclusief de verwachte prijsstijging. De weergegeven reële

¹⁷ Op grond van de Pensioenwet moeten de voorzieningen van het pensioenfonds volledige worden gedekt door bezittingen. Daarnaast moet het pensioenfonds (aanvullend) eigen vermogen aanhouden, het zogenoemde vereist eigen vermogen. Voor SPUN komt die eis uit op een vereist eigen vermogen van 12,1% van de voorzieningen op basis van SPUN grondslagen (vóór de overgang op de APF grondslagen).

¹⁸ Het minimaal vereist eigen vermogen voor SPUN is 4% van de voorzieningen op basis van SPUN grondslagen vóór overgang op APF grondslagen

¹⁹ De grondslagen voor de berekening van de reële dekkingsgraad wijken af van het pensioenresultaat zoals berekend in een HBHT, de uitkomsten zijn niet één-op-één vergelijkbaar.

dekkingsgraad gaat ervan uit dat alle thans opgebouwde pensioenen in de toekomst jaarlijks worden verhoogd met de huidige inflatieverwachting.

3.4.2. Verandering in dekkingsgraad

In onderstaande tabel wordt -op basis van de 'DNB rente' berekende dekkingsgraad- de ontwikkeling van de dekkingsgraad in 2017 naar verschillende componenten inzichtelijke gemaakt. Ter vergelijking is ook de ontwikkeling van de dekkingsgraad in 2016 opgenomen.

	Verandering in dekkingsgraad in 2017	Verandering in dekkingsgraad in 2016
Beginstand 2017 / 2016	106,5%	103,4%
Premie	0,1%	0,2%
Uitkeringen	0,3%	0,1%
Toeslagen	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur / toename pensioenverplichtingen	1,1%	-6,8%
Rendement	2,8%	9,7%
Overige effecten	0,5%	-0,1%
Eindstand 2017 / 2016	111,3 %	106,5 %

3.4.3. Financiële positie

De vermogenspositie per 31 december 2017 (respectievelijk 2016) was als volgt:

Vermogenspositie	31 december 2017 € mln.	31 december 2016 € mln.
Totale pensioenvermogen	480,659	484,021
Technische voorzieningen + overige passiva	431,750	454,461
Eigen vermogen	48,909	29.560
Minimaal vereist eigen vermogen	17,194	18,106
Vereist eigen vermogen	52,459	57,254

Het eigen vermogen steeg met € 19.349 mln., dat is gelijk aan het in 2017 behaalde resultaat.

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) is gelijk aan 4% van de voorzieningen op SPUN²⁰ op basis van de SPUN grondslagen (vóór de overgang naar de APF grondslagen), oftewel € 17.194 mln. Het pensioenfonds beschikte per 31 december 2017 over het MVEV. De dekkingspositie was positief. Het vereist eigen vermogen (VEV) is gelijk aan 12,1% van de voorzieningen op basis van de SPUN grondslagen vóór de overgang naar de APF grondslagen, oftewel € 51.922 mln. Het pensioenfonds beschikte per 31 december 2017 niet over het VEV, de reservepositie was dus negatief.

3.4.4. Onttrekkingen aan beleggingen

In 2017 is € 13,5 mln. (in 2016: € 13 mln.) aan de beleggingen onttrokken ter financiering van de ingegane pensioenen. In 2017 is € 16,0 mln. (in 2016: € 15,3 mln.) aan pensioenen uitbetaald. Het verschil (€ 2.5 mln.) is gefinancierd met de premie-inkomsten van het pensioenfonds.

²⁰ De technische voorzieningen geven weer de waardering van de pensioenverplichtingen, oftewel de waarde van alle tot een bepaalde datum toegekende pensioenen en toeslagen. In de tabel zijn de verplichtingen voor risico pensioenfonds, de verplichtingen voor risico deelnemers en het garantiecontract samengeteld. Een garantiecontract is een vorm van herverzekering van risico's.

3.5. Governance ontwikkelingen

3.5.1. Bestuur

Het bestuur was verantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de pensioenafspraken, zoals die zijn overeengekomen in het arbeidsvoorwaardenoverleg. Het bestuur voerde voor alle belanghebbenden van het pensioenfonds als ‘goed huisvader’ de pensioenregeling uit. Het bestuur stelde een missie, visie en doelstellingen op en droeg zorg voor een heldere beleids- en verantwoordingscyclus. Kortom, het bestuur bepaalde het beleid van het pensioenfonds, is eindverantwoordelijk voor de uitvoering daarvan en heeft de regie over alle werkzaamheden van het pensioenfonds, inclusief de uitbestede werkzaamheden.

De samenstelling van het bestuur is in 2017 niet gewijzigd. Begin 2017 heeft de toezichthouder, DNB, ingestemd met de herbenoeming van de bestuursleden B. Hamaekers (bestuurslid namens de werkgevers) en J. Kleij (bestuurslid namens de pensioengerechtigden).

Het bestuur kende per het einde van het boekjaar een vacante zetel in de bestuursgroep werkgevers.

In het kader van de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst heeft het bestuur overwogen dat het eindigen van de premieverplichting voor de werkgevers per 1 juli 2017 geen invloed moest hebben op de samenstelling van het bestuur gedurende de laatste zes maanden van het boekjaar 2017.

Zie bijlage 1 voor de samenstelling van het bestuur per eind 2017.

3.5.2. Zelfevaluatie bestuur

Bij een bestuurlijke zelfevaluatie gaat het om het beoordelen van het functioneren van het bestuur. Doel van de evaluatie: het bestuur benoemt wat beter kan en wat beter moet. In 2017 is geen zelfevaluatie uitgevoerd. De reden daarvoor is de werkbelasting in verband met de collectieve waardenoverdrachten. Bovendien was de vraag ‘wat er in de toekomst beter kan en moet’ weinig relevant meer nu het pensioenfonds in 2018 naar verwachting wordt ontbonden.

3.5.3. Visitatie

Het intern toezicht, bij SPUN de visitatiecommissie, vervult een toezichthoudende taak. De visiteurs toetsen het functioneren van het bestuur en de beheerste en integere bedrijfsvoering door het pensioenfonds. Daartoe beoordeelt de visitatiecommissie de beleids- en bestuursprocedures en – processen en de checks-and-balances binnen het pensioenfonds. Evenals de wijze waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd en de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op lange termijn.

De visitatiecommissie heeft haar jaarlijkse onderzoek in januari en februari 2018 uitgevoerd. Door de visitatie uit stellen tot begin 2018, kon visitatiecommissie zich mede een oordeel vormen over het besluit tot de collectieve waardeoverdracht naar een eigen kring bij De Nationale APF én de uitvoering van de transitie.

In hoofdstuk 12 is de volledige samenvatting van het visitatierapport, inclusief aanbevelingen, opgenomen, evenals de bestuurlijke reactie op de bevindingen en de aanbevelingen.

3.5.4. Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is bevoegd een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Belangrijk element in die beoordeling is de evenwichtige afweging van de belangen bij de voorgenomen bestuursbesluiten.

In de personele bezetting van het verantwoordingsorgaan hebben zich in 2017 geen mutaties voorgedaan. Zie bijlage 1 voor de samenstelling van het verantwoordingsorgaan per eind 2017.

Het belangrijkste gespreksonderwerp met het verantwoordingsorgaan in 2017 was het dossier ‘toekomst pensioenfonds’, daarover is veelvuldig met het verantwoordingsorgaan van gedachten gewisseld. Het verantwoordingsorgaan heeft in 2017 de volgende adviezen uitgebracht over:

- o Wijzigen van de uitvoeringsovereenkomst;
- o Beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst;
- o Collectieve waardeoverdracht naar De Nationale APF;
- o Collectieve waardeoverdracht naar BeFrank PPI;
- o Liquidatie van het pensioenfonds;
- o Actualisatie communicatiebeleid.

In hoofdstuk 12 is het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het handelen van het bestuur en over het in 2017 gevoerde beleid opgenomen.

3.5.5. Diversiteit

Een goede afspiegeling van het deelnemersbestand in het bestuur en de andere organen van het pensioenfonds, draagt bij aan het verkrijgen van draagvlak voor de bestuursbesluiten. Diversiteit kan ook een positief effect hebben op het proces van de besluitvorming. Het bevorderen van de diversiteit binnen de geledingen van het pensioenfonds ligt primair bij de voordragende partijen. Het pensioenfondsbestuur kan faciliterend optreden wanneer knelpunten ontstaan. Vanuit dat perspectief heeft het bestuur in 2016 het diversiteitsbeleid vastgesteld.

De diversiteit binnen het pensioenfonds wordt inzichtelijk gemaakt door de in bijlage 1 opgenomen tabel, waarin de verdeling van mannen- vrouwen en leeftijdscategorieën over de organen van het pensioenfonds is weergegeven. In 2017 zijn geen vacatures ontstaan binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan en in die zin was diversiteit in 2017 geen topic aan de bestuurstafel.

3.5.6. Code pensioenfondsen

De Code pensioenfondsen is opgesteld door de Pensioenfederatie in samenwerking met de Stichting van de Arbeid. In de Code zijn normen geformuleerd voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code is wettelijk verankerd. De naleving van de Code gebeurt aan de hand van het 'pas toe of leg uit-beginsel'; een pensioenfonds past de normen van de Code toe, of motiveert in het jaarverslag waarom een norm niet (volledig) wordt toegepast.

Het bestuur onderschrijft de uitgangspunten van de Code. Vanuit een maatschappelijk perspectief is het belangrijk dat het functioneren van het pensioenfonds inzichtelijk wordt gemaakt. De belanghebbenden moeten erop kunnen vertrouwen dat het bestuur het toevertrouwde geld goed beheert en de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afweegt. De Code gaat uit van de regiefunctie van het bestuur; het bestuur is eindverantwoordelijk, geeft actief sturing aan het pensioenfonds en is 'in control'.

Het pensioenfonds leefde de meeste, en zeker de belangrijkste normen uit de Code, na. Het voer te ver om in dit Verslag van vereffenaars de wijze waarop alle normen worden nageleefd uitgebreid te beschrijven. Het bestuur volstaat met een toelichting bij enkele belangrijke, algemene normen.

Norm 1. 'Goed huisvaderschap'.

Het bestuur beschouwde deze norm vooral als een 'state of mind'. Het bestuur was verantwoordelijk voor de goede uitvoering van de Unisys pensioenregelingen. De basis daarvoor lag in de missie, de visie en de doelstellingen. De pensioenen overdragen aan een andere uitvoerder was aan te merken als een uiting van 'goed huisvaderschap', het ging immers om de toekomstige goede uitvoering van de Unisys pensioenregelingen. Tijdens het besluitvormingsproces stonden de belangen van de deelnemers centraal.

Norm 5. Waarborg voor 'onafhankelijkheid'

Ook deze norm beschouwde het bestuur vooral als een 'state of mind'. Het is een collectieve verantwoordelijkheid dat bestuursleden kritisch ten opzichte van elkaar kunnen zijn. Tijdens vergaderingen zag de voorzitter erop toe dat alle bestuursleden aan het woord konden komen. Afwijkende standpunten werden gerespecteerd en genotuleerd.

Norm 6. Collectieve verantwoordelijkheid voor het functioneren

Van ieder bestuurslid werd verlangd dat hij/zij bijdroeg aan het goed functioneren van het bestuur als geheel. Onder meer tijdens zelfevaluaties werden bestuursleden uitgenodigd te benoemen 'wat er beter kan en wat er beter moet'.

Norm 7. Transparante taakvervulling

Overwegingen bij bestuursbesluiten werden in de notulen vastgelegd. Het verantwoordingsorgaan en de visitatiecommissie ontvingen een exemplaar van de vastgestelde notulen, dat ondersteunde de goede uitoefening van hun taak. De voor deelnemers belangrijkste besluiten werden, voorzien van een korte toelichting, gepubliceerd in een digitale nieuwsbrief. Gedurende het gehele 'toekomst pensioenfonds' proces heeft het bestuur continue het verantwoordingsorgaan, de deelnemers en andere stakeholders zo veel als mogelijk geïnformeerd over de genomen en te nemen 'stappen', alsmede de overwegingen bij bestuursbesluiten.

Norm 17 tot en met 22. Verantwoording afleggen

Primair legde het bestuur verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Het jaarverslag is het belangrijkste verantwoordingsdocument. Eenmaal per jaar werd tijdens een overlegvergadering formeel verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid en de realisatie daarvan.

In 2017 is een aantal extra -bovenop de vier reguliere -vergaderingen belegd met het verantwoordingsorgaan. Tijdens die extra vergaderingen is vooral ingegaan op de het dossier 'toekomst pensioenfonds' en de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst. De overwegingen bij de verschillende bestuurlijke besluiten zijn besproken.

Norm 50. Permanente educatie

Bestuursleden namen regelmatig deel aan opleidingen. Het opleidingsplan werd in 2017 geactualiseerd. Het bestuur heeft zich collectief voorbereid op haar nieuwe taak vanaf 1 januari 2018, het lidmaatschap van het belanghebbendenorgaan bij het APF.

Norm 65. Bevorderen diversiteit

Het bestuur onderkende dat diversiteit kan bijdragen aan een beter collectief functioneren. Het belang van diversiteit werd bij vacatures ook benadrukt. Het belang dat het bestuur hieraan hecht, is vastgelegd in de beschrijving van het diversiteitbeleid.

Norm 69. Diversiteit in profielschets

In de in 2016 aangepaste profielschetsen voor bestuurders en leden van het verantwoordingsorgaan wordt specifiek gewezen op het belang van diversiteit.

De normen die het pensioenfonds niet heeft nageleefd zijn -met inachtneming van de pas-toe-of-leg-uit regel- in onderstaande tabel verwoord:

Nr. ²¹	Norm	Toelichting pas toe of leg uit regel
26	Metten effectiviteit communicatie	In 2016 is het pensioenfonds niet toegekomen aan een formele meting van de effectiviteit van het communicatiebeleid. Vanwege het dossier 'toekomst pensioenfonds' is dit in 2017 eveneens achterwege gelaten.
29	Draagvlak verantwoord beleggen	Het bestuur is overtuigd van nut en noodzaak van het verantwoord beleggen. Vanwege het dossier 'toekomst pensioenfonds' heeft in 2017 geen meeting van het draagvlak bij de deelnemers plaatsgevonden.
42	Regeling melding onregelmatigheden	Het bestuur heeft ingestemd met het opzetten van zo'n regeling maar daaraan geen uitvoering gegeven.
43	Klokkenluidersregeling	Het bestuur onderkent het belang van een klokkenluidersregeling bij grotere organisaties, voor SPUN wordt dit niet nodig geoordeeld.
45	Voordracht en advies bij	Ten tijde van het inwerking treden Wet versterking bestuur

²¹ De nummering verwijst naar de normen van de Code Pensioenfondsen.

	benoeming resp. ontslag van lid visitatiecommissie door verantwoordingsorgaan	pensioenfondsen heeft het bestuur besloten aan het verantwoordingsorgaan geen bovenwettelijke taken en verantwoordelijkheden toe te kennen. Dat standpunt is niet gewijzigd.
50	Permanente educatie bestuur	Bestuursleden nemen regelmatig deel aan opleidingen. Het opleidingsplan is in 2017 geactualiseerd.
51	Zelfevaluatie	In 2017 heeft vanwege het dossier 'toekomst pensioenfonds' geen zelfevaluatie plaatsgevonden.
67	Samenstelling bestuur en verantwoordingsorgaan	Het verantwoordingsorgaan kent geen vrouwelijke leden. Bij de laatste verkiezingen, in het voorjaar 2016, hebben zich geen vrouwelijke tegenkandidaten aangemeld.
68	Samenstelling bestuur en verantwoordingsorgaan	Het verantwoordingsorgaan kent geen leden jonger dan 40 jaar. Bij de laatste verkiezingen (voorjaar 2016), hebben zich geen kandidaten van onder die leeftijdsgrens aangemeld. Ook het bestuur kent geen leden jonger dan 40 jaar meer. Het jongste bestuurslid is de leeftijdsgrens inmiddels gepasseerd. Met het oog op de liquidatie van het pensioenfonds is de samenstelling van het bestuur niet meer gewijzigd.

Wat is de betekenis van de Code pensioenfondsen voor deelnemers? Het pensioenfonds moet haar functioneren voortdurend verbeteren, met als doel dat de belanghebbenden er vertrouwen in kunnen hebben dat de toevertrouwde gelden goed worden beheerd en alle betrokken belangen op evenwichtige wijze worden afgewogen. De naleving van de Code moet daaraan bijdragen.

3.6. Bestuursbesluiten en opvolging van aanbevelingen; de verantwoording

Hierna passeren de belangrijkste besluiten van het bestuur in 2017 de revue, anders dan de besluitvorming over de collectieve waardeoverdracht en de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst. De bestuursbesluiten worden kort toegelicht.

3.6.1. Realisatie strategische doelstelling

In hoeverre heeft het pensioenfonds haar strategische doelstelling (zie 3.1.1) in 2017 gerealiseerd? De primaire doelstelling was het nakomen van de nominale pensioentoezeggingen. SPUN heeft in 2017 de pensioenen niet hoeven te verlagen, dus die doelstelling is gerealiseerd. Ook de reglementair 'toegezegde' pensioenopbouw kon in 2017 worden nagekomen.

Secundair wilde het pensioenfonds de pensioenaanspraken en –uitkeringen met een toeslag verhogen. Het bestuur besluit daar in beginsel jaarlijks over, rekening houdend met de financiële positie van het pensioenfonds. Die doelstelling werd in 2017 niet gerealiseerd. Om de pensioenen te kunnen verhogen moest het pensioenfonds tenminste beschikken over een beleidsdekkingsgraad van 110%. Dat is een wettelijke eis. De beleidsdekkingsgraad lag eind 2017 echter onder de wettelijke norm en dus heeft het bestuur geen positief besluit over de toeslagverlening kunnen nemen.

3.6.2. Behaalde rendementen: goed of slecht?

Met de beleggingen heeft het pensioenfonds in 2017 een overall netto rendement van 2,5% behaald. Het rendement op de zakelijke waarden, zoals aandelen, bedroeg 10,9%. Is dat een goed of slecht resultaat?

Daar zijn verschillende antwoorden op te geven. Ten opzichte van de benchmark (zie paragraaf 6.7.1) is op de return portefeuille (zakelijke waarden) een outperformance²² gerealiseerd van 0,2%. Dat betekent dat er waarde aan de beleggingsportefeuille is toegevoegd.

²² Outperformance wil zeggen dat een beter resultaat is behaald dan mocht worden verwacht. Bij een underperformance is het resultaat slechter dan mocht worden verwacht.

Belangrijker is evenwel dat het pensioenfonds op de lange termijn een overrendement nastreeft van 1% ten opzichte van de pensioenverplichtingen. Het (fictieve) rendement op die verplichtingen -op basis van de marktrente- was in 2017 -2,1% (de verplichtingen zijn dus in waarde gedaald). Het overrendement in 2017 bedroeg derhalve 4,6%. De norm van 1% overrendement is in 2017 dus ruimschoots overtroffen.

	Rendement beleggingen (netto)	Verplichtingen op basis van marktrente	Overrendement t.o.v. verplichtingen
1 jaar voortschrijdend	2,5%	-2,1%	4,6%
3 jaar voortschrijdend	4,0%	1,2%	2,8%
5 jaar voortschrijdend	5,8%	4,2%	1,6%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat op een één-, drie- en vijfjaarbasis SPUN een hoger rendement heeft behaald dan was benodigd voor het norm rendement op de pensioenverplichtingen.

3.6.3. Beleidsvoornemens 2017

Jaarlijks legt het bestuur zijn zogenoemde beleidsvoornemens vast. Aan het einde van het jaar wordt vervolgens beoordeeld of de doelen zijn gerealiseerd. Zo nee, wat is de oorzaak daarvan?

Onderstaand overzicht geeft de realisatie van de beleidsvoornemens van het jaar 2017 weer.

Onderwerp	Realisatie in 2017	Toelichting
Beleggingsplan 2017	✓	Beleggingsplan 2017 is vastgesteld en uitgevoerd.
Toekomst pensioenfonds	✓	Er zijn vooraf drie te beantwoorden vragen geformuleerd: 1) eigen of een multi kring binnen een APF?, 2) welk APF heeft de voorkeur? en 3) voortzetting van het pensioenfonds via SPUN 3.0 of overdracht naar een andere pensioenuitvoerder? De keuzes zijn gemaakt en de overdracht is per 1 januari 2018 gerealiseerd.
Wijzigen pensioenreglementen	✓	Naar aanleiding van wijzigen van uitvoeringsovereenkomst zijn pensioenreglementen per 1 juli 2017 aangepast. De zogenoemde exoten in de pensioenuitvoering zijn vóór de collectieve overdracht zodanig aangepast, dat de pensioenregeling door het APF kan worden uitgevoerd.

3.6.4. Overige besluiten

Een viertal andere belangrijke bestuursbesluiten uit 2017 zijn:

3.6.4.1. IMVO-convenant ondertekend

IMVO staat voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het IMVO-convenant biedt de pensioensector een mogelijkheid om de 'responsibility to respect' in te vullen en de kans om in sectorverband samen met de overheid en andere partijen complexe problemen gestructureerd aan te pakken.

Het bestuur heeft besloten de intentieverklaring over het IMVO-convenant te onderschrijven. SPUN voert immers al jaren een ESG-beleid, een beleid dat overigens verder lijkt te gaan dan volgt uit de

contouren van het concept convenant. Tegelijkertijd heeft het bestuur besloten de verdere invulling van het IMVO-convenant af te wachten en te zijner tijd te beoordelen of die afspraken óók kunnen worden onderschreven.

3.6.4.2. Statutenwijziging

Met het oog op de ontbinding van de stichting pensioenfonds, na de collectieve waardeoverdracht, heeft het bestuur in september 2017 besloten tot een wijziging van de statuten. Na de wijziging kon het pensioenfondsbestuur besluiten dat de vereffening geschiedt door een uit haar midden aan te wijzen college van vereffenaars. Daardoor was het niet langer noodzakelijk dat alle bestuursleden vereffenaar zouden worden.

3.6.4.3. Beëindigingsovereenkomsten

In verband met de collectieve waardeoverdrachten heeft SPUN in een vroegtijdig stadium onderzocht onder welke voorwaarden de dienstverleningsovereenkomst met Syntrus Achmea Pensioenbeheer en de fiduciair beheerovereenkomst met MN Services konden worden beëindigd. SPUN heeft beide overeenkomsten tijdig pro forma opgezegd en vervolgens met zowel Syntrus als met MN afspraken gemaakt over de dienstverlening na de beëindiging per 31 december 2017. Dat was noodzakelijk omdat MN betrokken moest zijn bij de transitie van het fondsvermogen naar De Nationale APF en Syntrus betrokken was bij de dataconversie van de pensioenaanspraken en –uitkeringen. In beide overeenkomsten zijn voorzieningen opgenomen in het kader van back-up scenario's voor het geval de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018 niet konden worden geëffectueerd.

3.6.4.4. Verhouding matching-return

Door ontwikkelingen op de financiële markten, zoals stijgende koersen en dalende rente, kwam de afgesproken verhouding van 70%:30% tussen de matching- en de return portefeuille onder druk te staan. (Uit hoofdstuk 6 blijkt dat de verhouding per jaareinde 71,5%:28,5% bedroeg). Een min of meer gedwongen afbouw van de return portefeuille ten gunste van de matching portefeuille werd als onwenselijk ervaren, gelet op de beperkte herbeleggingsmogelijkheden. Het bestuur heeft daarop in juni 2017 aan de beleggingscommissie het mandaat verleend om te kunnen besluiten die verhouding tijdelijk los te laten, indien daartoe aanleiding bestond. De beleggingscommissie heeft van haar bevoegdheid geen gebruik hoeven te maken, omdat de verhouding tussen de matching en return portefeuille zich normaliseerde, ten gunste van de afgesproken grenswaarden.

3.6.5. Indexatie 2017

Het bestuur heeft over het toekennen van toeslagen per 1 januari 2017 het volgende besloten (een besluit uit december 2016):

- o De opgebouwde pensioenaanspraken in de middelloon pensioenregeling worden niet verhoogd. De nieuwe wettelijke indexatieregels staan daaraan in de weg. De beleidsdekkingsgraad ligt onder de indexatiedrempel van 110%.
- o De ingegane pensioenen worden eveneens niet verhoogd. De SPUN-beleidsdekkingsraad voldoet niet aan de eis van de indexatiedrempel.
- o De pensioenaanspraken waarop een overgangsregeling van toepassing is, worden verhoogd met 0,4%. De pensioenaanspraken zijn sinds 2006 steeds verhoogd en het bestuur heeft geen aanleiding gevonden om daarvan af te wijken. De indexatieregels zijn niet van toepassing op de betreffende indexatiebepaling.

Met het sluiten van de pensioenregelingen per 1 juli 2017 is overigens een einde gekomen aan deze indexatieregeling. De indexatie werd betaald uit de ontvangen premie en de premie-inkomsten eindigen met de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst.

3.6.6. Herstelplan 2017

Een pensioenfonds dat over onvoldoende eigen vermogen beschikt moet bij de toezichthouder een herstelplan indienen. In dat plan beschrijft het pensioenfonds de maatregelen om de financiële situatie weer te herstellen.

Eind 2016 bedroeg de dekkingsgraad op basis van de 'DNB-rente' 106,5%, dus onder de vereiste dekkingsgraad van 112,6% (dat is de 'strategische' norm per eind 2016). De belangrijkste maatregel

in de evaluatie van het herstelplan was dat SPUN de pensioenen voorlopig niet zou verhogen. Pas als het vermogen weer toereikend zou zijn, kon SPUN een indexatie toekennen –nog afgezien van de wettelijke indexatieregels.

Volgens de in maart 2017 ingediende evaluatie van het herstelplan zou de dekkingsgraad eind 2017 108,6% moeten bedragen. Met een dekkingsgraad van 111,3% per eind 2017 liep het herstel daar dus op vooruit.

Wat is de betekenis van een herstelplan voor deelnemers? Het herstelplan geeft weer wanneer de financiële positie van het pensioenfonds weer voldoende robuust is en voldoet aan de wettelijke vereisten. Het plan geeft verder inzicht in de te nemen herstelmaatregelen. Het herstelplan geeft daarmee ook een indicatie wanneer weer toeslagen kunnen worden toegekend.

3.6.7. Aanbevelingen certificerend actuaris

In het actuariael rapport over het boekjaar 2016 zijn door Milliman drie aanbevelingen opgenomen, te weten:

- o Een algemene aanbeveling om deelnemers te blijven informeren over de financieel opzet van het pensioenfonds;
- o De aanbeveling om de onafhankelijkheid van de fiduciair manager MN ten opzichte van de vermogensbeheerder MN te beoordelen;
- o De aanbeveling om de kwaliteit van het pensioenadministratiesysteem nader te beoordelen.

Ten aanzien van de eerste aanbeveling heeft het bestuur, mede naar aanleiding van een brief van de toezichthouders DNB en AFM over de financiële opzet van het pensioenfonds (zie paragraaf 3.8), de deelnemers geïnformeerd over de mogelijkheid op pensioenverlagingen.

De tweede aanbeveling is aan de orde geweest tijdens de due diligence vermogensbeheer, die het pensioenfonds in januari 2017 heeft uitgevoerd onder de vermogensbeheerders van de drie geselecteerde APF én bij MN (zie paragraaf 3.2). De eventuele bevindingen zijn verder niet opgevolgd aangezien de relatie met de fiduciair manager is beëindigd vanwege de collectieve waardeoverdracht. Ook aan de derde aanbeveling is geen opvolging gegeven vanwege de collectieve waardeoverdracht.

3.6.8. Aanbevelingen accountant

In het accountantsverslag over het boekjaar 2016 heeft EY verschillende aanbevelingen opgenomen. De belangrijkste zijn hierna verwoord:

- o Pensioenfondsen moeten vanaf 25 mei 2018 voldoen aan de vereisten van de GDPR, de Europese wet inzake de General Data Protection Regulation. EY raadde aan om op tijd te starten met de toetsing van de huidige geïmplementeerde controlemaatregelen ten opzichte van de vereisten van de GDPR.
- o De AFM legt er in haar toezicht nadruk op dat pensioenfondsen eraan bijdragen dat deelnemers goed zijn voorbereid op hun financiële situatie na pensionering en een passend pensioen krijgen. EY adviseerde daarom aandacht te besteden aan onder meer de uitkomsten van themaonderzoeken over pensioencommunicatie en die te spiegelen aan de situatie van het pensioenfonds.

Wat betreft de eerste aanbeveling heeft het bestuur overwogen deze niet op te volgen, gelet op de voorziene collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018. Hetzelfde gold in meer of mindere mate voor de tweede aanbeveling.

3.7. Compliance

3.7.1. Naleving gedragsregels verbonden personen

Een externe deskundige ziet toe op de naleving van de gedragscode door de personen die aan het pensioenfonds zijn verbonden. Over het boekjaar 2017 heeft hij in april 2018 verslag uitgebracht aan de voorzitter van het college van vereffenaars. De rapportage bevat de volgende elementen:

- o Beoordeling van inrichting en werking van compliance binnen het pensioenfonds;

- o Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving;
- o Rapportage incidenten;
- o Nevenfuncties van de verbonden personen, evenals de naleving van gedragscode;
- o Rapportage omtrent relatiegeschenken;
- o Werking van de insiderregeling²³ van het pensioenfonds;
- o Compliance regels van derden, aanbieders van vermogensbeheer.

De bevindingen van de externe deskundigen luiden:

- o Er zijn bij de compliance officer geen incidenten vanuit het pensioenfonds gemeld;
- o De nevenfuncties van de verbonden personen en de insiders geven geen aanleiding tot nader onderzoek;
- o Er zijn geen relatiegeschenken ontvangen die niet passen in de normering van het pensioenfonds;
- o De verbonden personen en de benoemde insiders hebben de naleving van de gedragscode ondertekend. De verbonden personen en de benoemde insiders hebben verklaard dat er geen relaties zijn tussen familie (tot 2^e graad) en dienstverleners van het pensioenfonds i.v.m. mogelijke belangenverstrengeling;
- o De verklaringen van de insiders hebben geen aanleiding gegeven tot nader onderzoek;
- o De compliance rapportages van de dienstverleners geven geen aanleiding tot nader onderzoek;
- o De compliance regels van dienstverleners geven geen aanleiding tot nader onderzoek;
- o De compliance officer beoordeelt dat de inrichting en werking van compliance bij het pensioenfonds voldoet aan wet- en regelgeving.

3.7.2. Compliance uitbesteding

3.7.2.1. Compliance MN Services

Van de fiduciair manager MN is een compliance-rapportage ontvangen. In de rapportage worden bevindingen, waarnemingen en opinies behandeld, die de afdeling Risk & Compliance heeft geïdentificeerd. Op deze bevindingen, waarnemingen zijn analyses uitgevoerd. De algemene opinie is dat de afdeling Vermogensbeheer van MN een stabiel risicoprofiel presenteert, de afdeling Risk & Compliance heeft bij de monitorende werkzaamheden daaromtrent voldoende comfort verkregen. De afdeling Risk & Compliance heeft geen als 'hoog' en 'medium' te classificeren risico's aangetroffen.

In 2017 vonden 19 (waarvan 4 door externe partijen) incidenten plaats. De incidenten classificeerden als 'laag' risico-incident. De oorzaken van de incidenten lagen op het vlak van de uitvoering van transacties, overdracht van werkzaamheden en procesbeheersing. In twee gevallen was sprake van een falend systeem/netwerk. Voor de externe incidenten (buiten invloedssfeer MN) is de externe manager aangesproken en zijn controles op uitgevoerde transacties verscherpt.

Voor de interne incidenten waarbij sprake is van een onjuiste verwerking van transacties zijn diverse soorten maatregelen genomen. De preventieve maatregelen (niet limitatief) zijn:

- o Onderzoek uitvoeren naar automatisering, zodat transacties automatisch worden ingelezen;
- o Financiële informatie afstemmen met externe accountant en extra review laten uitvoeren;
- o Testplannen aanpassen in combinatie met uitvoeren extra controle;
- o Dimension (MN beleggingssysteem) structureel verbeteren;
- o Aanpassen documentatie ten behoeve van de testomgeving.

Voor alle incidenten geldt dat zodra deze worden geconstateerd er vanuit de business unit Vermogensbeheer direct maatregelen worden getroffen om vergroting van de schade te voorkomen. Dat is in 2017 correct gebeurd. Ook bij de 'laag' risico-incidenten is de afdeling Risk & Compliance betrokken geweest bij het nemen van preventieve- en detectieve maatregelen.

MN meldt in de compliance verklaring dat er geen materiele bevindingen zijn gerapporteerd in de ISAE-rapportage 2017. Ten opzichte van het vorige kalenderjaar is het aantal bevindingen afgenomen.

²³ Insiders zijn onder meer de leden van de beleggingscommissie.

Er zijn ook geen integriteitsincidenten binnen Vermogensbeheer geconstateerd met betrekking tot SPUN. De MN compliance officer meldt in dat verband: “Vanuit mijn functie als Compliance Officer heb ik geen signalen ontvangen dat enige medewerker van Mn Services N.V., met een significante rol binnen het beheerskader zoals beschreven in het ISAE 3402 Type 2-rapport, betrokken is geweest bij onjuistheden van materieel belang, verlies, fraude en overtreding van wetten en regels.”

3.7.3. Klachtenregeling

Het bestuur heeft in 2017 één klacht van een pensioengerechtigde in behandeling genomen. (In verband met diens privacy wordt niet inhoudelijk ingegaan op de aard van de klacht). De klachtencommissie heeft het bestuur geadviseerd de klacht af te wijzen. Het bestuur heeft dienovereenkomstig besloten en de betrokkene daarover geïnformeerd. De pensioenuitvoeringsorganisatie SA PB heeft in 2017 geen van SPUN deelnemers ontvangen klachten gerapporteerd.

SPUN ontving in augustus 2017 namens een -andere- pensioengerechtigde een dagvaarding. (In verband met diens privacy wordt niet inhoudelijk ingegaan op de aard van de klacht). Met een Conclusie van Antwoord heeft SPUN in november 2017 zich bij de rechtbank verweerd tegen het in de dagvaarding gestelde. De rechtbank heeft vervolgens besloten tot een zogenoemde comparitie van partijen. Met zo'n zitting beoogd de rechter i) nadere informatie te verkrijgen en/of ii) een minnelijke regeling te beproeven. De comparitie staat gepland voor februari 2018.

Tijdens de zitting op 6 februari 2018 heeft de rechter partijen in de gelegenheid gesteld om tot een compromis te komen. Partijen hebben echter geen schikking getroffen en het pensioenfonds heeft de rechter verzocht om vonnis te wijzen. Ten tijde van het vaststellen van het Verslag van vereffenaars was er nog geen rechterlijke uitspraak.

3.7.4. Datalekken

In de Wet bescherming persoonsgegevens²⁴ is de meldplicht van datalekken opgenomen. Deze meldplicht houdt in dat organisaties, zoals pensioenfondsen, onverwijld een melding moeten maken van een ernstig datalek met hun persoonsgegevens. Wat is een datalek en onder welke voorwaarde is deze meldingswaardig? Ieder incident bij de verwerking van persoonsgegevens, door SPUN of haar administrateur (in opdracht van of ten behoeve van het pensioenfonds), waarbij sprake is van een inbreuk op de beveiliging, die leidt tot de aanzienlijke kans op ernstige nadelige gevolgen, dan wel ernstige nadelige gevolgen heeft voor de bescherming van persoonsgegevens, vormt een datalek.

Namens SPUN zijn in 2017 de volgende datalekken gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens:

- o In januari 2017 zijn door SA PB namens SPUN de jaaropgaves 2016 verstuurd. Bij 9 van de 1.285 pensioengerechtigde is de jaaropgave verzonden naar een oud huisadres;
- o In december 2017 is in het kader van de transitie naar De Nationale APF door de administrateur van het APF een bestand met persoonsgegevens van 15 SPUN-deelnemers verzonden naar een ander pensioenfonds.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft in 2017 niet gereageerd op de twee meldingen van datalekken uit 2016.

3.8. Toezichthouders

In het boekjaar is met DNB contact geweest over:

- o Het herstelplan 2017.
DNB heeft het ingediende herstelplan goedgekeurd;
- o De herbenoeming van bestuursleden.
DNB heeft ingestemd met de herbenoeming van twee bestuursleden;
- o Dossier 'toekomst pensioenfonds'.

²⁴ Per 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming van toepassing. Vanaf die datum geldt in de gehele Europese Unie dezelfde privacywetgeving. De Wet bescherming persoonsgegevens geldt dan niet meer.

In mei 2017 is een Plan van aanpak in verband met de voorgenomen collectieve waardeoverdracht naar de toezichthouder gezonden. Vervolgens heeft het pensioenfonds ieder kwartaal een zogenoemde PIL-rapportage (pensioenfonds in liquidatie) ingediend, voor het eerst in juli 2017. Na het Plan van aanpak is in september 2017 de zogenoemde Melding collectieve waardeoverdracht ingediend. Onderdeel van de Melding was een door het SPUN-bestuur uitgevoerd self assessment, waarin werd vastgesteld dat met de belangen van de deelnemers op evenwichtige wijze rekening was gehouden. Verder is er in het laatste kwartaal van 2017 regelmatig telefonisch contact geweest met de toezichthouder over (de status van) de Melding collectieve waardeoverdracht. Op 18 december 2017 ontving het pensioenfonds de zogenoemde 'Verklaring van geen bezwaar'. Daarmee geeft de toezichthouder aan geen gebruik te maken van haar bevoegdheid om de collectieve waardeoverdracht te verbieden.

De deelnemers c.s. moeten een realistisch beeld krijgen van hun te verwachten pensioen. Vanuit dat perspectief zijn DNB en Autoriteit Financiële Markten (AFM) in 2016 een onderzoek gestart in hoeverre de informatie van het pensioenfonds consistent is met de te verwachten pensioenuitkomst. Het gaat daarbij om de relatie tussen het verwachte pensioenresultaat en de financiële opzet van het pensioenfonds. Begin 2017 hebben DNB en AFM de bevindingen van het themaonderzoek teruggekoppeld aan SPUN. DNB en AFM beoordeelden de door SPUN verstrekte informatie over de op middellange termijn te verwachten indexatie als correct en duidelijk. De toezichthouders stelden verder dat geen documentatie was aangetroffen over de verstrekte informatie omtrent het verlagen van de pensioenen. Het bestuur was het op zich met die bevinding niet geheel eens maar heeft ervoor gekozen alle deelnemers c.s. per brief alsnog te informeren over de kans op pensioenverlagingen in de toekomst.

Met de AFM zijn in 2017 verder geen contactmomenten geweest.

3.9. Gebeurtenissen na balansdatum

Liquidatie pensioenfonds

Met ingang van 1 januari 2018 heeft SPUN geen verplichtingen meer jegens de deelnemers c.s. SPUN beschikt alleen nog over financiële middelen ter dekking van de uitgaven in verband met de liquidatie van de stichting pensioenfonds.

De ontbinding van de stichting pensioenfonds vindt plaats aan de hand van een gedetailleerd stappenplan en een liquidatiebegroting. In dat financiële overzicht zijn alle verwachte geldstromen vanaf 1 januari 2018 opgenomen. Dat wil zeggen de geschatte uitgaven tijdens de liquidatiefase, alsmede transitie- en transactiekosten. Bovendien zijn uitgaven opgenomen die nog betrekking hebben op 2017. Het totaalbedrag van de begroting is € 1.131.000. Ter indicatie: daarvan is € 385.000 opgenomen voor de nog verschuldigde loonbelasting over de in december 2017 betaalde pensioenuitkeringen.

Het stappenplan geeft weer welke (formele) acties de vereffenaars moeten nemen om de stichting pensioenfonds te kunnen ontbinden. Op 28 februari 2018 hebben de vereffenaars de rekening & verantwoording en het plan van verdeling vastgesteld. Op 1 maart 2018 is de rekening & verantwoording gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel en ter inzage gelegd ten kantore van het pensioenfonds. Hiervan is mededeling gedaan in een landelijk dagblad. Belanghebbenden konden tot begin mei 2018 door middel van een verzoekschrift verzet aantekenen tegen de rekening & verantwoording bij de rechtbank. Bij rechtbank is door één belanghebbende verzet aangetekend. De mondelinge behandeling van het verzoekschrift staat gepland voor 3 juli 2018.

Dagvaarding

In augustus 2017 ontving SPUN een dagvaarding namens een pensioengerechtigde. Deze claimde schade te hebben geleden door het handelen van het pensioenfonds. Het pensioenfonds was het met het in de dagvaarding gestelde niet eens. Op 6 februari 2018 vond een comparitie plaats. Partijen hebben tijdens die zitting de rechter nader geïnformeerd over hun standpunten inzake het gerezen geschil. Partijen hebben vervolgens tot begin maart 2018 gepoogd te komen tot een minnelijke regeling. Toen bleek dat geen schikking kon worden getroffen, heeft het pensioenfonds de rechter

verzocht vonnis te wijzen. Het wijzen van het vonnis is inmiddels driemaal uitgesteld en staat nu op de rol van de rechtbank voor 6 juli 2018.

4. Pensioenregelingen

4.1. Wijziging in 2017

De pensioenregelingen en -reglementen zijn in de eerste helft van 2017 niet gewijzigd. In het voorjaar van 2017 hebben de sociale partners binnen de Unisys-organisatie overeenstemming bereikt over een wijziging van de pensioenregeling. De hybride pensioenregeling (Combi pensioenregeling, een middelloon pensioenregeling tot een bepaald salarisniveau in combinatie met een beschikbare premieregeling voor het salaris boven dat grensbedrag) moest worden vervangen door een volledige beschikbare premieregeling. Het Pensioenkapitaalplan (een beschikbare premieregeling voor nieuwe deelnemers) moest worden gecontinueerd. Tegelijkertijd gaven sociale partners er de voorkeur aan om, mede gelet op het dossier 'toekomst pensioenfonds', de beide (nieuwe) pensioenregelingen onder te brengen bij een andere pensioenuitvoerder dan SPUN. Daarmee eindigde de pensioenopbouw bij SPUN en moesten de opgebouwde pensioenaanspraken premievrij worden gemaakt. Bedoelde wijzigingen zijn ingaan per 1 juli 2017. SPUN heeft vervolgens de pensioenreglementen overeenkomstig de wijziging van de pensioenregeling aangepast.

4.2. Toeslagverlening

4.2.1. Wettelijk kader

Met ingang van 1 januari 2015 geldt een indexatiedrempel en de eis van toekomstbestendig indexeren. De indexatiedrempel houdt in dat een pensioenfonds pas toeslagen mag verlenen als de dekkingsgraad hoger is dan 110%. Toekomstbestendig indexeren houdt in dat er genoeg vermogen moet zijn om een voorgenomen toeslag voor een bepaald jaar ook in de toekomst te kunnen toekennen. Oftewel, er moet een voldoende financiële buffer aanwezig zijn.

4.2.2. Toeslagen op pensioenuitkeringen in het verleden

Vanwege de financiële situatie van het pensioenfonds (lees: dekkingsgraad onder de indexatiedrempel) heeft het bestuur over 2017 geen toeslagen verleend op de uitkeringen van de pensioengerechtigden. Deze toeslagverlening was overigens voorwaardelijk, er bestond geen recht op toeslagen. Het bestuur besloot jaarlijks of een toeslag werd verleend, rekening houdend met de financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke regels.

Onderstaande tabel geeft weer de verleende toeslagen op pensioenuitkeringen in de periode 2008-2017:

Jaar	Toegekende indexatie	Volledige indexatie	Verschil
2017	0,0%	1,4%	1,4%
2016	0,0%	0,6%	0,6%
2015	0,0%	0,6%	0,6%
2014	0,0%	1,1%	1,1%
2013	0,0%	2,9%	2,9%
2012	0,0%	2,6%	2,6%
2011	0,0%	1,6%	1,6%
2010	0,0%	0,7%	0,7%
2009	0,0%	2,8%	2,8%
2008	1,6%	1,6%	0,0%

De cumulatieve achterstand in de toeslagverlening -uitgaande van een compensatie voor de gestegen consumentenprijzen (CPI)- over de periode 2008-2012²⁵ bedraagt 7,7%²⁶.

²⁵ 2012 wordt als referentiejaar genomen omdat vanaf 2013 de indexatieregeling is gewijzigd; het pensioenfonds kent sindsdien geen indexatie-ambitie meer.

²⁶ Dit percentage is een telling zonder rekening te houden met 'indexatie op indexatie'.

4.2.3. Toeslagen in 2017 op middelloon pensioen

In de eindloon pensioenregeling, die tot 2013 van toepassing was, gold dat het opgebouwde pensioen automatisch werd verhoogd als het salaris hoger werd. Met de invoering van de middelloon pensioenregeling per 1 januari 2013 is het laatst verdiende salaris geen uitgangspunt meer voor de opgebouwde pensioenaanspraken. Op het opgebouwde middelloon pensioen werd (ter compensatie) in beginsel jaarlijks een toeslag verleend. Dat is een voorwaardelijke toeslagverlening, het bestuur besloot jaarlijks in hoeverre het pensioen werden verhoogd. Deze indexatie werd gefinancierd uit de premie die de werkgever aan het pensioenfonds betaalde.

Het opgebouwde pensioen in de middelloonregeling is per 1 januari 2017 niet verhoogd, omdat de SPUN-dekkingsgraad beneden de indexatiedrempel lag.

4.2.4. Toeslagen in 2017 uit hoofde van de overgangsregeling

Het pensioenfonds kende, naast de indexatie van de uitkeringen en van het opgebouwde middelloon pensioen, nog een derde indexatieregeling. Het ging om een indexatie uit hoofde van een overgangsregeling 2004-2006. De opgebouwde pensioenen in de overgangsregeling zijn per 1 januari 2017 verhoogd met 0,4%.

4.3. Resultaat op premie

Met Unisys Nederland heeft SPUN in 2012 een afspraak gemaakt over de verschuldigde pensioenpremie, die lag voor 5 jaar (2013-2017) vast. Op grond daarvan betaalde Unisys in 2017 28% van de loonsom van de deelnemers²⁷ aan premie. Vanwege de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst per 1 juli 2017 is die premie-afspraak gewijzigd, waardoor deze alleen van toepassing was op de pensioenopbouw gedurende de eerste zes maanden van 2017.

De in 2017 ontvangen premie van € 2,613 mln. was hoger dan de gedempte²⁸ kostendekkende premie van € 1,924 mln. Derhalve is er sprake van een positief resultaat op premie. De ontvangen premie was inclusief de extra bijdrage van Unisys Nederland vanwege de wijziging in de uitvoeringsovereenkomst per 1 juli 2017.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de aanwending van de premie in 2017. De vergelijking met 2016 is minder relevant vanwege de in juli 2017 gewijzigde premie-afspraak.

	Resultaat 2017 x € 1.000	Resultaat 2016 x € 1.000
Ontvangen premies	2,613	4,448
Betaalde premie risicoverzekering	-0,128	-0,262
Opslag in premie voor toeslagen	0,000	-0,021
Dekking directe kosten in premie	-0,354	-0,387
Dekking toekomstige kosten in premie	-0,033	-0,078
Actuariel benodigd voor nieuwe aanspraken	-1,099	-2,603
Risico koopsom overlijden	-0,037	-0,073
Risicokoopsom arbeidsongeschiktheid	-0,079	-0,162
Overig	-0,319	0,504
Nieuwe aanspraken risico deelnemers		
Totaal	0,564	0,358

²⁷ De loonsom is het pensioengevend salaris van alle deelnemers tezamen.

²⁸ Als een pensioenfonds premiedemping toe past wordt de hoogte van de premie gebaseerd op een verwacht rendement of een gemiddelde rente over bijvoorbeeld vijf of tien jaar. De gedempte kostendekkende premie bij SPUN is gebaseerd op een vijfjaars gemiddelde rente.

Het resultaat 2017 bestaat uit:

• Het verschil met zuivere kostendeekkende premie	€ 0,495 +
• De vrijval van de solvabiliteitsopslag	€ 0,197 +
• De herverzekeringspremie	<u>€ 0,128</u> –
Totaal	€ 0,564

5. Communicatie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste ontwikkelingen binnen de pensioencommunicatie van het pensioenfonds in 2017 geschetst.

5.1. Beleidsplan

In het communicatiebeleidsplan –in 2017 aangepast- heeft het bestuur de volgende uitgangspunten vastgesteld:

- o De deelnemers hebben in beginsel recht op alle informatie die het pensioenfonds ter beschikking heeft en die te maken heeft met hun pensioen;
- o Het pensioenfonds maakt bij de verspreiding van de informatie een selectie om te voorkomen dat de deelnemers worden overvoerd met informatie. Die selectie is echter nooit bedoeld om informatie achter te houden. De deelnemers kunnen dan ook altijd om nadere informatie vragen;
- o Slechts bij hoge uitzondering beroept het pensioenfonds zich erop geen informatie beschikbaar te kunnen stellen. Daar moet altijd een goede reden voor zijn;
- o SPUN voldoet te allen tijde aan de bepalingen over de communicatie, zoals opgenomen in de Pensioenwet en andere relevante regelgeving.

Vanuit dat perspectief was informatieverstrekking gericht op de drie-eenheid van de volgende doelstellingen:

- o overzicht: alle deelnemers ontvangen informatie over hun bij het pensioenfonds opgebouwde pensioenaanspraken en rechten (actuele stand van zaken);
- o inzicht: de verstrekte informatie is correct, duidelijk, evenwichtig en tijdig. De deelnemers krijgen tijdig inzicht in hun financiële situatie na pensionering, zover het de pensioenrechten bij het pensioenfonds betreft en over de keuzemogelijkheden die de pensioenregeling biedt;
- o actie: de deelnemers worden bewust gemaakt van de eigen verantwoordelijkheid die ligt besloten in de pensioenregeling, zodat zij bij belangrijke 'pensioen gebeurtenissen' zelf tijdig actie kunnen ondernemen.

Het verantwoordingsorgaan heeft advies uitgebracht over de wijziging van het communicatiebeleidsplan. Het verantwoordingsorgaan kon zich vinden in de aanpassingen.

5.2. Uitvoeringsplan

In het uitvoeringsplan communicatie 2017 zijn vastgelegd: i) de communicatiekanalen, ii) de doelgroepen die SPUN onderkent en iii) de concrete communicatie-activiteiten in 2017.

De belangrijkste communicatie-uitingen in 2017 waren:

- o Aan alle deelnemers en pensioengerechtigden is tijdig een Uniform Pensioen Overzicht (UPO) toegezonden;
- o Alle deelnemers en pensioengerechtigden zijn per brief geïnformeerd over de kans op pensioenverlagingen in de toekomst;
- o Alle deelnemers en pensioengerechtigden zijn via de toezending van SPUN-nieuwsbrieven geïnformeerd over de ontwikkelingen in het dossier 'toekomst pensioenfonds';
- o Alle deelnemers en pensioengerechtigden zijn per brief en via de toezending van de SPUN-nieuwsbrief geïnformeerd over de collectieve waardeoverdracht naar De Nationale APF en BeFrank PPI;
- o De deelnemersbijeenkomst in november 2017 stond geheel in het teken van de aanstaande collectieve waardeoverdracht.

6. Vermogensbeheer

In dit hoofdstuk komt de uitvoering van de doelstellingen van het beleggingsbeleid aan de orde. De belangrijkste resultaten worden toegelicht.

6.1. Doelstelling

Het pensioenfonds belegde de ontvangen premies om in de toekomst pensioenen te kunnen uitkeren. Naast het voldoen aan die verplichting om pensioenen uit te keren, probeerde het pensioenfonds de pensioenen -binnen de kaders van het toeslagenbeleid- aan te passen aan de gestegen prijzen. Het beleggingsbeleid moest dus bijdragen aan de nakoming van zowel de nominale verplichtingen, als aan het verlenen van toeslagen. Het beleggingsbeleid had daarmee een lange termijn horizon en werd steeds beoordeeld met de pensioenverplichtingen als vertrekpunt. Het vermogen werd op zodanige wijze belegd dat dit strookte met de aard en de duur van de toekomstige pensioenuitkeringen.

Het aanwezige vermogen werd belegd in het belang van de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden. Zodanig dat de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel zoveel mogelijk werd gewaarborgd. Het aanwezige vermogen werd hoofdzakelijk op gereguleerde financiële markten²⁹ belegd. Beleggingen in derivaten³⁰ waren toegestaan, voor zover deze bijdroegen aan een vermindering van het risicoprofiel van het pensioenfonds of een doeltreffend beheer van de beleggingen vergemakkelijkten.

6.2. Strategisch kader

Het strategisch beleggingsbeleid hielp het pensioenfonds om de doelstellingen in termen van benodigd rendement waar te maken, met in acht name van randvoorwaarden, zoals lage beheerkosten, verantwoord beleggen en uitlegbaarheid. De gekozen structuur i) droeg bij aan een effectieve besluitvorming, ii) vergrootte het 'in control zijn' van het bestuur, iii) ondersteunde een dynamisch beleid en iv) maakte onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Aan de basis van het beleggingsbeleid lag een ALM-studie³¹.

De belangrijkste elementen van het strategisch beleggingsbeleid in 2017 waren:

- o doelstelling van SPUN: het op lange termijn behalen van een outperformance boven de pensioenverplichtingen van 100 basispunten³²;
- o strategische beleggingsmix: 70% matching- en 30% return portefeuille (deze begrippen worden hierna toegelicht), met een bandbreedte om die norm van $\pm 5\%$;
- o rente-afdekking: het afdekken van renterisico aan de hand van een staffel voor dynamische rente-afdekking (gebaseerd op de marktrente);
- o vereist vermogen: een strategische norm van circa 12%, oftewel een vereiste dekkingsgraad van circa 112%;
- o valuta-afdekking: het afdekken van valutarisico's van US dollar, Britse pond en Japanse yen voor 90%.

Binnen het strategisch beleid kon uitvoering worden gegeven aan de visie dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan de realisatie van de doelstellingen; verantwoord beleggen voegt waarde toe; maatschappelijk rendement en financieel rendement gaan 'hand in hand'.

²⁹ Met gereguleerde financiële markten wordt bedoeld een markt waar alle tot stand gekomen koersen worden gepubliceerd en voor iedereen officieel beschikbaar zijn.

³⁰ Financiële derivaten zijn beleggingsproducten die hun waarde ontleen aan de waarde van een ander goed.

³¹ ALM staat voor asset liability management. Bij een ALM-studie tracht een pensioenfonds te modelleren hoe de vermoedelijke ontwikkeling van de onderdelen van de balans (de bezittingen tegenover de pensioenverplichtingen) zal zijn, bij verschillende macro-economische scenario's.

³² Een basispunt is gelijk aan $1/100^e$ van een procent. De term wordt vaak gebruikt om veranderingen van minder dan 1% punt uit te drukken.

6.3. Uitvoering beleggingsbeleid

Onder verantwoordelijkheid van het bestuur stelde het pensioenfonds jaarlijks een beleggingsplan op voor de uitvoering van het strategische beleid.

Om de complexiteit van de uitvoering van het strategisch beleid te beheersen, hanteerde SPUN een gestructureerde aansturing van de beleggingsportefeuille. Die investmentstructuur zorgde ervoor dat op elk niveau de juiste onderwerpen aan de orde kwamen, waardoor een heldere verdeling van verantwoordelijkheden ontstond. In 2016 heeft het pensioenfonds de verantwoordelijkheden rondom het vermogensbeheer opnieuw vastgelegd. Onder de verantwoordelijkheid van het bestuur zijn toen bepaalde taken gedelegeerd aan de beleggingscommissie. Die mandatering was gekoppeld aan de diverse niveaus van de investmentstructuur.

6.3.1. Basisscenario

Het beleggingsbeleid 2017 ging uit van een economisch basisscenario met een verdere normalisatie na de financiële crisisjaren. In dat scenario nemen de komende jaren de werkloosheid en overcapaciteit af en de kredietverlening, de activa prijzen en het vertrouwen toe. Anderzijds is er sprake van een toename in de kans op het zich voordoen van verschillende risicoscenario's. Dat was een belangrijke reden om de beleggingsportefeuille niet alleen op het basisscenario in te richten maar terdege rekening te houden met de risico's. Het beleggingsplan 2017 was dan ook opgesteld tegen de achtergrond van de te verwachte economische ontwikkelingen, zoals het monetaire beleid van de centrale banken en de verwachting over de ontwikkelingen op de financiële markten.

In het beleggingsplan 2017 was, rekening houdend met het basisscenario en onderkende financieel economische risicoscenario's anderzijds, vastgelegd:

- o de verdeling tussen matching en return, met een lichte overweging van de return portefeuille, als een goede balans tussen het in het basisscenario profiteren van de verwachte geleidelijk rentestijging en de negatieve gevolgen van de diverse risicoscenario's;
- o gelet op de mogelijke toekomst van het pensioenfonds, de illiquide beleggingscategorieën, zoals de belegging in hypotheek, niet worden verhoogd;
- o de evenwichtige verdeling binnen het cluster hoogrentende bedrijfsobligaties en de regionale spreiding binnen het cluster aandelen.

6.4. Portefeuille samenstelling

6.4.1. Beleggingen per 31 december 2017

De beleggingsportefeuille was als volgt samengesteld:

Categorie	31 december 2017 € x mln.	31 december 2016 € x mln.
Totaal	473,8	475,7
Matching portefeuille	338,8	318,9
Langlopende staatsobligaties	205,0	221,7
Euro investment grade bedrijfsobligaties	62,2	61,5
Hypotheek	21,0	20,7
Rente derivaten	0,8	6,9
Liquide middelen	49,8	8,1
Return portefeuille	135,0	156,8
Hoogrentende bedrijfsobl. Verenigde Staten	7,4	7,8
Hoogrentende bedrijfsobl. Europa	7,8	7,9
Bank loans	10,4	9,9
Hoogrentende staatsobl. Opkomende landen	21,9	22,4
Aandelen Verenigde Staten	28,1	27,4
Aandelen Europa	26,7	25,6
Aandelen Verre Oosten	7,7	8,7

Aandelen Opkomende landen	24,9	21,9
Infrastructuur	0,1	25,2

6.4.2. Matching portefeuille – korte toelichting

De waarde van de staatsobligaties daalde als het gevolg van een stijging van de marktrente. De gemiddelde rentevoet op basis van de marktrente steeg van 1,17% per 31 december 2016 naar 1,36% per 31 december 2017.

Aan het einde van het jaar was de matching portefeuille fors overwogen, omdat begin december 2017 de Infrastructuur beleggingen zijn verkochten en de opbrengst als cash werd aangehouden.

6.4.3. Return portefeuille – korte toelichting

Binnen de return portefeuille hebben zich in 2017 geen bijzondere herallocaties voorgedaan, anders dan de hiervoor al genoemde verkoop van de Infrastructuur beleggingen. De aanleiding voor de verkoop van deze illiquide beleggingscategorie vormde de aanstaande collectieve waardeoverdracht.

6.5. Afdekking renterisico

De rente heeft invloed op de waarde van de beleggingen en op de pensioenverplichtingen anderzijds. Maar niet in gelijke mate. Door dit renterisico af te dekken, wordt de dekkingsgraad minder gevoelig voor wijzigingen in de rente. Deze zogenoemde rentehedge werd door SPUN niet volledig met obligaties en beleggingen in hypotheek ingevuld. Rentederivaten, ook wel renteswaps genoemd, werden gebruikt om de rentegevoeligheid van de beleggingen in lijn te brengen met die van de pensioenverplichtingen.

De omvang van de afdekking van het renterisico werd bepaald door de rentestand en de dekkingsgraad anderzijds. Eind 2017 was het normpercentage 55%. Het feitelijke afdekkingspercentage bedroeg eind 2017 54,4%. Dat verschil is mede het gevolg van de interne regel dat de norm niet steeds wordt aangepast als de rente en/of de dekkingsgraad wijzigde. De rentehedge werd pas aangepast bij een afwijking van 5%-punt ten opzichte van de norm.

6.6. Valuta-afdekking

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen. Voor SPUN waren de Euro/US-dollar-, de Euro/Britse pond- en de Euro/Japanse yen-koers het meest relevant. SPUN dekte, als onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid, voor ieder van deze valuta het risico voor 90% af. Het 'openlaten' van 10% van het koersrisico droeg bij aan de diversificatie in de beleggingsportefeuille. De andere valuta werden niet afgedekt.

6.7. Beleggingsresultaten

Hierna komen de belangrijkste resultaten van het vermogensbeheer in 2017 aan de orde.

6.7.1. Rendementen

In onderstaand overzicht wordt het in 2017 behaalde rendement weergegeven, uitgesplitst naar de diverse beleggingscategorieën. Het rendement wordt vergeleken met de benchmark³³.

³³ Een benchmark is maatstaf, een financiële meetlat of een ijkpunt waarmee het resultaat van een beleggingsportefeuille wordt vergeleken.

Categorie	Rendement (in euro)	Benchmark (in euro)	Relatief
Totaal	2,48 %	2,55 %	-0,07 %³⁴
Matching portefeuille	-1,13 %	-1,29 %	0,16 %
Langlopende staatsobligaties	-1,60 %	-1,60 %	0 %
Euro investment grade bedrijfsobligaties	1,69 %	1,35 %	0,34 %
Hypotheken	1,56 %	-0,40 %	1,96 %
Rente derivaten	-4,06 %	-4,06 %	0 %
Liquide middelen	-0,53 %	-0,41 %	-0,12 %
Return portefeuille	10,86 %	10,69 %	0,17 %
Hoogrentende bedrijfsobl. Verenigde Staten	3,17 %	3,47 %	-0,30 %
Hoogrentende bedrijfsobl. Europa	6,49 %	5,97 %	0,52 %
Bank loans	4,78 %	3,57 %	1,21 %
Hoogrentende staatsobl. Opkomende landen	5,61 %	4,25 %	1,36 %
Aandelen Verenigde Staten	15,48 %	15,70 %	-0,22 %
Aandelen Europa	11,71 %	10,88 %	0,83 %
Aandelen Verre Oosten	15,52 %	15,64 %	-0,12 %
Aandelen Opkomende landen	20,02 %	21,55 %	-1,53 %
Infrastructuur	5,86 %	6,07 %	-0,21 %

6.7.2. Toelichting relatieve rendementen

Als toelichting op het overzicht in de vorige paragraaf het volgende:

- o Het positieve relatieve rendement op de hypotheek beleggingen heeft onder meer te maken het verschil in de vergoeding voor het uitlenen van geld aan het hypotheekfonds en de swaprente³⁵, die het pensioenfonds als benchmark hanteerde;
- o Vooral de grote vraag naar hoogrentende beleggingen, zoals bankloans, deed de koersen stijgen;
- o In absolute zin presteerde het beleggingsfonds aandelen opkomende landen met een year-to-date resultaat van 20% heel goed. Dit is met name te verklaren door aanhoudende wereldwijde economische groei, goede bedrijfsresultaten en gestegen grondstofprijzen. Daarentegen behaalde het beleggingsfonds een relatief resultaat van -1,5%. Dit negatieve relatieve rendement is voor het overgrote deel toe te schrijven aan de performance van de manager van het beleggingsfonds. Die manager had een voorkeur voor 'waarde'-aandelen, terwijl in 2017 de 'groei'-aandelen beter presteerden. Daardoor deed de benchmark het beter dan het fonds;
- o Het beleggingsfonds hoogrentende staatsobligaties opkomende landen beleefde een zeer sterk 2017, met een outperformance van 1,36%. De grootste bijdrage kwam van de leningen die in een 'hard currency'³⁶ noteerden. Dat is grotendeels toe te schrijven aan overwegingen (ten opzichte van de benchmark) in de beleggingen van onder andere Argentinië, Brazilië en Oekraïne en de defensieve positionering in Venezuela. Binnen het 'local currency' deel van de portefeuille sprongen vooral de overwegingen in Brazilië en Polen eruit.

³⁴ Uit het overzicht blijkt een positief relatief rendement op de matching portefeuille van 0,16% en een eveneens positief relatief rendement op de return portefeuille van 0,17%. Vanwege de vermogensbeheerkosten, die op het totaal rendement in mindering moeten worden gebracht, is het totaal relatieve rendement echter negatief. In hoofdstuk 8 worden de vermogensbeheerkosten nader toegelicht.

³⁵ De swaprente is de rente die banken onderling rekenen bij het uitruilen (swappen) van risicovrije leningen met verschillende looptijden.

³⁶ Het betrof hier vooral lening die in US-dollars noteerden.

6.7.3. Rente-afdekking

Of de mate waarin de rente-afdekking in 2017 effectief is geweest, kan worden beoordeeld door het rendement op de matching portefeuille af te zetten tegen ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen in 2017.

Categorie	Rendement
Verplichtingen berekend o.b.v. DNB rente	-1,21%
Verplichtingen berekend o.b.v. marktrente	-2,08%
Matching portefeuille	2,48%

Wat valt uit deze tabel af te leiden? Het pensioenfonds baseerde de norm voor het afdekken van het renterisico op de marktrente. In die zin heeft de rentehedge dus een positief effect gehad, immers het behaalde rendement op de matching portefeuille bedroeg 2,48%, terwijl het rendement van de verplichtingen op marktrente in 2017 -2,08% bedroeg.

Het verschil tussen de verplichtingen berekend op basis van de 'DNB rente' en de matching portefeuille verklaart in belangrijke mate de stijging van de dekkingsgraad in 2017.

Bij het beoordelen van de effectiviteit van de rente-afdekking kan ook een vergelijking worden gemaakt tussen het feitelijk behaalde rendement op de matching portefeuille en het rendement op basis van een exacte strategische afdekking van het renterisico. Over 2017 was het gerealiseerde rendement op de matching portefeuille hoger dan de verwachting van het resultaat conform de exacte strategische afdekking. De belangrijkste oorzaak van dit resultaat is de kredietopslag³⁷ in de 'bouwstenen' van de matching portefeuille.

6.7.4. Valuta-afdekking

De effectiviteit van de afdekking van het valutarisico kan worden afgeleid uit een vergelijking tussen het rendement alsof er geen valutarisico's zijn met het rendementseffect van koersveranderingen tussen lokale valuta en de euro, indien er geen valuta-afdekking zou zijn en een afdekking van het valutarisico exact volgens de vastgelegde norm³⁸ anderzijds. Over 2017 was het resultaat positief, te weten:

Categorie	In %
Rendement alsof er geen valutarisico zou zijn	4,1%
Valutarisico niet afgedekt	-3,0%
Valuta-afdekking exact volgens norm	0,4%
Rendement	1,5%

6.8. Kosten vermogensbeheer

Zie voor de kosten van het vermogensbeheer in 2017 hoofdstuk 8.

6.9. Verantwoord beleggen

Aan een goede uitvoering van de pensioenregelingen staat maatschappelijk verantwoord beleggen zeker niet in de weg. Investeringsbeslissingen die mede zijn gebaseerd op milieu, sociale en governance criteria, de zogenoemde ESG-criteria, laten over het algemeen een verbetering van het risico-rendement profiel van de beleggingen zien. Anderzijds geldt dat het pensioenfonds juridische en reputatierisico's loopt als er geen verantwoord beleggingsbeleid is.

In bijlage 5 wordt nader ingegaan op het verantwoord beleggen, zowel beleidsmatig, als wat betreft de uitvoering en de resultaten in 2017.

³⁷ Een kredietopslag is extra rentevergoeding voor het risico dat het bedrijf mogelijk failliet gaat; een marge boven het risicoloze rentetarief.

³⁸ In de praktijk wijkt de feitelijke afdekking altijd iets af.

6.10. Beleggen in Nederland

Onderstaande tabel laat de samenstelling en de omvang van de Nederlandse beleggingen per 31 december 2017 zien. In totaal belegde SPUN meer dan € 110 mln. in Nederland.

	31 december 2017 € x mln.	Totaal € x mln.
Matching		
Staatsobligaties	72,6	
Bedrijfsobligaties	10,2	
Hypotheken	20,9	
Cash	4,5	
		108,2
Return		
Aandelen	2,3	
		2,3
Totaal		110,5

SPUN belegde 23,3% van het totale vermogen in Nederland.

7. Actuariële verslag

7.1. Technische voorzieningen

Onderstaande tabel toont het verloop van de technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds.

	2017 € x mln.	2016 € x mln.
Technische voorzieningen per 1 januari	449,294	433,163
Actuarieel benodigd voor nieuwe aanspraken	1,215	2,838
Toevoeging in verband met kosten	0,033	0,078
Benodigde intresttoevoeging technische voorzieningen	-0,962	-0,255
Overgenomen pensioenverplichtingen	0,015	0,027
Uitkeringen	-16,043	-15,295
Vrijgevallen voor kosten uit technische voorzieningen	-0,482	-0,459
Overgedragen pensioenverplichtingen	-0,370	-0,533
Overig		0
Wijziging van pensioenregeling en/of pensioenniveau		
Toeslagverlening pensioengerechtigden	0	0
Toeslagverlening gewezen deelnemers	0	0
Toeslagverlening actieve deelnemers	0	0,019
Anders	0	0
Wijziging als gevolg van verandering rentetermijnstructuur	-4,652	30,708
Wijziging van actuariële grondslagen en/of methoden	0	0,766
Resultaat op kanssystemen		
Resultaat op sterfte	0,905	-1,593
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-0,086	-0,162
Resultaat op mutaties	-0,145	-0,008
Resultaat op overige technische grondslagen	0	0
Technische voorzieningen per 31 december	428,722	449,294

Het bedrag van de technische voorzieningen als bedoeld in bovenstaande tabel is exclusief de verplichtingen voor risico deelnemers en exclusief het 'aandeel herverzekeraar'. In de technische voorziening is wel begrepen een bedrag dat werd gedekt door een garantiecontract.

7.2. Actuariële analyse

Het resultaat over het boekjaar 2017 is te verdelen naar de volgende deelresultaten

	2017 € x mln.	2016 € x mln.
Beleggingsopbrengsten	17,195	11,449
Premie	0,564	0,358
Waardeoverdracht	-0,008	0,116
Kosten	0	0
Uitkeringen	0,065	0,012
Sterfte	0,029	2,284
Arbeidsongeschiktheid	0,086	1,144
Overige kanssystemen	0,179	0,008
Toeslagverlening	0	0,002
Overige incidentele mutaties	1,261	-0,766
Andere oorzaken	-0,022	-0,013
Totaal resultaat	19,349	14,594

Toelichting bij belangrijkste deelresultaten:

Bij de beleggingsopbrengsten is verantwoord het saldo van directe (€ 9,264 mln.) en indirecte beleggingsopbrengsten (€ 2,111 mln.), onder aftrek van kosten van het vermogensbeheer (€ 0,247 mln.), de benodigde intrest (€ 0,921 mln.) en een mutatie in de wijziging van de technische voorzieningen risico deelnemers (€ 4,652 mln.).

De ontvangen premie was hoger dan de zuivere kostendeekkende premie, waardoor een positief resultaat op premie ontstond.

De waarde van de uitkeringen in 2017 bedroeg € 16.043 mln., terwijl er feitelijk € 15,978 mln. aan uitkeringen werd betaald, inclusief de afkopen van pensioen. Per saldo een resultaat van € 0,065.

De overige incidentele mutaties hebben betrekking op het financiële effect van het omrekenen van de voorziening of SPUN grondslagen naar een voorziening op APF grondslagen.

Bij het resultaat op overige kanssystemen kan worden gedacht aan flexibilisering van pensioenen. De vooraf veronderstelde grondslagen weken af van de feitelijke situatie, waardoor een positief of negatief resultaat ontstond.

7.3. Solvabiliteit

De uitkomsten van de berekening van het vereist eigen vermogen per 31 december 2017 zijn weergegeven in de volgende tabel. In de tabel wordt toetswaarde solvabiliteit van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie getoond.

	Risicofactoren	€ x mln.
S1	Renterisico	9,167
S2	Zakelijke waardenrisico	31,898
S3	Valutarisico	9,431
S4	Grondstoffenrisico	0
S5	Kredietrisico	20,550
S6	Verzekeringstechnisch risico	9,954
S10	Actief beheerisico	0

	Overige risico's	
	Toetswaarde solvabiliteit³⁹	52,459

Het vereist eigen vermogen werd zodanig vastgesteld dat de effecten konden worden opgevangen van onmiddellijke veranderingen in de risicofactoren. Bovenstaande tabel laat de omvang van de verschillende risicofactoren zien, alsmede de benodigde solvabiliteit om die veranderingen in de risicofactoren te kunnen opvangen.

Het vereist eigen vermogen werd zodanig vastgesteld dat, met een wettelijk vastgestelde zekerheidsmaatstaf van 97,5%, werd voorkomen dat het vermogen van het pensioenfonds binnen één jaar minder waard was dan de technische voorzieningen. Oftewel, een kans kleiner dan 2,5% dat het pensioenfonds in een situatie van een reservetekort zou belanden.

Het vereist eigen vermogen per 31 december 2017 bedroeg € 52,459 mln. (2016: € 57,254 mln.), oftewel 12,1% van de technische voorzieningen. Met andere woorden de vereiste dekkingsgraad bedroeg 112,1%.

7.4. Oordeel actuaris

De certificerend actuaris komt tot het volgende oordeel:

- o De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend zijn vastgesteld;
- o Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen;
- o Met inachtneming van het voorgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132. Het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen;
- o De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum lager is dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen;
- o Mijn oordeel over de vermogenspositie is Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland is niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

De volledige actuariële verklaring is opgenomen in de jaarrekening.

³⁹ De toetswaarde solvabiliteit is niet gelijk aan de telling van de risicofactoren S1 tot en met S10. Het verschil wordt het diversificatievoordeel genoemd. De weergegeven toetswaarde solvabiliteit is berekend aan de hand van de SPUN grondslagen (vóór overgang naar de APF grondslagen).

8. Uitvoeringskosten

8.1. Algemeen

Het bestuur was van mening dat transparant zijn over de uitvoeringskosten onderdeel moest zijn van het afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid. Inzicht in de kosten verbeterde de sturing op de uitgaven. Het bestuur zette zich in om de uitvoeringskosten zo laag mogelijk te houden. Voor wat betreft het geven van inzicht in de uitvoeringskosten volgt SPUN de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

De totale kosten voor het vermogensbeheer zijn met € 157.000 gestegen, van € 1,782 mln. in 2016 naar € 1,940 mln. in 2017. In basispunten gemeten was de stijging met 3 bp. De stijging werd veroorzaakt door een in 2017 betaalde performance fee. De externe managers van het Infrastructuur beleggingsfonds presteerden boven een afgesproken drempelrendement en hadden uit dien hoofde recht op de prestatie gerelateerde fee.

De totale kosten van het pensioenbeheer bedroegen in 2017 € 0,84 mln. In 2016 bedroegen de kosten € 0,85 mln. De kosten per normdeelnemer bedroegen in 2017 € 615 (zie uitleg in paragraaf 8.3.1).

8.2. Kosten vermogensbeheer

8.2.1. Kosten als percentage belegd vermogen

De totale vermogensbeheerkosten, uitgedrukt als een percentage van het gemiddeld belegd vermogen⁴⁰, zijn gestegen van 0,38% in 2016 naar 0,41% (= 41 bp) in 2017. In euro's zijn de kosten met ruim € 157.000 gestegen.

Kosten vermogensbeheer	2017 € x mln.	2017 procentueel	2016 € x mln.	2016 procentueel
Beheerkosten van de beleggingen	1,641	0,35%	1,343	0,29%
Bewaarloon	0,081	0,01%	0,069	0,01%
Kosten vermogensbeheer	1,722	0,36%	1,412	0,30%
Transactiekosten	0,218	0,05%	0,370	0,08%
Totale kosten vermogensbeheer	1,940	0,41 %	1,782	0,38 %

In bovenstaand kostenoverzicht is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten, zoals de transactiekosten en de kosten die worden verrekend in de koers van de beleggingen. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen over percentages en berekeningsmethoden. De schattingen en veronderstellingen zijn gebaseerd op de contractuele afspraken van de fiduciair manager met de betreffende beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert. Tevens zijn aannames gehanteerd ten aanzien van het belegd vermogen en het aantal participaties in de beleggingsfondsen.

De kosten die het pensioenfonds in 2017 heeft voldaan aan de externe adviseur van de beleggingscommissie bedroegen € 13.200. Dat bedrag is in het bovenstaande overzicht niet meegenomen.

⁴⁰ Het gemiddeld belegd vermogen is bepaald conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie volgens de formule: $0,5 \times \text{AuM } 31-12 (t-1) + \text{AuM } 31-01 + \text{AuM } 28-02 + \dots + 0,5 \times \text{AuM } 31-12 (t)$.

8.2.2. Kostensoorten

In onderstaand overzicht worden de totale kosten van het vermogensbeheer uitgesplitst naar de verschillende belegging categorieën.

	Beheerverg. in jaarrekening x € mln.	Beheerverg. NAV x € mln.	Performance fee x € mln.	Transactie- kosten x € mln.	Overige kosten x € mln.	Totaal x € mln.
Aandelen	0,148	-	-	0,024	0,009	0,181
Alternatieve beleggingen	0,026	0,193	0,213	0,057	0,091	0,580
Vastrentende waarden	0,383	0,105	-	0,110	0,010	0,608
Overige beleggingen	0,005	0,009	-	0,017	-	0,031
Overlay beleggingen	-	-	-	0,010	-	0,010
Fiduciaire kosten	0,436	-	-	-	0,012	0,448
Kosten bewaarloon	-	0,080	-	-	0,002	0,082
Totaal	0,998⁴¹	0,387	0,213	0,218	0,124	1,940

In 2017 werd gemiddeld 66,2% van de totale beleggingen (2016: 68%) belegd in de matching portefeuille. De aan de matching portefeuille toe te rekenen kosten bedroegen 23,6% van het totaal (2016: 28,9%). Terwijl 33,8% van het vermogen werd belegd in de return portefeuille en 76,4% van de kosten daaraan is toe te rekenen.

89,9% van de beleggingen zijn liquide beleggingen (2016: 90,5%). Aan de liquide beleggingen kan 54,5% van de kosten worden toegerekend. 10,1% van de beleggingen hadden in 2017 een illiquide karakter. Van de totale kosten kan 45,5% aan de illiquide beleggingen worden toegerekend.

Transactiekosten zijn het gevolg van verschuivingen in de beleggingsportefeuille. Dit kan zijn binnen een categorie maar ook tussen beleggingscategorieën. De transactiekosten zijn in 2017 afgenomen, van 0,08% in 2016 tot 0,05% van het gemiddeld belegd vermogen in 2017. Dat komt door lagere bid-ask-spreads⁴² en relatief geringe wijzigingen in de samenstelling van de beleggingsportefeuille.

8.2.3. Toelichting bij verschillende categorieën

Hierna wordt een korte toelichting gegeven van de vermogensbeheerkosten in 2017 per beleggingscategorie.

Staatsobligaties

De kosten zijn ten opzichte van 2016 gedaald. Er werd in 2017 beperkt gehandeld. Door de lagere bid-ask-spread waren de transactiekosten in 2017 lager dan vorig jaar.

Euro investment grade bedrijfsobligaties

De totale kosten zijn gedaald ten opzichte van 2016, ondanks een stijging van het belegd vermogen in deze categorie. De kostenreductie was vooral toe te schrijven aan de lagere transactiekosten. De bid-ask-spreads waren in 2017 afgenomen en de omvang van de uitgevoerde transactie was fors lager dan in 2016.

Hypotheken

Hypotheken is een relatief dure categorie binnen de matching portefeuille. Dat hangt samen met het actief beheer van deze beleggingen. Deze categorie droeg bij aan spreiding binnen de portefeuille en daarmee aan het risicobeheer. Bovendien werd, op een langere termijn beschouwd, op deze beleggingen een hoger rendement verwacht dan op staatsleningen. De verwachting was dat het extra

⁴¹ In paragraaf 8.2.5 wordt een bedrag van € 1,009 mln. genoemd als directe (beheer)kosten zoals opgenomen in de jaarrekening. Het verschil van € 0,011 mln. zijn overige beheerkosten.

⁴² De bid-ask-spread is het verschil tussen bied- en laatprijs van een financieel product. Als iemand de laatprijs ('ask') wil betalen komt er een transactie tot stand. Marktomstandigheden, zoals volatiliteit en liquiditeit, bepalen de omvang spread.

rendement van het actief beheer van hypotheek op zou wegen tegen de relatief hogere beheerkosten. De beheervergoeding ligt contractueel vast en bedraagt 30bp.

Bankloans

De beheerkosten voor de categorie Bankloans zijn dit jaar toegenomen. Dat was het gevolg van een hoger belegd vermogen ten opzichte van 2016. Daar stonden tegenover lagere transactiekosten, vanwege de lagere bid-ask-spreads.

Hoogrentende bedrijfsobligaties Verenigde Staten

De totale kosten zijn dit jaar gedaald, door de lagere transactiekosten.

Hoogrentende bedrijfsobligaties Europa

De totale kosten voor beleggingsfondsen waarin SPUN participeerde, zijn gedaald ten opzichte van 2016. Dit werd met name veroorzaakt door de lagere transactiekosten.

Hoogrentende obligaties opkomende landen

Ook bij deze categorie lagere kosten, vanwege de lagere bid-ask-spreads en het geringere transactievolume.

Aandelen

Op de passief beheerde aandelenfondsen werd in 2017 bespaard op de kosten. Er was sprake van het minder vaak aanpassen van benchmarks of aanpassingen met een mindere impact, waardoor er relatief minder transacties waren, hetgeen leidde tot een besparing op de transactiekosten.

Infrastructuur

De beheerkosten waren iets hoger dan in 2016. De transactiekosten en de overige kosten daarentegen iets lager. Doordat de externe managers boven het drempelrendement presteerden, was in 2017 sprake van een substantiële prestatievergoeding. De performancekosten en daarmee de totale kosten komen daardoor fors hoger uit in 2017.

De performance vergoeding werd berekend over het rendement gemeten in US Dollars. Dit rendement bedroeg over 2017 ruim 15% (rendement in euro's: 5,8%). De 'drempel' lag bij 8%, vandaar dat er sprake was van een performance vergoeding.

8.2.4 Vergelijking met eerdere jaren

De kosten voor het vermogensbeheer kunnen niet op zichzelf worden gezien maar zijn onlosmakelijk verbonden met het beleggingsbeleid en de behaalde resultaten. Voor de beoordeling of de gemaakte kosten passend zijn, moet de relatie worden gelegd tussen kosten, risicoprofiel, rendementspotentieel en de beleggingsfilosofie. Hierbij brengen beleggingen met een hoger risicoprofiel vaak hogere kosten met zich mee. In dat licht gezien geeft de volgende tabel weer hoe de kostenontwikkeling is geweest in relatie tot het behaalde rendement.

	2017	2016	2015	2014	2013
Bruto rendement	2,9%	9,8%	0,7%	20,6%	-1,8%
Netto rendement	2,5%	9,5%	0,4%	20,1%	-2,2%
Verschil	0,4%	0,3%	0,3%	0,5%	0,4%

Welke conclusies zijn uit het voorgaande te trekken?

De totale beheerkosten zijn gestegen in 2017 met ruim € 157.000 oftewel 3bp. De stijging wordt veroorzaakt door een performance gerelateerde fee aan de externe managers van het Infrastructuur beleggingsfonds. Deze beleggingscategorie en daarmee samenhangende afspraken over de beheervergoeding paste binnen het strategische beleggingsbeleid van SPUN. In 2016 betaalde SPUN geen performance gerelateerde fee.

De transactiekosten daalden met 3,2bp, van 7,8bp in 2016 naar 4,6bp in 2017. De oorzaak daarvan lag enerzijds in de marktomstandigheden en anderzijds in het beperkt herschikken van de portefeuille, waardoor het aantal transacties geringer was.

Minder eenduidig is de relatie tussen de behaalde rendementen en de vermogensbeheerkosten. Dat blijkt wel uit voorgaand overzicht. Het verschil tussen het bruto en netto rendement is -ongeveer- gelijk gebleven door de jaren heen, terwijl de rendementen volatiel waren.

8.2.5. Aansluiting met jaarrekening

Naast de voorgaande weergave van de vermogensbeheerkosten is het noodzakelijk een aansluiting te maken met de vermogensbeheerkosten die in de jaarrekening worden verantwoord. In de jaarrekening worden alleen de directe kosten getoond. In het onderhavige Verslag van vereffenaars worden ook indirecte kosten meegenomen. In onderstaande tabel is een uitsplitsing gemaakt in directe kosten en indirecte kosten, die zijn verrekend worden via de waarde mutatie van de belegging.

	2017 € x mln.
Directe kosten opgenomen in jaarrekening	1,009
Indirecte kosten als onderdeel van waarde mutatie	0,931
Totale vermogensbeheerkosten	1,940

8.3. Kosten pensioenbeheer

8.3.1. Kosten per deelnemer

Gebruikelijk is het om de kosten van het pensioenbeheer te relateren aan het aantal deelnemers. De kosten worden dan ook weergegeven per deelnemer.

Het pensioenfonds was een voorstander van het hanteren van een berekening van de kosten per deelnemer waarbij aan alle deelnemers, de actieve deelnemers, de gewezen deelnemers (slapers) en de pensioengerechtigden, eenzelfde 'gewicht' wordt toegekend. Dat wijkt af van de norm die de Pensioenfederatie hanteert, de kosten worden dan alleen omgeslagen over actieve deelnemers en pensioengerechtigden. In onderstaand overzicht worden beide bedragen getoond.

Bedragen	2017	2016
Kosten pensioenbeheer	€ 0,836 mln.	€ 0,846 mln.
Deelnemers	2.667	2.671
Normdeelnemers	1.359	1.555
Per deelnemer	€ 313	€ 317
Per normdeelnemer	€ 615	€ 544

De kosten per normdeelnemer zijn fors (12,7%) gestegen, terwijl de kosten per deelnemer iets daalden (-€ 4). De verklaring daarvoor ligt in de afname van het aantal (-196) normdeelnemers. De oorzaak daarvan is het sluiten van de pensioenregeling per 1 juli 2017, waardoor het aantal 'actieve' deelnemers daalde; de 'actieve' deelnemers werden gewezen deelnemers. Een gewezen deelnemer tellen niet mee als normdeelnemer.

8.3.2. Vergelijking met realisatie 2016 en begroting 2017

De kosten voor het pensioenbeheer bedroegen in 2017 € 0,836 mln., terwijl de uitgaven in 2016 € 0,846 mln. waren, oftewel een daling van 1%.

Begroting 2017

Jaarlijks, in het vierde kwartaal, stelde het bestuur een begroting voor de pensioenbeheerkosten voor het volgende kalenderjaar vast. De begroting 2017 ging uit van een totaal bedrag van € 0,789 mln. In dat bedrag waren de kosten voor het project toekomst pensioenfonds niet meegenomen. Als met die uitgaven wel rekening zou zijn gehouden, zou het pensioenfonds circa € 50.000 binnen het budget zijn gebleven.

Ten slotte wordt nog opgemerkt dat SPUN geen huur betaalde aan Unisys Nederland voor het gebruik van kantoorruimte. Die kostenbesparing werd geschat op € 20.000.

8.3.3. Vaste versus variabele kosten

De pensioenbeheerkosten bestaan voor een belangrijk deel uit vaste kosten, die beperkt afhankelijk zijn van de grootte van het pensioenfonds (lees: het aantal deelnemers). De variabele kosten nemen daarentegen toe met de grootte van het deelnemersbestand. Schaalgrootte is dus voordelig voor de kosten per deelnemer. Schaalgrootte is voor het pensioenfonds niet beïnvloedbaar. SPUN was een relatief klein pensioenfonds met navenant hogere kosten per deelnemer.

De hoogte van de kosten hangt verder onder meer af van het serviceniveau en de complexiteit van de pensioenregeling.

De pensioenbeheerkosten bestonden uit:

- o administratiekosten; onder andere de fee voor Syntrus Achmea Pensioenbeheer,
- o salariskosten van de medewerker van het bestuursbureau,
- o controle- en advieskosten (actuariel en juridisch advies, certificering en accountantskosten)
- o bestuurskosten (bestuursvergoedingen, reiskosten, opleidingen)
- o overige kosten (onder meer de afdrachten aan de toezichthouders).

Niet toe te delen kosten

Binnen de kostensoort bestuurskosten maakte SPUN geen onderscheid tussen kosten die direct zijn te relateren aan het vermogensbeheer (bijvoorbeeld kosten van een opleiding vermogensbeheer) en aan de overige bestuurlijke activiteiten.

8.4. Liquidatiekosten

In het vierde kwartaal van 2017 is een zogenoemde liquidatiebegroting opgesteld en goedgekeurd door het bestuur.

Kostencategorieën	€
Transitiekosten	270.000
Liquidatiekosten	306.000
Overlopende posten 2017	435.000
Juridische procedure	<u>120.000</u>
	1.131.000

In het geval de feitelijke liquidatiekosten lager uitvallen dan werd begroot, wordt het resterende bedrag overgeboekt naar de Unisys kring binnen De Nationale APF.

9. Beschikbare premieregeling

9.1. Algemeen

De deelnemers aan de Unisys combi pensioenregeling met een salaris boven € 62,443 (2017)⁴³ namen deel aan een beschikbare premieregeling. Net zoals de deelnemers aan het Pensioenkapitaalplan (in dienst vanaf 1 september 2012). De deelnemers in deze pensioenregelingen hadden beleggingsvrijheid. Het bestuur was evenwel verantwoordelijk voor de (kwaliteit van de) beleggingen. Dat hield onder meer in dat het pensioenfonds de standaard (default) beleggingsmix vaststelde. Naar mate de pensioendatum nadert, wordt het beleggingsrisico automatisch afgebouwd. De deelnemer bepaalde de variant van de lifecycle mix⁴⁴ (defensief, neutraal of offensief), waarin de premie werd belegd. In alle gevallen droegen de deelnemers zelf het beleggingsrisico.

Binnen de beschikbare premieregelingen bestond de mogelijkheid van 'opting out'. Een deelnemer belegde zijn premies dan niet in een lifecycle mix maar koos een eigen verdeling van zijn beleggingen. De 'opting out' mogelijkheid was met waarborgen omgegeven, ter voorkoming dat de deelnemer te veel of juist te weinig risico nam, waardoor zijn/haar uiteindelijke pensioenresultaat mogelijk niet aan de verwachtingen voldeed.

Het aantal gewezen deelnemers⁴⁵ aan de beschikbare premieregeling op 31 december 2017 bedroeg 254. Dat zijn er 26 meer dan bij aanvang van het kalenderjaar. Onderstaande tabel geeft het aantal deelnemers per beleggingskeuze per 31 december 2017 weer.

Keuzemogelijkheid	Aantal 2017	Aantal 2016
Lifecycle mix defensief	216	188
Lifecycle mix neutraal	26	25
Lifecycle mix offensief	7	8
Totaal lifecycle	249	221
Eigen verdeling	5	4
Spaarrekening	0	3
Totaal	254	228

Er traden per 1 januari 2017 32 deelnemers toe. Unisys Nederland beëindigde per 31 december 2016 een door een verzekeraar uitgevoerde beschikbare premieregeling en bracht de werknemers onder bij SPUN. Er was geen sprake van een overdracht van de bij de verzekeraar opgebouwde kapitalen.

9.2. Portefeuilleverdeling

Onderstaande verloopstaat geeft weer de ontwikkeling van de beleggingen voor risico deelnemers.

	€ x 1.000
Stand per 1 januari 2017	4.666
Stortingen	720
Onttrekkingen	-908
Waardeontwikkeling – kosten	41
Stand per 31 december 2017	4.519

De waarde van de beleggingen voor risico deelnemers per 31 december 2017 was als volgt verdeeld over de verschillende keuzemogelijkheden.

⁴³ De deelname is voor het salaris boven het grensbedrag tot maximaal het fiscale maximum (in 2017 € 103.317).

⁴⁴ Met een lifecycle mix belegt de deelnemer in een gespreide portefeuille van beleggingsfondsen, die overeenstemt met het persoonlijke risicoprofiel, diens leeftijd en pensioendatum. Een lifecycle mix is een persoonlijke pensioenoplossing in de vorm van individueel vermogensbeheer.

⁴⁵ Per 1 juli 2017 is de deelname aan de beschikbare premieregeling beëindigd, er is vanaf dat moment geen pensioenopbouw meer in het pensioenfonds en daarmee zijn er geen 'actieve' deelnemers meer.

Keuzemogelijkheid	€ x 1.000
Lifecycle mix totaal	4.083
Eigen verdeling	429
Spaarrekening	0
Verevend	7
Totaal	4.519

Het gemiddelde rendement over 2017 in de verschillende lifecycle mixen, blijkt uit onderstaand overzicht. Het gemiddelde rendement verschilt per profiel en looptijd.

Lifecycle mix	Rendement
- Defensief	1,33%
- Neutraal	1.59%
- Offensief	1.93%

Het gemiddelde rendement bij de gewezen deelnemers met een eigen verdeling bedroeg in 2017 0,66%. Daarbij moet wel worden aangetekend dat slechts 5 van de gewezen deelnemers hadden geopteerd voor de eigen verdeling.

9.3. Zorgplicht bij opting out

De 'opting out' mogelijkheid was met waarborgen omgegeven, ter voorkoming dat de deelnemers te veel of te weinig risico nemen, waardoor het uiteindelijke pensioenresultaat niet aan de verwachtingen voldeed. Voordat een deelnemer zijn eigen beleggingsportefeuille kon samenstellen, werd getoetst of hij/zij kennis van zaken heeft. Onderdeel van de zorgplicht was verder de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds voor het beleggingsbeleid binnen de beleggingsfondsen waarin de deelnemer de premies kon beleggen, waaronder de selectie van de beleggingsfondsen.

Ieder jaar beoordeelde Nationale Nederlanden Investment Partners (NN IP) of de lifecycles nog up-to-date waren en aansloten bij de economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Op basis van onder meer veranderingen op de financiële markten en lange termijn risico- en rendementsverwachtingen werd beoordeeld of een aanpassing noodzakelijk was. Het uitgangspunt was of een eventuele aanpassing van de lifecycles in het belang van de deelnemers was. Dit betekent: minder risico en/of meer verwacht pensioen ten opzichte van de huidige beleggingsportefeuilles. De in het najaar 2016 uitgevoerde analyse heeft geleid tot een bijstelling van de lifecycles. De in het najaar 2017 uitgevoerde analyse heeft SPUN niet doorgevoerd in verband met de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018.

9.4. Beheer portefeuille lifecycle mix

NN IP, de beheerder van de pensioenspaarrekeningen, hanteerde een actief beheer. De beheerders hebben in dat geval de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde beleggingsportefeuille. Doel is een hoger rendement te bereiken dan bij passief beheer. De beheerkosten van passief en actief beheer waren bij NN IP overigens gelijk. Binnen de actief beheerde beleggingsfondsen was volop ruimte voor duurzaam vermogensbeheer.

9.5. Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico hield onder meer in het risico dat de vermogensbeheerder niet handelde conform het verstrekte mandaat. Of de zorgplicht (vanwege de beleggingsvrijheid voor de deelnemers) niet goed had ingeregeld.

In de overeenkomst die SPUN met NN IP heeft gesloten zijn de verantwoordelijkheden van de vermogensbeheerder vastgelegd. In de daarbij bijbehorende Service Level Agreement zijn de verantwoordelijkheden verder uitgewerkt. SPUN toetste of de gemaakte afspraken werden nageleefd.

Ter waarborging van de adequaatheid van de interne processen en procedures werd jaarlijks een zogenoemde ISAE 3402-rapportage⁴⁶ door NN IP verstrekt.

9.6. Wet verbeterde premieregeling

Op 1 september 2016 geldt de Wet verbeterde premieregeling. Deze wet introduceert voor de deelnemer aan een beschikbare premieregeling een keuzemogelijkheid tussen een vaste of een variabele pensioenuitkering. De mogelijkheid om bij beschikbare premieregelingen een variabele uitkering aan te bieden, ziet SPUN op zich als een positieve ontwikkeling. Het komt in ieder geval tegemoet aan knelpunten in de omzetting van kapitaal in een pensioenuitkering.

SPUN constateerde echter ook dat door de invoering van variabele uitkeringen de complexiteit van de pensioenregeling toeneemt. SPUN ging er vanuit dat deelnemers grote moeite zouden hebben met het begrijpen van de risico's en dus met het maken van keuzes; een afweging tussen risico's en opbrengsten. Het is daarom van belang de deelnemers te begeleiden bij het maken van een keuze door het faciliteren van een goede keuzearchitectuur en het verstrekken van effectieve en activerende informatie.

Belangrijke elementen van de Wet zijn per 1 januari 2018 in werking getreden. Omdat SPUN per die datum de 'DC'-pensioenverplichtingen en –kapitalen overdraagt aan BeFrank PPI, heeft het pensioenfonds niet voorgesorteerd op bijvoorbeeld het wijzigingen van de lifecycles, waardoor deze beter aansluiten op de mogelijkheid om een variabel pensioen aan te kopen. Het aankopen van een pensioenuitkering was bij SPUN sowieso niet mogelijk.

⁴⁶ Een ISAE 3402 rapport is een internationaal geaccepteerd auditing document en geeft informatie over de beheersingsmaatregelen en processen van een service organisatie

10. Risicomanagement

10.1. Risicobeheersing

Geld dat wordt belegd, levert naar verwachting meer op dan geld dat op een spaarrekening staat. SPUN belegde om geld te verdienen voor haar deelnemers. Beleggen brengt risico's met zich mee, het bestuur bepaalde jaarlijks hoeveel risico mocht worden genomen. Hierna wordt ingegaan op de hoofdlijnen van het risicobeleid en de genomen beheersingsmaatregelen, zoals die golden in 2017. Een meer gedetailleerde (kwantitatieve en kwalitatieve) toelichting op de actuele posities is opgenomen in de jaarrekening.

10.2. Integrale benadering

Een integrale en beheerste bedrijfsvoering vereist een integrale benadering, zodat de verschillende risico's in onderlinge samenhang kunnen worden beheerst. Een adequate risicobeheersing begint met een systematische risicoanalyse. Risico's worden getoetst aan de risicobereidheid van het pensioenfonds.

De risicostrategie en het daarvan afgeleide beleid was gericht op bewust nemen van risico's, om op adequate wijze de doelstellingen van het pensioenfonds te kunnen realiseren. Het risicoraamwerk van SPUN was ingericht als interactief proces en bestond uit de volgende componenten:

- o Risicostrategie: wat zijn de doelstellingen van het risicobeleid, wat is de risicobereidheid en welke strategie wordt gehanteerd om deze doelstellingen te bereiken?;
- o Governance: hoe is het risicomanagement georganiseerd?, hoe neemt het bestuur zijn verantwoordelijkheid?;
- o Risicobewustzijn: dat uit zich in gedrag, als onderdeel van de governance;
- o Risicobeleid: welke beheersingsmaatregelen zijn er genomen? is voor alle gedefinieerde risico's beleid geformuleerd?;
- o Processen: is er een proces van evaluatie en bijsturing?;
- o Informatie: verslag doen van de monitoring.

10.3. Risicobeleid en doelstellingen

Het risicobeleid moest bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van het pensioenfonds, dat wil zeggen het kunnen uitkeren van de toegezegde nominale pensioenen en het -binnen de kaders van het toeslagenbeleid- indexeren van de pensioenen. De nominale doelstelling, oftewel het bieden van zekerheid, had prioriteit, waardoor de risico-acceptatie niet groot kon zijn. De mate van risico-acceptatie was onder meer gebaseerd op de volgende overwegingen:

- o Het opgebouwde pensioen vormt na pensionering een belangrijke bron van inkomen voor deelnemers van het pensioenfonds;
- o De uit de uitvoeringsovereenkomst voortvloeiende premie-omvang is klein in relatie tot de pensioenverplichtingen, waardoor de sturingskracht van premie beperkt is. Er bestaan geen bijstortverplichtingen voor de werkgevers bij lage dekkingsgraden;
- o Het pensioenfonds is relatief vergrijsd, met weinig instroom van nieuwe deelnemers;
- o Bij het nastreven van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico's te accepteren met als oogmerk een beleggingsrendement dat hoger is dan de risicovrije marktrente.

In algemene zin werden de door het pensioenfonds te beïnvloeden risico's zoveel mogelijk door middel van beheersingsmaatregelen verminderd. Waar mogelijk werden risico's overgedragen, bijvoorbeeld via een (her)verzekering. Sommige risico's werden -al dan niet noodgedwongen- geaccepteerd of opgezocht. Een voorbeeld van dit laatste was het niet volledig afdekken van het renterisico, waardoor kon worden geprofiteerd van een eventuele rentestijging.

In 2017 zijn geen materiele wijzigingen in het risicobeleid en/of de doelstellingen doorgevoerd.

10.4. Risicohouding

10.4.1. Risicohouding toegelicht

De risicohouding weerspiegelde de mate waarin het pensioenfonds bereid was beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen te realiseren, inclusief de mate waarin beleggingsrisico's konden worden gelopen, gegeven de kenmerken van het pensioenfonds.

De kwalitatieve risicohouding kwam dat neer op het volgende:

- o Bij slechte economische omstandigheden acht het bestuur het uitlegbaar dat toeslagen worden verminderd of niet worden verleend. De kans op toeslagverlening moet evenwel behouden blijven;
- o Het verlagen van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane uitkeringen dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. De kans op een pensioenverlagingen vanwege een te lage beleidsdekkingsgraad moet gering zijn;
- o De kans op het verlagen van de jaarlijkse pensioenopbouw moet eveneens gering zijn.

Bij de keuze voor een bepaald beleid werd niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld maar ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. Als de financiële situatie van het pensioenfonds verbeterde, werd bij voorkeur minder risico genomen, omdat de ambitie dan haalbaar is met minder risico. In voorkomende gevallen, bijvoorbeeld bij een hoge dekkingsgraad en een lage rentestand -de rente-afdekking werd dan verlaagd- kon het bestuur die voorkeur (tijdelijk) loslaten.

10.4.2. Kwantitatieve risicohouding

De risicohouding kwam voor de korte termijn tot uitdrukking in de hoogte van het vereist eigen vermogen (VEV), met een zekere bandbreedte (de zogenoemde VEV-range). Het beleggingsbeleid bepaalde in belangrijke mate de omvang van het VEV. Op basis van een ALM-studie uit het najaar van 2015 werd door het bestuur geconcludeerd dat het beleggingsbeleid goed paste bij de doelstellingen van het pensioenfonds. Gelet op de conclusies naar aanleiding van de ALM-studie en het overleg met de sociale partners werd een eigen vermogen van 12% als 'middenpunt' van de VEV-range gehanteerd. SPUN ging uit van een bandbreedte van 4%, zowel naar boven als naar beneden. Daaruit volgde een VEV-range volgt van 8%-16%.

De risicohouding kwam voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. Bij een overschrijding van grensbedragen zou een discussie over de uitgangspunten van het beleid hebben plaats gevonden. Dit maakte het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het beleggingsrisico hoger of lager mag zijn dan eerder werd bepaald. Dan wel hoger of lager dan vooraf is toegestaan. Bij overschrijding van risicogrenzen vindt dan geen automatische aanpassing van beleid plaats. Het bestuur heeft de volgende risicohouding voor de lange termijn vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat⁴⁷:

- o Ondergrens 1: Het verwacht pensioenresultaat moet tenminste 85% te bedragen.
- o Ondergrens 2: De afwijking van het verwachte pensioenresultaat in het geval van een 'slechtweers scenario' mag maximaal 30% bedragen.

10.5. Risico's vermogensbeheer

10.5.1. Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is een belangrijk risico voor het pensioenfonds. Bij een tekort zijn de pensioenverplichtingen groter dan de bezittingen en ontbreekt een reserve voor het opvangen van financiële tegenvallers. De pensioenen worden uitgekeerd zonder dat daar voldoende 'dekking' voor aanwezig is.

⁴⁷ Zie voor de uitkomsten van de haalbaarheidstoets paragraaf 3.3.4.4.

De wet schrijft voor dat het VEV zodanig wordt vastgesteld dat met de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5% (= kans 1 op 40) wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een jaar over minder middelen beschikt dan de pensioenverplichtingen. Het VEV wordt zodanig vastgesteld dat de effecten kunnen worden opgevangen van onmiddellijke veranderingen in een aantal risicofactoren, zoals het rente-, aandelen-, krediet- en verzekeringstechnisch risico.

Het beleid was gericht op het voorkomen van een situatie van onderdekking. (Zie de geformuleerde randvoorwaarden, zoals verwoord in 10.4.1)

Wanneer de financiële positie (lees; solvabiliteit) van het pensioenfonds onvoldoende is, kan het bestuur besluiten de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten (uitkeringen) van pensioengerechtigden te verlagen tot een zodanig niveau dat de financiële positie weer in evenwicht is. Omdat de verlaging van de pensioenen door het bestuur als een ongewenst beleidsinstrument wordt beschouwd ('een laatste redmiddel'), is het beleid erop gericht het risico van onderdekking zoveel mogelijk te beperken.

10.5.2. Prijsrisico

Het prijsrisico is het risico van een waardeverandering in de return portefeuille als gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. De oorzaak daarvan kan zijn gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende onderneming of meer generieke marktfactoren. Wijzigingen in de marktomstandigheden zijn direct zichtbaar in het beleggingsresultaat, omdat de beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Het prijsrisico als zodanig was door het pensioenfonds niet beïnvloedbaar. Het risico kon wel worden verminderd door diversificatie. Dat werd onder meer bereikt door spreiding van de beleggingen over verschillende financiële instrumenten (aandelen, obligaties, etc.), geografisch (Verenigde Staten, Europa, Verre Oosten, Opkomende landen) of sectoraal (financiële instellingen, nutsbedrijven, etc.). Verder werd diversificatie bereikt door aan meerdere fondsmanagers mandaten te verstrekken, waarbij die managers werden geselecteerd op basis van onderling verschillende beleggingsstrategieën.

10.5.3. Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarde van de vastrentende beleggingen (obligaties en rentederivaten) en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente. Bij een rentestijging daalt de waarde van de beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen; de dekkingsgraad stijgt. Bij een rentedaling stijgt de waarde van de beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid was erop gericht het renterisico te verminderen. Door te beleggen in vastrentende waarden werd de rentegevoeligheid van de bezittingen in lijn gebracht met die van de pensioenverplichtingen. Ook werden de looptijden van de bezittingen en de pensioenverplichtingen met elkaar in evenwicht gebracht. Een rente-afdekking stabiliseert de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Het pensioenfonds beheerste het renterisico door middel van een model voor dynamische afdekking van dat risico; de hoogte van de rente en de hoogte van de dekkingsgraad anderzijds bepaalden de omvang van de afdekking.

10.5.4. Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen. SPUN is van mening dat dit risico op de lange termijn niet wordt 'beloond'. Van de beleggingen in opkomende landen wordt wel een positieve bijdrage aan het rendement verwacht. In het geval een valutapositie in een bepaald land te gering in omvang is, wordt het risico uit kostenoverwegingen niet afgedekt.

Het valutarisico werd afgedekt door middel van het sluiten van valutatermijncontracten. Om de afdekking van de valutarisico's te matchen met de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille werden de hedges periodiek aangepast. Van een aanzienlijk deel van de beleggingsportefeuille, dat buiten de euro werd belegd (beleggingen genoteerd in US-dollar, Britse pond en Japanse yen), werd het valutarisico afgedekt. Anderzijds droeg het lopen van een zeker valutarisico bij aan de diversificatie.

Het bestuur had besloten het risico iets 'open' te zetten (percentage afdekking van 90% in plaats van 100%), met het oog op de diversificatievoordelen.

10.5.5. Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen als gevolg van betalingsonmacht of faillissement van een tegenpartij waarop een pensioenfonds (potentieel) een vordering heeft. Een bijzondere vorm van het kredietrisico is het landenrisico. In dat geval voldoet een land niet meer aan de rentebetalingen op de uitgegeven staatsobligaties, dan wel wordt de lening niet volledig terugbetaald bij een herstructurering van de overheidsschulden.

Het pensioenfonds ging er vanuit dat de 'markten' het kredietrisico van landen inprijzen. Des te hoger de opslag, des te hoger de markt het kredietrisico beoordeelt. Als deze zogenoemde credit spread⁴⁸ boven een vooraf gedefinieerde norm uit kwam, kon de betreffende obligatie niet langer deel uitmaken van de matching portefeuille. Afhankelijk van de ontstane situatie nam het pensioenfonds daarover dan een besluit.

10.5.6. Liquiditeitsrisico

Het risico dat beleggingen niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen, wordt het liquiditeitsrisico genoemd. Onder het niet kunnen voldoen aan verplichtingen wordt mede begrepen het niet tijdig kunnen voldoen aan het opvragen van onderpand door tegenpartijen.

Het risico werd op verschillende wijzen beheerst: i) een beperkt deel van de beleggingen had een illiquide karakter, ii) het vermogen werd vooral belegd op gereguleerde markten, iii) er was voldoende diversificatie in de portefeuille en iv) er werd een voldoende ruime liquiditeitspositie aangehouden.

10.5.7. Uitbestedingsrisico vermogensbeheer

Het pensioenfonds had de vermogensbeheeractiviteiten uitbesteed aan MN Services. Door de uitbesteding kon het pensioenfonds schaalvoordelen behalen en werd een efficiënte bedrijfsvoering bewerkstelligd. De toegenomen complexiteit van het vermogensbeheer(proces) en de benodigde kennis en ervaring om overrendement te behalen, waren andere argumenten voor de uitbesteding. Het pensioenfonds beschikte zelf niet over de mogelijkheden, systemen en kennis om bijvoorbeeld de selectie en monitoring van vermogensbeheerders op het gewenste niveau uit te voeren. Dat gold ook voor het administratieve beheer en het risicomanagement. Het risico dat de continuïteit, de integriteit en/of de kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden werden geschaad, werd als het uitbestedingsrisico aangemerkt.

SPUN had een uitbestedingsbeleid geformuleerd met het oog op het waarborgen van de continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Het uitbestedingsbeleid was van toepassing op alle uitbestede bedrijfskritische activiteiten en processen. Kern van het uitbestedingsbeleid was:

- o Risicoanalyse op de uit te besteden werkzaamheden en processen;
- o Eisen stellen aan de uitvoerder (onder andere certificering van processen en een integriteitsbeleid);
- o Borging van kwaliteit en continuïteit van de werkzaamheden en processen;
- o Controle op de uitbestede werkzaamheden en processen, onder meer door periodieke rapportages.

SPUN ontving periodiek van MN Services informatie over prestatie-indicatoren, kritieke processen en controls. Het pensioenfonds had een monitoringproces ingeregeld om te kunnen beoordelen of de uitbestede werkzaamheden plaats vonden binnen een beheerste en integere bedrijfsvoering. Als onderdeel daarvan vond aan de hand van de rapportages overleg plaats. Jaarlijks ontving het pensioenfonds de ISAE 3402-verklaring.

⁴⁸ Credit spread staat voor het renteverskil, uitgedrukt in basispunten, dat bedrijfsobligaties moeten opleveren ten opzichte van staatsobligaties met dezelfde looptijd.

In onderstaande tabel worden de diverse risicobeheersingsmaatregelen in het kader van de uitbesteding van het vermogensbeheer kort beschreven:

Onderdeel	Norm	Bandbreedte	Frequentie meting	Actie bij overschrijding
Matching – return portefeuille	30% 70%	Matching: 65%-75% Return: 25%-35%	Maandelijks	MN signalering. Pensioenfonds besluit.
Balansrisico	5,5%	3,75%-7,25%	Maandelijks	MN signalering. Pensioenfonds besluit.
Vereist eigen vermogen	12%	8%-16%	Maandelijks	MN signalering. Pensioenfonds besluit.
Rente-afdekking	% afhankelijk dynamische staffel	+/-10% van totaal	Wekelijks	MN signalering. Pensioenfonds besluit.
Valuta-afdekking voor \$ voor £ voor ¥ overige valuta	90% 90% 90% 0%	+/- 1% totale vermogen en maximaal 10% op valuta exposure	Wekelijks	MN stuurt portefeuille terug naar de norm
Liquiditeiten	-	0,5% -5%	Maandelijks	Bij tekort onmiddellijk middelen vrijmaken. Signalering bij overschrijding. Pensioenfonds besluit.

10.6. Overige risicocategorieën

10.6.1. Uitbestedingsrisico pensioenbeheer

Het risico dat de continuïteit, de integriteit en/of de kwaliteit van de aan pensioenadministrateur, Syntrus Achmea Pensioenbeheer (hierna Syntrus), uitbestede werkzaamheden werden geschaad, werd als het uitbestedingsrisico aangemerkt.

SPUN had een uitbestedingsbeleid geformuleerd met het oog op het waarborgen van de continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Het uitbestedingsbeleid was van toepassing op alle uitbestede bedrijfskritische activiteiten en processen. Kern van het uitbestedingsbeleid was:

- o Risicoanalyse op de uit te besteden werkzaamheden en processen;
- o Eisen stellen aan de uitvoerder (onder meer certificering van processen en een integriteitsbeleid);
- o Borging van kwaliteit en continuïteit van de werkzaamheden en processen;
- o Controle op de uitbestede werkzaamheden en processen, onder meer door periodieke rapportages.

SPUN ontving periodiek van Syntrus informatie over prestatie-indicatoren, kritieke processen en controls. Het pensioenfonds had een monitoringproces ingeregeld om te beoordelen of de uitbestede werkzaamheden leidden tot een beheerste en integere bedrijfsvoering. Als onderdeel daarvan vond aan de hand van de rapportages overleg plaats. Jaarlijks ontving het pensioenfonds de ISAE 3402-verklaring.

Deze risicocategorie heeft mede betrekking op niet-financiële risico's. Binnen dat domein vielen ook operationele, integriteit en juridische risico's⁴⁹. Het beleid met betrekking tot de beheersing van deze risico's was primair de verantwoordelijkheid van de uitvoeringsorganisatie, Syntrus. Het pensioenfonds ontving na afloop van ieder kwartaal een managementrapportage over de niet-financiële risico's. Aan

⁴⁹ In paragraaf 3.6.2 zijn een aantal incidenten uit 2017 genoemd.

de hand daarvan kon het pensioenfonds zich een oordeel vormen over (de werking van) de beheersing van deze risico's.

Specifiek voor de uitbesteding van de financiële administratie gold dat er een adequate inrichting en uitvoering van de betalings- en incassoprocedures moest zijn, alsmede een vooraf vastgelegde toekenning van bevoegdheden. Met Syntrus was daarom een autorisatie- en procuratieregeling afgesproken.

10.6.2. Langleven- en kortlevenrisico

Het langlevensrisico is het risico dat pensioengerechtigden langer leven dan verwacht. De ouderdomspensioenen moeten dan langer worden uitgekeerd dan verwacht. Het kortlevensrisico is daarentegen het risico dat deelnemers eerder overlijden dan verwacht. Er zijn dan meer overlijdensgevallen dan verwacht, waardoor er meer nabestaandenpensioenen ingaan dan verwacht.

Het kortlevensrisico werd tot 1 juli 2017 afgedekt door middel van een met ZwitserLeven afgesloten herverzekeringsovereenkomst. Met het 'sluiten' van het pensioenfonds verviel de noodzaak om het risico af te dekken.

De markt voor producten waarmee het langlevensrisico (deels) kan worden afgedekt, is niet in ruime mate ontwikkeld. De Eet verlangt dat het langlevensrisico wordt meegenomen bij de waardering van de pensioenverplichtingen en in de premiestelling: de waarde van de toekomstige uitkeringsverplichtingen wordt medebepaald op basis van overlevingskansen. Bij een stijgende levensverwachting -althans een grotere stijging dan waarmee tot dan toe rekening is gehouden- is de omvang van de verplichtingen groter. Het pensioenfonds droeg het langlevensrisico van de ingegane pensioenen.

10.6.3. Sponsorrisico

Een ondernemingspensioenfonds, zoals SPUN, heeft een directe en contractuele band met de 'sponsorende' onderneming. De werkgever geeft (mede namens de werknemers) opdracht aan het pensioenfonds voor de uitvoering van de pensioenregelingen. Deze afhankelijkheid vertaalt zich in risico's voor het pensioenfonds, de zogenoemde sponsorrisico's.

Het sponsorrisico was een 'inherent' risico. Door de specifieke elementen van het risico te monitoren verkleinde het pensioenfonds de impact.

Binnen het overkoepelende begrip sponsorrisico zijn een aantal deelrisico's te onderkennen. De belangrijkste worden hierna kort beschreven.

10.6.3.1. Faillissementsrisico

Onder het faillissementsrisico wordt verstaan de betalingsonmacht van de werkgever veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen binnen diens onderneming. De 'sponsor' kan de op hem rustende financiële verplichtingen niet langer nakomen.

Tot 1 juli 2017 gold dat de werkgever binnen tien dagen na afloop van een kalenderkwartaal een vierde deel van de jaarpremie moest voldoen. Indien en voor zover de werkgever niet aan haar betalingsverplichtingen voldeed, kon het pensioenfonds de uitvoeringsovereenkomst opzeggen. Het pensioenfonds liep vanwege de contractueel overeengekomen opzegtermijn een financieel risico voor drie-vierde deel van de jaarpremie. Dat kwam in de toenmalige verhoudingen neer op minder dan 1% van het totale vermogen.

Met het 'sluiten' van het pensioenfonds per 1 juli 2017 verviel de premiebetalingsverplichting van de werkgever.

10.6.3.2. Financieringsrisico

Dit risico gaat uit van negatieve financiële ontwikkelingen binnen het pensioenfonds. Er is dan sprake van een tekort.

Contractueel was afgesproken dat de werkgever niet was gehouden tot het voldoen van aanvullende premies, bijvoorbeeld in het geval van een dekkings- of reservetekort bij het pensioenfonds. Negatieve (financiële) ontwikkelingen binnen het pensioenfonds werden gedragen door de deelnemers. De keerzijde van het financieringsrisico was dat de 'sponsorende' onderneming geen aanspraak kon maken op restitutie van premie of op overschotten.

10.6.3.3. Beëindiging van relatie met sponsor

Het niet-voorzetten van de contractuele relatie (uitvoeringsovereenkomst) houdt voor het pensioenfonds een discontinuïteitsrisico in.

Met de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst per 1 juli 2017 is afgesproken dat de contractuele relatie met de werkgever na 2017 niet zou worden voortgezet. Na de beëindiging van de financiële relatie zijn de op dat moment bestaande pensioenaanspraken premievrij gemaakt. Het beheer van de premievrije rechten lag nog wel bij het pensioenfonds.

Met de collectieve waardeoverdracht heeft het pensioenfonds tijdig ingespeeld op het zich voordoen van het risico. Daarnaast hebben partijen aanvullende financiële afspraken gemaakt.

10.6.3.4. Grote veranderingen in deelnemersbestand

Bij dit risico zijn meerdere oorzaken denkbaar, de belangrijkste is evenwel een aanzienlijke personele reductie (bij een reorganisatie).

Vanwege de wijziging in de uitvoeringsovereenkomst zijn de pensioenaanspraken van alle deelnemers premievrij gemaakt. Zij zijn vanaf 1 juli 2017 gewezen deelnemers. De aanspraken van de gewezen deelnemers zijn gefinancierd.

10.6.3.5. Belangenverstrengeling

De belangen van de sponsor oefenen invloed uit op de belangen van het pensioenfonds, die daardoor in het geding (kunnen) komen. Het risico ziet ook op de schijn van tegenstrijdige belangen.

Het voorkomen van belangenverstrengeling was onderdeel van het integriteitbeleid van het pensioenfonds.

10.6.3.6. Administratieve risico's

Fouten in de aanlevering van gegevens tussen sponsor en pensioenfonds, waardoor achterstallige pensioenlasten ontstaan. Het gaat hier vooral om de juistheid en volledigheid van de uitwisseling van informatie over het personeelsbestand.

SPUN heeft dit risico overgedragen aan de nieuwe pensioenuitvoerders vanaf 1 januari 2018.

10.6.4. Integriteitsrisico

Het gaat om niet-integer gedrag van verbonden personen van het pensioenfonds dat aan het pensioenfonds kan worden toegerekend. Het meest in het oog springend zijn de gedragingen die vallen binnen de grenzen van de zogenoemde delictsomschrijvingen in het Wetboek van Strafrecht of de economische ordeningswetten, zoals witwassen. Ook handel met voorkennis, terrorismefinanciering, het omzeilen van economische en financiële sancties, fraude, oplichting, verduistering, valsheid in geschrifte, (ambtelijke) omkoping en schijn van belangenverstrengeling zijn voorbeelden van niet-integer gedrag. Integriteitsrisico's kunnen ook betrekking hebben op het overtreden van of handelen in strijd met interne regels van het pensioenfonds.

Integriteit was voor het bestuur een wezenlijk kenmerk van een professionele en betrouwbare organisatie. Het droeg bij aan het vertrouwen dat de deelnemers in het pensioenfonds moesten kunnen stellen. Integriteit kon worden beschouwd als een kwaliteitskenmerk. Het integriteitsbeleid zette daarom vooral in op het onderkennen risicosituaties. Het beleid dat daarop was gebaseerd, was effectief wanneer alle betrokkenen binnen het pensioenfonds dit beleid uitvoerden en uitdroegen.

Het pensioenfonds had zijn organisatie zodanig ingericht dat deze een beheerste en integere bedrijfsvoering werd gewaarborgd. Het pensioenfonds droeg zorg voor een systematische analyse van integriteitsrisico's. Deze risicoanalyse vormde de basis voor te nemen beheersingsmaatregelen en daarmee van het integriteitsbeleid. Verder beschikte het pensioenfonds over procedures en maatregelen met betrekking tot het tegengaan van belangenverstrengeling en over een gedragscode met voorschriften ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van bij het pensioenfonds aanwezige informatie.

De beheersing van het integriteitsrisico kon zich volgens het bestuur onmogelijk richten op de controle van de naleving van alle wettelijke regels, evenals alle in dit verband van belang zijnde regels van ongeschreven recht. Daarom was gekozen voor een zogenoemde risk-based-approach. De risicobereidheid bepaalde mede de keuze in welke mate risico's (minimaal) werden beheerst.

SPUN had de integriteitsrisico's systematisch geanalyseerd. Aan de hand van deze risicoanalyse waren beheersingsmaatregelen opgesteld en werden die maatregelen periodiek gemonitord. Risicoanalyse, beheersingsmaatregelen en monitoring vormden de basis van het integriteitsbeleid. Met het integriteitsbeleid stimuleerde het pensioenfonds dat alle verbonden personen handelden in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde of met specifiek voor het pensioenfonds geldende waarden en normen en uiteraard met de toepasselijke wet- en regelgeving. Gedragsregels, zoals die zijn vastgelegd in de SPUN-gedragscode, maakten deel uit van die normen. Het pensioenfondsbureau droeg zorg voor de uitvoering van het beleid. De controle op de naleving van de gedragscode had het pensioenfonds uitbesteed.

10.6.5. Financiële risico's in verband met collectieve waardeoverdracht

Een collectieve waardeoverdracht en in samenhang daarmee de ontbinding van de stichting pensioenfonds kunnen financiële risico's met zich meebrengen. Dat wil zeggen risico's samenhangend met de beëindiging van dienstverleningsovereenkomsten en het niet goed inschatten van transitie- en liquidatiekosten, waardoor een liquiditeitsprobleem kan ontstaan.

Met het oog op het mitigeren van die risico's heeft het pensioenfonds in een vroeg stadium in kaart gebracht onder welk voorwaarden de overeenkomsten met dienstverleners per 31 december 2017 konden worden beëindigd. SPUN heeft een liquidatiebegroting opgesteld, gebaseerd op schattingen van alle verwachte transitie- en liquidatiekosten. SPUN houdt verder een voldoende grote buffer aan om onverwachte kosten op te kunnen vangen.

10.6.6. Juridische risico's

Het doel van de analyse van zogenoemde inherente risico's is het bepalen van de waarschijnlijkheid dat de verschillende risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld zich voordoen en leiden tot een aanzienlijke impact. Een belangrijk inherent risico is het juridisch risico. Het gaat hierbij primair om de naleving van wet- en regelgeving en daarmee het voorkomen van schade en aansprakelijkheid. Juridische risico's kunnen onder meer zijn gelegen in foutieve verstrekte informatie aan deelnemers, niet voldoen aan bepaalde eisen met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen of het niet naleven van contracten en reglementen.

De risicoanalyse vindt binnen de opgestelde organisatiestructuur plaats op het niveau van de functionele activiteiten, dat wil zeggen door het pensioenfondsbureau en pensioenuitvoerder. Het bestuur houdt daar toezicht op.

Voor het geval het bestuur toch aansprakelijk wordt gesteld, heeft het pensioenfonds een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.

11. Profiel & Organisatie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste karakteristieken van het pensioenfonds beschreven. De organisatie van het pensioenfonds wordt uiteengezet aan de hand van een organogram.

11.1. Oprichting

Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland (SPUN) is opgericht op 3 juni 1986 en statutair gevestigd te Amsterdam. Het pensioenfonds had tot doel uitvoering te geven aan de pensioenregelingen, zoals die gelden voor de (voormalige) werknemers van Unisys in Nederland (hierna Unisys Nederland). De stichting onderhield uitvoeringsovereenkomsten met de volgende ondernemingen:

- o Unisys Nederland NV,
- o Unisys Corporation IDC,
- o Unisys Europe Africa Services BV,
- o Unisys Global Holding BV.

De laatste statutenwijziging vond plaats in september 2017. De stichting was ingeschreven in het Handelsregister onder nummer 41205530

11.2. Missie, visie, doelstellingen

11.2.1. Waar staat SPUN voor?

SPUN wilde zo goed mogelijk invulling geven aan de pensioenovereenkomsten die Unisys Nederland had gesloten met haar (gewezen) werknemers. SPUN wilde op een betrouwbare en professionele wijze een goede pensioenvoorziening voor deelnemers en pensioengerechtigden en hun nabestaanden verzorgen. Het beheren van het pensioenvermogen gebeurde tegen verantwoorde risico's en op een maatschappelijk verantwoorde wijze. De deelnemers werden op een effectieve wijze over hun pensioen geïnformeerd.

11.2.2. Wat is de zienswijze van het bestuur?

Het was een uitdaging om te voldoen aan de verwachtingen van deelnemers en werkgevers, om de pensioenambities, zekerheden en kosten met elkaar in lijn te brengen. Die uitdaging ging het bestuur aan in een steeds complexere omgeving, die voortdurend hogere eisen stelt aan de besturing van het pensioenfonds. Uit het pensioenbeleid moest de gewenste balans blijken, een kader voor de vertaling van ambities, zekerheden en kosten naar concrete keuzes. Als zou blijken dat de missie, visie en doelstellingen niet meer konden worden waargemaakt of de uitdagingen niet meer realistisch waren, moest het bedrijfsmodel van het pensioenfonds worden heroverwogen.

11.2.3. Wat wil het pensioenfonds bereiken?

De primaire doelstelling lag bij het nakomen van de nominale pensioentoezeggingen. Secundair gold dat in het geval de financiële positie van het pensioenfonds het toeliet de pensioenaanspraken en – uitkeringen werden verhoogd. Het bestuur besloot jaarlijks of een toeslag (indexatie) kon worden verleend, rekening houdend met de financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke indexatieregels.

Het bestuur heeft besloten dat op een langere termijn beschouwd de missie, visie en doelstellingen voor het pensioenfonds niet langer realiseerbaar zijn. SPUN draagt de pensioenverplichtingen en het daarbij behorende fondsvermogen per 1 januari 2018 over aan De Nationale APF en BeFrank PPI.

11.3. Bestuur

Statutair bestond het bestuur uit 8 leden; 4 leden vertegenwoordigden de werkgevers, 2 leden de werknemers en 2 leden de pensioengerechtigden.

Het bestuur richtte zich bij de vervulling van haar taak naar de belangen van alle bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en de werkgevers. De belanghebbenden moesten zich door het bestuur op evenwichtige wijze

vertegenwoordigd kunnen voelen. Het bestuur had de volgende (belangrijkste) taken en verantwoordelijkheden:

- o Het besturen van het pensioenfonds, met in acht name van een beheerste en integere bedrijfsvoering;
- o Het beheren van de toevertrouwde middelen, inclusief het innen van premies en uitkeren van pensioenen;
- o Het vertegenwoordigen van het pensioenfonds in en buiten rechte;
- o Verantwoording afleggen over het gevoerde beleid;
- o De deelnemers c.s. informeren over hun pensioenaanspraken en –rechten.

Het bestuur had het dagelijkse beleid, waaronder de voorbereiding van de bestuursvergaderingen, gedelegeerd aan de voorzitter, de vicevoorzitter en de secretaris van het bestuur. Het dagelijks bestuur werd daarbij ondersteund door de directeur van het pensioenfonds.

11.4. Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan was de verantwoording over het door het bestuur gevoerde beleid, alsmede de medezeggenschap belegd. Het verantwoordingsorgaan bestond uit 7 leden: 1 lid vertegenwoordigde de werkgevers, 2 leden vertegenwoordigden de gewezen deelnemers/werknemers en 4 leden de pensioengerechtigden. De taken van het verantwoordingsorgaan worden onderscheiden in:

- o De bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.
- o Advies uitbrengen over onder meer:
 - de vorm en inrichting van het intern toezicht;
 - het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
 - het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
 - de liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
 - het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst.

Daarnaast had het verantwoordingsorgaan het recht het bestuur te adviseren, naar aanleiding van een melding van disfunctioneren van het bestuur.

Het oordeel van het verantwoordingsorgaan werd in het jaarverslag opgenomen. (Zie hoofdstuk 12 voor het oordeel over het boekjaar 2017.)

11.5. Intern toezicht

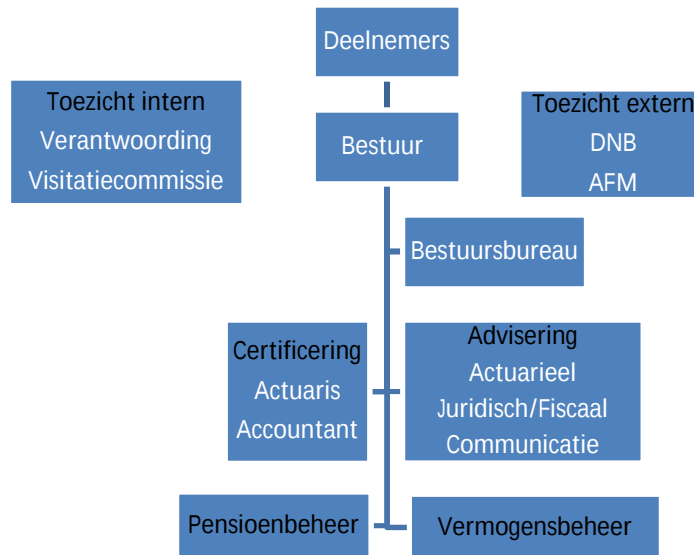
Het intern toezicht was door het pensioenfonds vormgegeven via de instelling van een visitatiecommissie. De visitatiecommissie bestond uit 3 onafhankelijke, externe deskundigen. De leden van de commissie waren geselecteerd op basis van hun meerjarige (pensioenfonds)bestuurlijke ervaring en/of -kennis, waardoor zij in staat waren om bestuurlijke processen te kunnen beoordelen en een sparringpartner voor het bestuur konden zijn.

De visitatiecommissie diende een onafhankelijk oordeel te vellen over het functioneren van het bestuur als zodanig. In die beoordeling werden de volgende beleidsmatige aspecten betrokken:

- o de beleids- en bestuursprocedures en –processen en de zogenaamde checks-and-balances binnen het pensioenfonds;
- o de wijze waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd; en
- o de wijze waarop het bestuur omgaat met de risico's op de lange termijn.

Daarbij werd voornamelijk gekeken naar de wijze waarop het bestuur zijn besluiten nam, de kwaliteit van zijn adviseurs en externe providers beoordeelde en toezicht hield op de uitvoering van de pensioenregeling. De visitatiecommissie rapporteerde na afronding van de visitatie aan het bestuur. De aanbevelingen werden opgenomen in het jaarverslag. (Zie hoofdstuk 12 voor de bevindingen over het boekjaar 2017.)

11.6.Organogram SPUN

11.7. Commissies

11.7.1. Algemeen

Het bestuur maakte gebruik van de mogelijkheid om de voorbereiding van en advisering over bepaalde aandachtsgebieden over te laten aan één of meer commissies. Iedere commissie had een specifiek mandaat of opdracht. In een commissie konden niet-bestuursleden zitting hebben. Het pensioenfonds kende de volgende (permanente) commissies:

11.7.2. Beleggingscommissie

Het bestuur als geheel was verantwoordelijk voor het (strategisch) beleggingsbeleid en de uitvoering van het beleid. Het bestuur had een aantal verantwoordelijkheden gedelegeerd aan de beleggingscommissie. De commissie had een adviserende rol wat betreft die onderdelen van het vermogensbeheer waarvoor het bestuur eindverantwoordelijk was. Anderzijds kon de commissie zelfstandig besluiten nemen. De commissie had bovendien de opdracht om de fiduciair manager te monitoren. De commissie rapporteerde iedere bestuursvergadering aan het voltallige bestuur.

11.7.3. Klachtencommissie

De klachtencommissie adviseerde het bestuur over door deelnemers ingediende klachten en geschillen over de uitvoering van de pensioenregelingen. De klachten- en geschillenregeling had derhalve betrekking op de besluiten genomen door het pensioenfonds-bureau en/of de organisatie aan wie werkzaamheden waren uitbesteed. De behandeling van de klachten vond plaats conform de klachtenregeling. De samenstelling en werkwijze van de commissie waren beschreven in de klachtenregeling, die op de website van het pensioenfonds was gepubliceerd.

11.7.4. Communicatiecommissie

Het bestuur had uit haar midden een communicatiecommissie samengesteld. De commissie adviseerde het bestuur over het communicatiebeleid en hield toezicht op de uitvoering van het communicatiebeleidsplan.

11.7.5. Personeelscommissie

Het bestuur had uit haar midden een personeelscommissie samengesteld. De personeelscommissie had van het bestuur de volgende opdracht gekregen: de commissie streeft een professionele werkgever-werknemer verhouding na. De commissie deed, indien dat wenselijk of noodzakelijk was, voorstellen voor de aanpassing van het arbeidsvoorwaardenbeleid.

11.8. Uitbestedingsrelaties en advisering

11.8.1. Algemeen

Het pensioenfonds had het vermogensbeheer van de collectieve middelen uitbesteed aan MN Services. Met MN was een overeenkomst voor fiduciair management gesloten. De beleggingsrekeningen ten behoeve van de deelnemers aan de beschikbare premieregelingen waren onder beheer bij Nationale Nederlanden Investment Partners (NN IP). Met NN IP had het pensioenfonds een dienstverleningsovereenkomst gesloten. De pensioen- en de financiële administratie waren uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer. Met Syntrus was een pensioenbeheerovereenkomst gesloten.

De directeur monitorde de dienstverlening van genoemde partijen en rapporteerde daarover aan het bestuur. De eindverantwoordelijkheid voor de juiste uitvoering van deze uitbesteede werkzaamheden rustte, conform de eisen van de Pensioenwet, bij het bestuur.

11.8.2. Externe deskundigen

Het pensioenfondsbestuur werd bijgestaan door de volgende externe deskundigen:

- o Sprenkels & Verschuren voor actuair advies;
- o Sprenkels & Verschuren voor advies over het vermogensbeheer;
- o Held Law voor juridisch advies;

- o Willis Towers Watson voor het communicatieadvies;
- o PF Support voor naleving van de gedragscode.

11.8.3. Accountant en actuaris

EY is de onafhankelijke (externe) accountant van het pensioenfonds.

Milliman Pensioenen is de certificerende actuaris.

11.9. Geschiktheid van bestuur

Besturen is een collectief proces onder invloed van krachten binnen en buiten het pensioenfonds, gericht op een goede balans tussen reflectie en actie. Bestuursleden dienden daarom, naast voldoende kennis van het pensioendomein, over de juiste competenties te beschikken. Verder was professioneel gedrag een belangrijk element van de uitoefening van de bestuursfunctie. Het ging daarbij om aspecten als aantoonbaar voldoende tijd om de functie uit te oefenen, de fondskarakteristieken 'in de genen' hebben en een goed ontwikkeld bewustzijn op het gebied van de zogenoemde boardroom dynamics. Integriteit was een sleutelement in het professioneel gedrag.

Ten einde haar taken en verantwoordelijkheden goed te kunnen vervullen, dient het bestuur als collectief én de bestuursleden op individuele basis, te beschikken over voldoende deskundigheid. De bestuursleden moesten tenminste voldoen aan de beginselen van 'goed pensioenfondsbestuur', evenals aan de beleidsregels van de toezichthouders. In het deskundigheidsplan was vastgelegd over welke (basis)kennis ieder bestuurslid diende te beschikken, per aandachtsgebied (besturen van een organisatie, relevante wet- en regelgeving, pensioenregelingen en -vormen, financieel-technische en actuariële aspecten, administratieve organisatie en interne controle, communicatie en uitbesteding). Het deskundigheidsplan bevatte een opleidingsplan, het bestuur monitorde de voortgang van de opleidingsplannen.

Bij een vacature werd een functieprofiel opgesteld ten behoeve van de selectie van een nieuw bestuurslid. Al naar gelang de omstandigheden werd het profiel aangevuld met specifieke deskundigheidseisen en/of competenties. Een kandidaat-bestuurslid moest zoveel als redelijkerwijs mogelijk was, voldoen aan de profielschets.

Onderdeel van de geschiktheid was dat het bestuur haar eigen functioneren evalueerde, van zowel het bestuur als geheel, als van de individuele bestuursleden. De uitkomsten van de evaluatie werden in het bestuur besproken en konden aanleiding zijn tot het nemen van acties. De zelfevaluatie was opgenomen in het deskundigheidsplan.

11.10. Transparantie

Actuele informatie is voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden essentieel om zich een beeld te kunnen vormen hoe het pensioenfonds ervoor staat. Het informeren van deelnemers over het reilen en zeilen van het pensioenfonds is een belangrijk onderdeel van de bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Het bestuur legde verantwoording af over het beleid en de wijze waarop dat werd uitgevoerd. Dat vereist dat (belangrijke) besluiten werden toegelicht, de impact daarvan voor deelnemers helder werd verwoord en de argumenten werden gemotiveerd. Het zichtbaar maken van de consistentie in het handelen, vereist een open en transparante houding van het bestuur: 'Uitleggen wie je bent en waarvoor je staat.' Een open en transparante houding impliceerde tevens dat het bestuur luisterde naar deelnemers en naar hun vertegenwoordigers. Hun meningen werden meegewogen in de evenwichtige afweging van alle betrokken belangen, zoals die in het bestuur plaatsvond.

11.11. Diversiteit

Idee is dat diversiteit in de samenstelling van de fondsorganen bijdraagt aan de diversiteit in competenties en daarmee van positieve invloed is op de evenwichtige belangenafweging. SPUN

streefde diversiteit op basis van leeftijd en geslacht na. Met het diversiteitsbeleid gaf SPUN tevens invulling aan een belangrijke maatschappelijke norm. (Zie verder bijlage 1.)

11.12. Nevenfuncties

Onderstaand overzicht geeft weer de nevenfuncties van de SPUN-bestuursleden per 31 december 2017:

Naam	Nevenfunctie
W. Brandse	Geen
A Heijma	Bestuurslid van een VVE en eenmanszaak voor interim management
R. Topsvoort	Geen
M. Eisma	Bestuurder European Women Lawyers Association Lid Raad van Toezicht van pensioenfonds PWRI
B. Hamaekers	Geen
J. Kleij	Geen
H. den Dulk	Geen

11.13. Compliance & gedragscode

11.13.1 Gedragscode en naleving

De gedragscode bevatte normen, die moesten bijdragen aan het integer handelen van de bij het pensioenfonds betrokken personen. Zoals regels ter voorkoming van belangenverstrengeling en het gebruikmaken van voorwetenschap. Aan de bestuursleden, werknemers van het pensioenbureau, leden van het verantwoordingsorgaan, tezamen de verbonden personen⁵⁰ genoemd, werd bij in functie treden de gedragscode ter ondertekening voorgelegd. Na wijziging van de gedragscode werd de gewijzigde gedragscode aan alle ondertekenaars opnieuw ter tekening voorgelegd. De verbonden personen moesten jaarlijks een verklaring over de naleving van de gedragscode invullen.⁵¹

11.13.2 Risicoanalyse integriteit

Integriteit is een wezenlijk kenmerk van een professionele en betrouwbare organisatie. Het bevordert het vertrouwen dat deelnemers in het pensioenfonds moeten kunnen stellen. Integriteit kan worden beschouwd als een kwaliteitskenmerk. Het integriteitsbeleid zet daarom vooral in op het onderkennen risicosituaties. Het beleid dat daarop was gebaseerd, was effectief wanneer alle betrokkenen binnen het pensioenfonds dit beleid uitvoeren en uitdragen.

Het pensioenfonds had zijn organisatie zodanig ingericht dat deze een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgde. Het pensioenfonds droeg zorg voor een systematische analyse van integriteitsrisico's. Deze risicoanalyse vormde de basis voor de te nemen beheersingsmaatregelen en daarmee van het integriteitsbeleid. Het pensioenfondsbureau droeg zorg voor de uitvoering van dat beleid. Het pensioenfonds beschikte over procedures en maatregelen met betrekking tot het tegengaan van belangenverstrengeling en over een gedragscode met voorschriften ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van bij het pensioenfonds aanwezige informatie.

11.13.3. Uitbesteding

Van de uitbestedingsrelaties werd jaarlijks een compliance verklaring ontvangen en beoordeeld.⁵²

⁵⁰ Voor het begrip verbonden personen sluit het pensioenfonds aan bij de definitie van de modelgedragscode van de Pensioenfederatie.

⁵¹ In paragraaf 3.6.1 komt de naleving van de gedragscode aan de orde.

⁵² In paragraaf 3.7.1 zijn de compliance-issues in 2017 bij de uitbestedingsrelaties beschreven.

11.14. Klachtenregeling

Het pensioenfonds kende sinds jaren een klachtenregeling met betrekking tot de uitvoering van de pensioenregelingen. Het betreffende reglement werd gepubliceerd op de website van het pensioenfonds. In dat reglement was een zorgvuldige procedure voor de behandeling van klachten van deelnemers met hoor en wederhoor vastgelegd.⁵³

Mocht een deelnemer zich niet kunnen vinden in het oordeel van het bestuur over zijn/haar klacht, dan kon hij/zij zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen en/of de rechter.

11.15. Uitgangspunten beleggingsbeleid

11.15.1 Verklaring beleggingsbeginselen & investment beliefs

De investment beliefs of beleggingsovertuigingen zijn regels of criteria waaraan SPUN belang hechtte bij de inrichting en uitvoering van het beleggingsbeleid. Het doel van de investment beliefs was het scheppen van een richtinggevend kader voor de besluitvorming over het beleggings- en risicobeleid. Investment beliefs droegen dus bij aan het optimaliseren van de samenstelling van de beleggingen, zij waarborgden een consistente implementatie en onderhoud van het beleggingsbeleid. SPUN had bij het formuleren van de investment beliefs een onderscheid gemaakt tussen strategie, uitvoering en risicomanagement.

Besluiten over belangrijke wijzigingen in de beleggingsportefeuille werden getoetst aan de investment beliefs.

In de Verklaring beleggingsbeginselen beschreef het pensioenfonds de uitgangspunten van het vermogensbeheer. Het pensioenfonds was zich bewust van de rol die het als belegger van pensioengeld vervulde. Die rol dwong tot zorgvuldig handelen en tot transparantie, er werd immers belegd in het belang van deelnemers. SPUN legde verantwoording af over het gevoerde beleggingsbeleid en de gevolgen die dat had voor deelnemers. In de Verklaring beleggingsbeginselen werd ingegaan op:

- o Organisatie van het vermogensbeheer;
- o Doelstellingen;
- o Beleggings- en risicobeleid;
- o Uitvoering, waaronder de uitbesteding van het beleggingsproces;
- o Maatschappelijk verantwoord beleggen;
- o Transparantie over de kosten van het vermogensbeheer.

De Verklaring beleggingsbeginselen werd op de website van het pensioenfonds gepubliceerd.

11.16. Extern toezicht

11.16.1. Prudentieel en materieel toezicht

De wetgeving stelt aan een pensioenfonds prudentiële en materiële eisen. De Nederlandsche Bank (DNB) houdt uit dien hoofde onder meer toezicht op:

- o Betrouwbaarheid en deskundigheid van (mede)beleidsbepalers (bestuur en directeur);
- o Integere en beheerste bedrijfsvoering;
- o Uitbesteding van werkzaamheden;
- o Financiële opzet van pensioenfonds;
- o Inhoud van uitvoeringsovereenkomst, pensioenreglement en statuten;
- o Samenstelling en werking van bestuur(smodel).

11.16.2. Gedragstoezicht

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt onder meer toezicht op het gedrag van pensioenfondsen. Dat betekent toezien op de naleving van de regels over:

- o Het verstrekken van informatie aan deelnemers;

⁵³ In paragraaf 3.7.3 wordt aandacht besteed aan de in 2017 ingediende klachten.

- o De zorgplicht ten aanzien van de deelnemers aan de beschikbare premieregeling, die hebben geopteerd om hun beleggingen zelf te beheren;
- o Het effecten typisch gedragstoezicht. Dat betreft wet- en regelgeving betreffende voorwetenschap, privé beleggingstransacties en belangenverstrengeling.

11.17. Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code bevat principes en best practice-bepalingen die algemeen worden aanvaard als elementen voor goed ondernemingsbestuur. Onderdeel van die Code zijn de gedragsregels voor aandeelhouders. Via de participatie in beleggingsfondsen is het pensioenfonds aandeelhouder in Nederlandse bedrijven. SPUN heeft op haar website (www.spun.nl) het document 'Beleid voor verantwoord beleggen en aandeelhouderschap, inclusief stembeleid en stemrapportage', gepubliceerd. In dat document wordt de naleving van Code weergegeven.

12. Verantwoording en intern toezicht

12.1.Oordeel verantwoordingsorgaan

Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland
T.a.v. de heer R. Topsvoort, secretaris
Spicalaan 1
2132 JG Hoofddorp

Onderwerp: reactie bestuursverslag 2017

Geachte heer Topsvoort,

Hierbij treft u de bevindingen aan van het Verantwoordingsorgaan met betrekking tot het handelen, het gevoerde beleid en de beleidsvoornemens van het bestuur over het afgelopen boekjaar 2017 en de vastlegging hiervan in het jaarverslag van het betreffende jaar.

Het Verantwoordingsorgaan heeft het handelen van het bestuur in 2017 gedurende het jaar goed kunnen volgen. Er was wederom sprake van grote openheid van zaken. Dat was gezien de op handen zijnde veranderingen een positieve voortzetting van het vorige jaar. Het Verantwoordingsorgaan heeft deze openheid zeer op prijs gesteld.

1. Algemeen oordeel

Het algemene oordeel van het Verantwoordingsorgaan is dat er door het bestuur zeer voortvarend, doortastend en deskundig gewerkt is aan de overgang naar een eigen kring binnen het APF. Het Verantwoordingsorgaan staat dan ook volledig achter deze veranderingen en het handelen van het bestuur in deze.

2. Borging kwaliteit toekomst pensioenfonds

Ondanks het positieve algemene oordeel over het functioneren van het bestuur willen wij nog wel enkele punten benoemen waar nog onvoldoende zicht is op een juiste invulling. Deze richt zich met name op borging van kwaliteit naar de toekomst.

- Waarborging van de betrokkenheid van de deelnemers.
 - o We zien op dit moment onvoldoende bestuurlijk beleid om de betrokkenheid van de deelnemers te borgen. We denken hierbij minimaal aan het doorgaan met de jaarlijkse deelnemersbijeenkomst en het verzorgen van tussentijdse nieuwsbrieven voor de eigen kring. Dit naast de toegezegde adequate communicatie via een website. Wij verwachten nog dit jaar een nadere invulling.
- Beleid gericht op kostenverlaging.
 - o De verleiding voor het bestuur is in de toekomst groot om de kosten te laten stijgen voor beheer van de gelden. Dit terwijl een beleid voor kostenverlaging juist wenselijk is. Het BO is voor de bewaking van dit beleid een belangrijk instrument evenals de hierbij horende verantwoording naar de leden. Op dit moment is niet transparant hoe we dit beleid op kostenverlaging borgen en hoe we meten dat deze borging echt werkt.
- Evaluatie en acties bij onvoldoende gebleken kwaliteit van het APF.
 - o Gesteld is dat een evaluatie na 5 jaar passend is inclusief mogelijke maatregelen om het APF te verlaten bij onvoldoende prestatie. We hebben nergens kunnen aantreffen of hiervoor al een onafhankelijke commissie is vastgesteld. We stellen voor dat deze commissie nu al benoemd wordt. Het huidige voltallige VO stelt zich hiervoor beschikbaar. Wij kunnen ons ook vaststellen dat de bestuursleden welke tijdens het

jaar 2017 actief waren, zich hiervoor bereid verklaren. Wij stellen voor om de datum nu al vast te stellen op woensdag 25 mei 2022 om 10.00 uur.

Wij danken de bestuursleden voor het vele deskundige en belangrijke werk wat afgelopen jaar en jaren is verzet. De deelnemers van ons pensioenfonds mogen zich gelukkig prijzen, dat het bestuur op een werkelijk voortreffelijke wijze zowel de selectie naar een nieuw APF gedaan heeft alsook de overgang naar De Nationale APF begeleid heeft.

Met vriendelijke groeten namens het Verantwoordingsorgaan

A.G. van Setten
Voorzitter Verantwoordingorgaan

12.2. Bestuurlijke reactie

Verantwoordingsorgaan
Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland
Spicalaan 1
2132 JG Hoofddorp

Datum: 11 juni 2018
Referentie: spun/gbi/18 010

Betreft: **Oordeel verantwoordingsorgaan over het in 2017 gevoerde beleid**

Geachte heer Van Setten,

Het College van vereffenaars is content met het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het handelen van het (voormalige) bestuur, het door hen gevoerde beleid over het boekjaar 2017 en de vastlegging hiervan in het jaarverslag. Met het verantwoordingsorgaan is het College van mening dat de deelnemers 'zich gelukkig mogen prijzen' met overgang naar een eigen kring bij De Nationale APF. Hun belangen zijn daarmee zo optimaal mogelijk gediend.

Wat betreft de 'borging kwaliteit toekomst pensioenfonds' merkt het College het volgende op:

Waarborging betrokkenheid deelnemers

Het is de taak van het belanghebbendenorgaan om -al dan niet via een (ongevraagd) advies- bij het APF bestuur de belangen van de deelnemers c.s. onder de aandacht te brengen. Onder meer met betrekking tot de communicatie. Tijdens de gesprekken van het voormalige SPUN bestuur met het APF bestuur is een jaarlijkse bijeenkomst voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden aan de orde geweest. Het APF bestuur toonde zich genegen een deelnemersbijeenkomst te organiseren.

Beleid gericht op kostenverlaging

Het College deelt niet de opvatting van het verantwoordingsorgaan dat de verleiding groot is om de pensioenbeheerkosten in de toekomst te laten stijgen. Het idee achter een algemeen pensioenfonds is juist om door schaalgroottes te komen tot lagere uitvoeringskosten. Het belanghebbendenorgaan heeft over de hoogte van de kosten voor de Unisys kring een adviesrecht.

Mochten die kosten naar het oordeel van het belanghebbendenorgaan toch te hoog worden, dan bestaat de mogelijkheid om de Unisys kring op te heffen en de pensioenen elders onder te brengen.

Evaluatie en acties bij onvoldoende gebleken kwaliteit van het APF

De evaluatie van het presteren van het APF is de verantwoordelijkheid van het belanghebbendenorgaan. Het is aan het belanghebbendenorgaan om die verantwoordelijkheid 'in te

richten'. Vooralsnog gaat het College ervan uit dat het belanghebbendenorgaan de mening van de deelnemers c.s. over de prestaties van het APF inventariseert en laat meewegen in haar oordeel.

Ten slotte,

Het voormalige bestuur heeft steeds de toegevoegde waarde van het verantwoordingsorgaan voor het pensioenfonds (h)erkent. Ook in 2017 is weer gebleken dat het nauwlettend volgen van handelen van het bestuur en het beoordelen van het gevoerde beleid tot betere resultaten heeft geleid. Namens het voormalige bestuur dank ik de leden van het verantwoordingsorgaan dan ook oprecht voor hun inzet en betrokkenheid bij het pensioenfonds.

Met vriendelijke groet,

W.P. Brandse

Voorzitter SPUN College van vereffenaars

12.3.Oordeel intern toezicht

Het jaar 2017 was een bijzonder jaar voor het pensioenfonds. Hoewel al eerder discussies werden gevoerd over de toekomst van het pensioenfonds kwam de noodzaak tot besluitvorming hierover erg dichtbij nadat de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever voortijdig werd gewijzigd (per 1-7-2017) en deze overeenkomst vervolgens van rechtswege zou expireren per 31-12-2017.

Het bestuur heeft naar aanleiding hiervan in de laatste 3 kwartalen van 2017 een langdurige sprint getrokken die succesvol is afgerond met de transitie van de opgebouwde rechten in het kader van de DB-regeling als gesloten fonds naar de Nationale APF. Hiermee wordt in de gegeven omstandigheden voldaan aan de eis van een evenwichtige belangenafweging van alle stakeholders.

In dit proces is adequaat geschakeld met alle relevante stakeholders, waaronder zeker ook met het VO. Met de nieuw beoogde uitvoerder werden stevige onderhandelingen gevoerd over het contract en de kosten. De transitie is daarop volgend op basis van een planmatig voorbereid proces adequaat ter hand genomen, hoewel naar de mening van de visitatiecommissie geen sprake was van de aanstelling van een projectleider met een duidelijke taakopdracht.

Aan het einde van 2017 bedroeg de beleidsdekkingsgraad bijna 110%, een aanzienlijke verbetering ten opzichte van die van een jaar eerder (102,8%). De kosten van het transitie-proces in het 2e halfjaar van 2017 heeft de werkgever voor haar rekening genomen. Behalve dat alle stakeholders van belang voor de besluitvorming tijdig zijn betrokken, zijn ook de deelnemers, slapers en pensioengerechtigden goed en op het juiste moment geïnformeerd onder meer via nieuwsbrieven. De wijze waarop dit omvangrijke besluitvormings- en transitieproces in relatief korte tijd tot stand is gebracht door de inzet van met name het bestuur en de fondsmanager verdient naar de mening van de visitatiecommissie waardering en lof.

De belangrijkste aanbevelingen van de visitatiecommissie voor de nieuwe situatie zijn de volgende:

1. Overweeg het aantal leden van het BO aan te passen zodat de druk op de (kleinere) organisatie substantieel vermindert. Werk uit hoe opvolging en herbenoeming geregeld kunnen worden, mede rekening houdend met de eventuele ontwikkeling naar een multi-kring.
2. Blijf alert op de vastlegging van de BO-vergaderingen, ook in de nieuwe situatie, waarbij transparantie, overwegingen bij besluitvorming en evenwichtige belangenafweging goed terug te vinden zijn.
3. Vul een goede monitorfunctie in van de uitvoering van het beleggingsbeleid in het kader van de taakuitoefening van het BO.
4. Blijf ook in de nieuwe situatie bij de Nationale APF aandacht besteden aan toegankelijke informatieverstrekking naast de verplichte brieven. Gebruik daar onder meer de website voor en maak daarover goede afspraken met de nieuwe uitvoerder. Zie dit als onderdeel van de taakuitoefening van het BO.
5. Binnen het kader van de dossiervorming over de liquidatie van het fonds zorgdragen dat alle formele documentatie rondom de beëindiging en verkregen vrijwaring inzake aansprakelijkheden wordt vastgelegd alsmede met een heldere toelichting op de samenhang en de gemaakte afwegingen bij de besluitvorming.

6. Zorg dat de taken en verantwoordelijkheden voor de liquidatie duidelijk zijn toegewezen, zodat sturing voldoende geadresseerd kan worden.
7. Stel een back-up plan op voor het geval de datum van 30 juni niet wordt gehaald.

12.4. Bestuurlijke reactie

Hierna wordt kort ingegaan op de aanbevelingen van de visitatiecommissie:

1. Overweeg het aantal leden van het BO aan te passen zodat de druk op de (kleinere) organisatie substantieel vermindert. Werk uit hoe opvolging en herbenoeming geregeld kunnen worden, mede rekening houdend met de eventuele ontwikkeling naar een multi-kring.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars is voornemens deze aanbeveling in te brengen in het belanghebbendenorgaan van de Unisys kring. De leden van het College maken deel uit van het belanghebbendenorgaan.

2. Blijf alert op de vastlegging van de BO-vergaderingen, ook in de nieuwe situatie, waarbij transparantie, overwegingen bij besluitvorming en evenwichtige belangenafweging goed terug te vinden zijn.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars is voornemens deze aanbeveling in te brengen in het belanghebbendenorgaan van de Unisys kring.

3. Vul een goede monitorfunctie in van de uitvoering van het beleggingsbeleid in het kader van de taakuitoefening van het BO.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars is voornemens deze aanbeveling in te brengen in het belanghebbendenorgaan van de Unisys kring.

4. Blijf ook in de nieuwe situatie bij de Nationale APF aandacht besteden aan toegankelijke informatieverstrekking naast de verplichte brieven. Gebruik daar onder meer de website voor en maak daarover goede afspraken met de nieuwe uitvoerder. Zie dit als onderdeel van de taakuitoefening van het BO.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars is voornemens deze aanbeveling in te brengen in het belanghebbendenorgaan van de Unisys kring.

5. Binnen het kader van de dossiervorming over de liquidatie van het fonds zorgdragen dat alle formele documentatie rondom de beëindiging en verkregen vrijwaring inzake aansprakelijkheden wordt vastgelegd alsmede met een heldere toelichting op de samenhang en de gemaakte afwegingen bij de besluitvorming.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars is zich bewust van de noodzaak tot goede verslaglegging en neemt de aanbeveling dus over.

6. Zorg dat de taken en verantwoordelijkheden voor de liquidatie duidelijk zijn toegewezen, zodat sturing voldoende geadresseerd kan worden.

Reactie SPUN i.l.:

Het College van Vereffenaars beschouwt zich zelf als een collectief verantwoordelijk orgaan en is niet voornemens taken en verantwoordelijkheden toe te wijzen aan een bepaalde vereffenaar. Door de regelmatige bijeenkomsten is de goede sturing van het liquidatieproces afdoende geborgd.

7. Stel een back-up plan op voor het geval de datum van 30 juni niet wordt gehaald.

Reactie SPUN i.l.

Aan een back-up plan wordt al uitvoering gegeven, dat ligt besloten in het stappenplan liquidatie.

13. Jaarrekening

13.1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na verwerking van het resultaat)

(x € 1.000)

	2017	2016
ACTIVA		
Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)	477.594	483.979
Beleggingen voor risico deelnemers (2)	4.519	4.666
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen (3)	390	501
Vorderingen en overlopende activa (4)	18	2.582
Overige activa (5)	2.579	1.287
	<u>485.100</u>	<u>493.015</u>
PASSIVA		
Stichtingskapitaal en reserves (6)	48.909	29.560
Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds (7)	427.231	449.795
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (8)	4.519	4.666
Overige schulden en overlopende passiva (9)		
Derivaten met een negatieve waarde	1.305	1.857
Overige schulden en overlopende passiva	<u>3.136</u>	<u>7.137</u>
	4.441	8.994
	<u>485.100</u>	<u>493.015</u>

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

	2017	2016
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)		
Actuele dekkingsgraad in %	111,3	106,5
Beleidsdekkingsgraad	109,6	102,8

13.2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

		2017	2016
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)	(10)	2.294	3.944
Premiebijdragen voor risico deelnemers	(11)	319	504
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(12)	11.581	41.902
Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	(13)	41	328
		<u>14.235</u>	<u>46.678</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(14)	15.978	15.283
Pensioenuitvoeringskosten	(15)	836	846
Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds	(16)		
Pensioenopbouw		1.215	2.916
Rentetoevoeging		-962	-255
Pensioenuitkeringen en afkopen		-16.050	-15.302
Pensioenuitvoeringskosten		-449	-459
Saldo overdrachten van rechten		-355	-506
Wijziging marktrente		-4.650	30.718
Wijziging actuariële uitgangspunten		-1.261	758
Toeslag		-	19
Overige mutaties		<u>-52</u>	<u>-1.835</u>
		-22.564	16.054
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	(17)	-147	323
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(18)	111	77
Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds	(19)	363	390
Saldo overdrachten van rechten voor risico deelnemers	(20)	507	509
Herverzekeringen	(21)	-220	-1.411
Overige lasten	(22)	22	13
		<u>-5.114</u>	<u>32.084</u>
Saldo van baten en lasten		<u>19.349</u>	<u>14.594</u>

	2017	2016
Bestemming van het saldo van baten en lasten		
Mutatie overige reserve	<u>19.349</u>	<u>14.594</u>

13.3 KASSTROOMOVERZICHT

(x € 1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico pensioenfonds	3.328	4.245
Ontvangen premiebijdragen voor risico deelnemers	319	504
Betaalde respectievelijk ontvangen waardeoverdrachten risico pensioenfonds	-549	-46
Betaalde respectievelijk ontvangen waardeoverdrachten risico deelnemers	-507	-509
Betaalde pensioenuitkeringen	-15.956	-15.279
Betaald en ontvangen inzake herverzekeringen	1.895	-173
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-886	-858
Overige baten en lasten	-24	-13
	-12.380	-12.129
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	212.594	157.472
Betaald inzake aankopen beleggingen	-172.760	-153.655
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	9.430	10.382
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	-35.839	-1.388
Betaalde en ontvangen kosten vermogensbeheer	247	168
	13.672	12.979
Mutatie liquide middelen	1.292	850
Samenstelling geldmiddelen		
	2017	2016
Liquide middelen per 1 januari	1.287	437
Mutatie liquide middelen	1.292	850
Liquide middelen per 31 december	2.579	1.287

13.4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie (SPUN) is statutair gevestigd te Amsterdam en houdt kantoor aan de Spicalaan 1 te Hoofddorp. SPUN voert pensioenregelingen uit ten behoeve van de (gewezen) werknemers van Unisys Nederland. Daartoe worden rechten geadmistreerd en uitkeringen verstrekt aan pensioengerechtigden. Om aan de pensioenverplichtingen te kunnen voldoen, int SPUN pensioenpremies bij de werkgever en wordt het vermogen beheerd.

Liquidatie van het pensioenfonds

In de bestuursvergadering van 11 april 2017 heeft het bestuur besloten tot liquidatie van het pensioenfonds en in samenhang daarmee tot een overdracht van het vermogen en de pensioenverplichtingen naar een Algemeen Pensioenfonds (APF). De overdracht is per 1 januari 2018 gerealiseerd, waarna de stichting feitelijk in 2018 wordt geliquideerd.

De vereffenaars voorzien een ordentelijke afwikkeling van alle verplichtingen van de stichting en passen de bepaling van RJ 170 Discontinuïteit en ernstige onzekerheid over continuïteit toe bij het opmaken van de jaarrekening 2017. De gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving zijn derhalve niet aangepast ten opzichte van vorig jaar, en de jaarrekening is niet opgesteld op liquidatiebasis.

Op 23 mei 2017 hebben Unisys Nederland en SPUN een addendum op de uitvoeringsovereenkomst getekend. SPUN is vanaf 1 juli 2017 een 'gesloten' pensioenfonds, er vindt geen pensioenopbouw meer plaats en er komt geen pensioenpremie meer binnen.

Het bestuur heeft met Unisys afspraken gemaakt over de bijdrage van Unisys in de uitvoeringskosten over de tweede helft van 2017. Deze bijdrage is opgenomen onder de Premiebijdragen voor risico pensioenfonds.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met de inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610.

Het besluit tot de collectieve waardeoverdracht heeft op basis van RJ 170.104 geen direct effect op de waardering van activa en passiva per balansdatum.

De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Schattingswijzigingen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft besloten de technische voorziening per 31 december 2017 vast te stellen op de grondslagen waarop de Stichting De Nationale Algemeen Pensioenfonds (DNAPF) de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten overneemt per 1 januari 2018.

De grondslagen van DNAPF zijn op de volgende punten afwijkend ten opzichte van de SPUN grondslagen:

- | Ervaringssterfte, inkomensafhankelijke ervaringssterfte
- | Partnerfrequentie ongehuwdenpensioen, tot pensioeningang wordt de gehuwdheidsfrequentie GMB/V 85-90 gehanteerd. Na pensioeningang wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem.
- | Opslag excasso 2,4%
- | Leeftijden worden in dagen nauwkeurig vastgesteld.
- | Opslag voor latent wezenpensioen van 3% op de TV voor latent nabestaandenpensioen voor niet-pensioentrekkenden is vervallen.
- | Verhoging van de pensioeningangleeftijd van 65 naar 68 jaar.

De afname van de technische voorziening per eind 2017 op de DNAPF grondslagen wordt verantwoord onder 'wijziging actuariële uitgangspunten' en bedraagt 1.261, de specificatie is als volgt:

- | Wijziging DNAPF grondslagen (-2.045)
- | Wijziging leeftijdsbepaling, leeftijd bepaling in dagen nauwkeurig (450)
- | Conversie latent ouderdomspensioen van 65 naar 68 jaar (66)
- | Mutatie reservering latent partnerpensioen als gevolg van verhogen pensioenrichtleeftijd (268).

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voor zover noodzakelijk, wordt op activa een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, en waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle, of nagenoeg alle, risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties".

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2017	31-12-2016
Amerikaanse Dollar	1,20	1,07
Britse Pond	0,89	0,85
Japanse Yen	135,27	123,02

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op reële waarde. Indien die reële waarde niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, wordt separaat vermeld op basis van welke grondslag de waardering heeft plaatsgevonden.

Het vermogen van SPUN is voornamelijk belegd in beleggingsfondsen en langlopende Europese staatsobligaties. MN Services Vermogensbeheer treedt op als fondsbeheerder. Deze beleggingsfondsen worden gewaardeerd op basis van actuele waarde. Dit gebeurt op basis van de door de beheerder van het fonds laatst afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

De beleggingen voor risico deelnemers zijn ondergebracht in beleggingsfondsen die worden beheerd c.q. geadministreerd door NN Investment Partners. De beleggingsfondsen worden gewaardeerd op basis van actuele waarde. Dit gebeurt op basis van de door de beheerder van het fonds laatst afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

De toegepaste grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling zijn ontleend aan de Richtlijn 610 voor de verslaggeving van Pensioenfondsen. Tevens zijn voor de presentatie en toelichting van de beleggingen, de beleggingsresultaten en de beleggingsrisico's de bepalingen uit de Richtlijn 610 gevolgd.

SPUN maakt gebruik van renteswaps ter afdekking van het renterisico. De reële waarde van deze swaps wordt berekend met een zogenaemde discounted cash flow methode.

Aandelen

De beursgenoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op de balansdatum. De niet aan een beurs genoteerde aandelenfondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de beheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

Vastrentende waarden

De beursgenoteerde obligaties zijn gewaardeerd tegen de biedkoers op de balansdatum, inclusief de opgelopen interest per jaarultimo. De niet aan de beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de beheerder van het fonds laatst afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

Niet aan een beurs genoteerde hypotheekfondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste, afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde. De actuele waarde van de onderliggende hypotheekleningen wordt bepaald op basis van een zogenaamd discounted cash flow model (DFC-model).

Leningen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde op basis van de contante waarde van de toekomstige kasstromen. De deposito's zijn gewaardeerd tegen actuele waarde op de balansdatum.

Derivaten

Derivaten zijn financiële instrumenten, die zijn afgeleid van meer traditionele producten zoals aandelen en obligaties. Het betreft valutatermijncontracten en interest rate swaps.

De derivaten zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde. Dit is de waarde waarvoor het contract per jaarultimo kan worden afgewikkeld. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De ultimo van het jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd, mits aan de voorwaarden voor saldering wordt voldaan. De positieve posities (na saldering) ultimo van het verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. De negatieve posities (na saldering) ultimo van het verslagjaar worden gepresenteerd onder overige schulden. Onder deze laatste post zijn ook creditposities uit hoofde van credit support annexen (CSA) verantwoord.

Deze CSA-contracten hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden wekelijks per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens, wordt er onderpand gestort bij c.q. ontvangen van de tegenpartij.

Overige beleggingen

Onder overige beleggingen worden opgenomen die beleggingen die niet als een van de hiervoor opgesomde beleggingen geclassificeerd kunnen worden. Tevens worden onder de overige beleggingen opgenomen nog af te wikkelen beleggingstransacties en liquide middelen die beheerd worden door de vermogensbeheerder.

De overige beleggingen worden gewaardeerd tegen netto vermogenswaarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

Securities lending

In de discretionaire portefeuille van SPUN vindt geen securities lending plaats. Dat is het tegen een vergoeding uitlenen van aandelen of obligaties. In de verschillende MN-fondsen waarin SPUN participeert, worden wel aandelen en obligaties uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangt een beleggingsfonds collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen een beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds.

Beleggingen voor risico deelnemers

De beleggingen voor risico van de deelnemers in de beschikbare premieregelingen worden op reële waarde gewaardeerd. Dit gebeurt op basis van de door de beheerder van het fonds laatst afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

Herverzekeringen

De risico's van overlijden en arbeidsongeschiktheid zijn herverzekerd bij Zwitserleven. De overeenkomst die liep van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019 is beëindigd per medio 2017. Over de afgelopen contractperiode van 2,5 jaar is een winstdeling ontvangen in 2017.

Betaalde herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Hieronder worden de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

De reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen, in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 BW en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373, lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op marktwaarde. Die marktwaarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste schatting van de toekomstige kasstromen, die samenhangen met de op de balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. De onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale pensioenaanspraken en de onvoorwaardelijke indexatietoezeggingen. De contante waarde wordt berekend met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven pensioenaanspraken. Alle per de balansdatum bestaande indexatiebesluiten zijn in de berekening meegenomen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met de premievrije pensioenopbouw in verband met arbeidsongeschiktheid op basis van de contante waarde van de premies waarvoor vrijstelling wegens arbeidsongeschiktheid is verleend.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van de voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2017:

Rentetermijnstructuur

Rentetermijnstructuur op basis van de rentetermijnstructuur die door De Nederlandsche Bank (DNB) per deze datum is gepubliceerd. Deze rentetermijnstructuur is vastgesteld met gebruikmaking van de Ultimate Forward Rate (UFR). Het hanteren van de UFR houdt in dat voor looptijden van 21 jaar en langer een aangepaste rentetermijnstructuur wordt gehanteerd. Per 31 december 2017 was de gemiddelde rekenrente voor de vaststelling van de verplichtingen 1,3% (31 december 2016: 1,2%).

Overlevingstafels

2017: Conform de Prognosetafel AG2016 met als startkolom 2018. De inkomensafhankelijke correctiefactoren op de sterftেকansen zijn conform de grondslagen van DNAPF.

2016: Conform de Prognosetafel AG2016 met als startkolom 2017. De pensioenfondsspecifieke correctiefactoren op de sterftেকansen zijn vastgesteld met behulp van het door de actuaris gehanteerde Longevity Model. De correctiefactoren zijn deels vastgesteld op basis van een ervarings- en een postcodeanalyse.

Partnerfrequentie

2017: Partnerpensioen - tot pensioeningang wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd. Hierbij wordt uitgegaan van 100% gehuwdheid. Na pensioeningang wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem.

Ongehuwdpensioen - tot pensioeningang wordt de gehuwdheidsfrequentie GMB/V 85-90 gehanteerd. Na pensioeningang wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem.

2016: Voor alle niet-pensioentrekkenden wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd, met fondsspecifieke gehuwdheidsfrequenties. Voor de pensioentrekkenden wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem (feitelijke burgerlijke staat).

Leeftijdsverschil man-vrouw

De partner van de mannelijke deelnemer wordt drie jaar jonger verondersteld.

De partner van de vrouwelijke deelnemer wordt drie jaar ouder verondersteld.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

Voor het uitgesteld wezenpensioen is een opslag van 3% gehanteerd op de technische voorzieningen voor uitgesteld partnerpensioen voor niet-pensioentrekkenden.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

De voorziening voor toekomstige excassokosten is gelijk aan 2,4% (2016: 3,0%) van de netto voorziening pensioenverplichtingen. Deze voorziening is opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen.

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

Overige schulden en overlopende passiva

Deze worden gewaardeerd op de geamortiseerde kostprijs.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld worden baten en lasten verwerkt in het resultaat van het jaar, waarop zij betrekking hebben.

Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan hen in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Premiebijdragen risico deelnemers

Dit betreft de ontvangen bijdragen voor de deelnemers in het kader van de beschikbare premiereregeling. De premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfondsen

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt verstaan alle aan het boekjaar toe te rekenen inkomsten uit beleggingen, zijnde dividend van aandelen en de aan het boekjaar toe te rekenen rentebedragen van vastrentende beleggingen. Onder indirecte beleggingsopbrengsten wordt verstaan de verandering in de waarde van beleggingen. Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies en valutaverschillen.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Beleggingsresultaten risico deelnemers

Op grond van de pensioenregeling voor het variabele inkomen draagt de deelnemer het beleggingsrisico, verliezen komen voor zijn rekening, winsten eveneens. Naast het beleggen van de premies in een zogenoemde life cycle mix (standaard optie), kan de deelnemer ervoor kiezen een eigen portefeuille samen te stellen en te beheren. Het beleggingsrisico ligt in beide situaties volledig bij de deelnemer.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De kosten samenhangende met de uitvoering van de Unisys pensioenregeling zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn de aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De uit te keren pensioenen vallen vrij uit de voorziening pensioenverplichtingen samen met 3% van die uitkeringen ter dekking van excassokosten.

Saldo overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Het effect van de wijziging van de rentetermijnstructuur is onder deze post opgenomen.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Mutatie technische voorzieningen uit hoofde van wijziging actuariële uitgangspunten over 2017 heeft betrekking op de aanpassing van de SPUN grondslagen naar DNAPF grondslagen. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de grondslagen inzake schattingswijzigingen.

Toeslag

Het bestuur besluit jaarlijks of de financiële positie van het pensioenfonds toeslagverlening toelaat. De toeslag van de aanspraken in de middelloonregeling worden gefinancierd uit een opslag in de premie.

Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

De mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen betreft de wijzigingen in de waarde van het herverzekeringsdeel van de technische voorzieningen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

Deze post bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Mutatie voorzieningen risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers als gevolg van de stortingen, onttrekkingen en rendementen in het boekjaar.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Er is onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

13.5 TOELICHTING OP DE BALANS

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	84.938	357.459	5.773	33.952	482.122
Aankopen	715	167.984	-	3.526	172.225
Verkopen	-6.500	-176.578	-	-28.793	-211.871
Overige mutaties	-	-84	-9.647	41.640	31.909
Waardemutaties	7.867	-10.351	4.843	-455	1.904
Stand per 31 december 2017	87.020	338.430	969	49.870	476.289
Derivaten met een negatieve waarde verantwoord onder overige schulden					1.305
					477.594

De overige mutaties hebben betrekking op mutaties liquide middelen onder beheer bij de vermogensbeheerder, nog af te wikkelen beleggingstransacties en beleggingscrediteuren.

	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	74.314	341.162	6.476	31.092	453.044
Aankopen	4.435	148.128	-	489	153.052
Verkopen	-2.000	-154.864	-	-	-156.864
Overige mutaties	-	-189	-38	1.765	1.538
Waardemutaties	8.189	23.222	-665	606	31.352
Stand per 31 december 2016	84.938	357.459	5.773	33.952	482.122
Derivaten met een negatieve waarde verantwoord onder overige schulden					1.857
					483.979

Reële waarde

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingstvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor het bepalen van de reële waarde van de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingssystemen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen. Deze beleggingsfondsen worden gewaardeerd op basis van de intrinsieke waarde zoals bepaald door de vermogensbeheerders.

Op basis van de Richtlijn 290 inzake de toelichting op gehanteerde waarderingssystematiek is onderstaande tabel opgenomen.

	Genoteerde marktprijzen	NCW- berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2017				
Aandelen	-	-	87.020	87.020
Vastrentende waarden	208.005	-	130.425	338.430
Derivaten	-	969	-	969
Totaal	208.005	969	217.445	426.419

De negatieve derivaten ad 1.305 (opgenomen onder overige schulden) zijn op basis van netto contante waarde gewaardeerd.

De CSA Callgelden (opgenomen onder overige schulden) zijn gewaardeerd op basis van genoteerde marktprijzen.

Bij de presentatie van deze tabellen is geen gebruik gemaakt van look through.

	Genoteerde marktprijzen	NCW- berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2016				
Aandelen	-	-	84.938	84.938
Vastrentende waarden	225.819	-	131.640	357.459
Derivaten	-	5.773	-	5.773
Overige beleggingen	-	-	25.722	25.722
Totaal	225.819	5.773	242.300	473.892

Door het pensioenfonds zijn geen specifieke afspraken gemaakt met de vermogensbeheerder over het beleggen in de onderneming. Ultimo verslagjaar was er geen sprake van een belegging in de onderneming.

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Stand ultimo boekjaar volgens bovenstaand overzicht	426.419	473.892
Hierin niet opgenomen:		
Derivaten met een negatieve waarde	1.305	1.857
Liquide middelen	31.925	8.432
Nog af te wikkelen beleggingstransacties	17.949	445
Nog af te rekenen verplichtingen	<u>-4</u>	<u>-647</u>
	<u>51.175</u>	<u>10.087</u>
Beleggingen volgens actiefzijde balans	<u><u>477.594</u></u>	<u><u>483.979</u></u>

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters.

De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

Aandelen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Specificatie naar soort:		
Beleggingsinstellingen aandelen	<u>87.020</u>	<u>84.938</u>

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Specificatie naar soort:		
Beleggingsinstellingen vastrentende waarden	109.491	110.945
Obligaties	205.008	224.819
Hypotheekfondsen	20.934	20.695
Deposito's	2.997	1.000
	<u>338.430</u>	<u>357.459</u>

Derivaten

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Specificatie naar soort:		
Renteswaps	849	6.754
Valutaderivaten	<u>120</u>	<u>-981</u>
	<u>969</u>	<u>5.773</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2017:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Renteswaps	10.200	2.154	1.305
Valutaderivaten	51.760	120	-
		<u>2.274</u>	<u>1.305</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2016:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Renteswaps	23.000	7.630	876
Valutaderivaten	70.629	-	981
		<u>7.630</u>	<u>1.857</u>

De derivaten met een negatieve waarde zijn opgenomen onder kortlopende schulden.

Om het tegenpartijrisico te beperken wordt op de lopende derivatenposities onderpand gevraagd, afgestemd op basis van de omvang van het ongerealiseerde resultaat. Dit gebeurt, afhankelijk van de overeenkomst met de tegenpartij, op weekbasis. Na afstemming tussen partijen wordt het onderpand de volgende werkdag geleverd. De vermogensbeheerder gaat er namens SPUN vanuit dat alleen met tegenpartijen met een minimale rating A1 (volgens Moody's) of A+ (Standaard & Poor) derivatenposities mogen worden ingenomen.

De waarde van het onderpand dat met de tegenpartij is uitgewisseld minus de waarde van de derivaten met deze tegenpartij geeft de netto positie (exposure) van SPUN weer. Bij een positieve waarde van de exposure kan bij de eerstvolgende collateral call MN Services namens SPUN onderpand gevraagd worden.

Overige beleggingen

	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Infrastructuurfonds	-	25.722
Nog af te wikkelen beleggingstransacties	17.949	445
Liquide middelen	31.925	8.432
Beleggingscrediteuren	-1	-647
Schulden aan bancaire instellingen	-3	-
	<u>49.870</u>	<u>33.952</u>

2. Beleggingen voor risico deelnemers

	2017	2016
Stand per 1 januari	4.666	4.343
Premies en overgenomen pensioenverplichtingen	535	603
Uitkeringen en onttrekkingen	-723	-608
Waardemutaties	41	328
Stand per 31 december	<u>4.519</u>	<u>4.666</u>

De beleggingen voor risico deelnemers betreffen beleggingen waarbij het beleggingsrisico niet bij het pensioenfonds ligt. Deze kunnen als volgt naar soort worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
Aandelen	170	166
Gemengd	1.759	1.640
Obligaties	2.494	2.563
Cash	11	218
Vastgoed	2	2
Indices	83	77
	<u>4.519</u>	<u>4.666</u>

3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2017	2016
Verloopoverzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen:		
Stand per 1 januari	501	578
Mutatie boekjaar	-111	-77
	<u>390</u>	<u>501</u>

De herverzekerde pensioenverplichtingen bestaan uit aanspraken bij het Pensioenfonds Metaal en Techniek (PMT), aanspraken bij Nationale Nederlanden en de vordering voorziening zieken.

4. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2017	31-12-2016
Verzekeringsmaatschappij	7	1.682
Werkgever	-	900
Vooruitbetaalde bedragen	9	-
Overige	2	-
	<u>18</u>	<u>2.582</u>

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan één jaar.

5. Overige activa

	31-12-2017	31-12-2016
Liquide middelen	<u>2.579</u>	<u>1.287</u>

Onder de liquide middelen wordt opgenomen de tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn en niet het karakter van beleggingen hebben.

PASSIVA

6. Stichtingskapitaal en reserves

	Overige reserve
Stand per 1 januari 2017	29.560
Uit bestemming saldo van baten en lasten	19.349
Stand per 31 december 2017	48.909
	Overige reserve
Stand per 1 januari 2016	14.966
Uit bestemming saldo van baten en lasten	14.594
Stand per 31 december 2016	29.560

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Solvabiliteit				
Pensioenvermogen	480.659	111,3	484.021	106,5
Af: technische voorzieningen	431.750	100,0	454.461	100,0
Eigen vermogen	48.909	11,3	29.560	6,5
Af: vereist eigen vermogen	52.459	12,1	57.254	12,6
Vrij vermogen	-3.550	-0,8	-27.694	-6,1
Minimaal vereist eigen vermogen	17.194	4,0	18.106	4,0
Actuele dekkingsgraad		111,3		106,5
Beleidsdekkingsgraad		109,6		102,8
Reële dekkingsgraad		90,5		85,5

- Tot en met 2014 was de actuele dekkingsgraad bepalend voor de financiële positie van het pensioenfonds. De actuele dekkingsgraad wordt berekend door het totaal vermogen te delen door de technische voorzieningen. De berekening is als volgt: $480.659 / 431.750 * 100\% = 111,3\%$.
Vanaf 2015 wordt de financiële positie bepaald op basis van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.
- Vanaf 2015 moet daarnaast ook de reële dekkingsgraad per jaareinde worden gerapporteerd aan DNB. In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting. Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het pensioenfonds volledig kan indexeren met de prijsinflatie conform een toekomstbestendig indexatiebeleid.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

	2017	2016
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	106,5	103,4
Premie	0,1	0,2
Uitkeringen	0,3	0,1
Toeslagen	-	-
Rentetermijnstructuur	1,1	-6,8
Rendement	2,8	9,7
Overig	0,5	-0,1
Dekkingsgraad per 31 december	111,3	106,5

Herstelplan

Een pensioenfonds dat over onvoldoende eigen vermogen beschikt moet bij DNB een herstelplan indienen. In dat plan beschrijft het pensioenfonds de maatregelen om de financiële situatie weer te herstellen. Dat herstelplan moet vervolgens jaarlijks worden geëvalueerd.

De dekkingsgraad lag eind 2016 onder de vereiste dekkingsgraad van 112,6% en daarom heeft SPUN een evaluatie van het herstelplan ingediend per 1 januari 2017.

De belangrijkste maatregel in deze evaluatie van het herstelplan is dat SPUN de pensioenen voorlopig niet verhoogt.

Omdat het pensioenfonds per 31 december 2017 een collectieve waardeoverdracht heeft gedaan naar Stichting De Nationale Algemeen Pensioenfonds (DNAPF) en tot liquidatie is overgaan, is door DNB ontheffing verleend voor het indienen van een geactualiseerd herstelplan 2017.

7. Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2017	2016
Stand per 1 januari	449.795	433.741
Pensioenopbouw	1.215	2.916
Rentetoevoeging	-962	-255
Pensioenuitkeringen en afkopen	-16.050	-15.302
Pensioenuitvoeringskosten	-449	-459
Saldo overdrachten van rechten	-355	-506
Wijziging marktrente	-4.650	30.718
Wijziging actuariële uitgangspunten	-1.261	758
Toeslag	-	19
Overige mutaties	-52	-1.835
Stand per 31 december	427.231	449.795

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:

	31-12-2017		31-12-2016	
	Aantal		Aantal	
Deelnemers	7	1.971	244	83.209
Gewezen deelnemers	1.308	152.723	1.116	95.249
Pensioentrekkenden	1.352	274.418	1.311	271.337
Overige	-	-1.881	-	-
	<u>2.667</u>	<u>427.231</u>	<u>2.671</u>	<u>449.795</u>

De 7 deelnemers eind 2017 betreffen arbeidsongeschikten.

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

8. Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

	2017	2016
Stand per 1 januari	4.666	4.343
Premies en overgenomen pensioenverplichtingen	535	603
Uitkeringen en onttrekkingen	-723	-608
Waardemutaties	41	328
Stand per 31 december	<u>4.519</u>	<u>4.666</u>

9. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2017	31-12-2016
Uitkeringen	2	-
Derivaten met een negatieve waarde	1.305	1.857
CSA Callgelden	2.517	6.447
Belastingdienst	363	343
Nog door te betalen waarde-overdracht	-	186
Werkgever	134	-
Te betalen overige kosten	39	76
Advies- en controlekosten	50	59
Overig	31	26
	<u>4.441</u>	<u>8.994</u>

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

In het bestuursverslag zijn de hoofdlijnen van het risicobeleid en de daarop betrekking hebbende beheersmaatregelen verwoord. Deze toelichting bij de jaarrekening geeft meer inzicht in de specifieke kwantitatieve maatregelen. De actuele posities worden voor zover mogelijk gekwantificeerd en/of van een kwalitatieve toelichting voorzien.

Algemeen

Het vermogensbeheer wordt gekenmerkt door een beperkte risico-appreciatie bij het bestuur. Het door het bestuur vastgestelde risicobudget is het primaire sturingsinstrument voor de beheersing van beleggingsrisico's. Het risicobudget wordt vertaald naar een balansrisico. Het balansrisico is een maatstaf die wordt gebruikt om te toetsen of het beleid aansluit bij het gewenste risicoprofiel. Het bestuur heeft besloten voor 2017 uit te gaan van een balansrisico van 5,5%. Circa 70% van het risicobudget wordt gealloceerd naar de return portefeuille en 30% naar de matching portefeuille. MN rapporteert maandelijks over de ontwikkeling van het balansrisico.

Solvabiliteitsrisico

De belangrijkste doelstelling van SPUN is het nakomen van de pensioentoezeggingen. De solvabiliteit van het pensioenfonds moet toereikend zijn om de pensioenverplichtingen te kunnen nakomen. Wanneer SPUN beschikt over het vereist eigen vermogen wordt daaraan voldaan.

Het vereist eigen vermogen wordt vastgesteld aan de hand van de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5%. In die berekeningsmethodiek bestaat er een kans dat SPUN eens in de 40 jaar (kans van 2,5%) niet binnen één jaar over voldoende middelen beschikt om aan de verplichtingen te voldoen. Voor de berekening van de toereikende solvabiliteit, hanteert SPUN het standaardmodel van DNB. Elk risico wordt daarbij omgerekend naar een bepaalde vermogensseis. De combinatie van factoren geeft de vereiste solvabiliteit. De solvabiliteitstoets wordt zodanig vastgesteld dat schokken op de financiële markten kunnen worden opgevangen. De wijze waarop het vermogen is verdeeld over de verschillende beleggingscategorieën, is mede bepalend voor de uitkomst van de solvabiliteitstoets.

Het vereist eigen vermogen bedraagt op 31 december 2017 52.459. De actuele dekkingsgraad komt uit op 111,3%. De beleidsdekkingsgraad komt uit op 109,6%.

De beleidsdekkingsgraad is lager dan de dekkingsgraad behorend bij het vereist eigen vermogen, waardoor er sprake is van een reservetekort.

	31-12-2017	31-12-2016
Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorzieningen (FTK-waardering)	431.750	454.461
Buffers:		
S1 Renterisico	9.167	8.638
S2 Risico zakelijke waarden	31.898	33.420
S3 Valutarisico	9.431	10.159
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	20.550	24.890
S6 Verzekeringstechnisch risico	9.954	11.358
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
Diversificatie effect	-28.541	-31.211
Totaal S (vereiste buffers)	52.459	57.254
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	484.209	511.715
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	480.659	484.021
Tekort	-3.550	-27.694

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode, op basis van de strategische mix, toe.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico, valutarisico en het grondstoffenrisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

S1 Renterisico

Het risico dat de waarde van vastrentende beleggingen en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente, wordt het renterisico genoemd.

Het beleid van SPUN is erop gericht het renterisico te verminderen. In het beleggingsplan 2017 is een norm voor de mate van de omvang van de rente-afdekking geformuleerd. De norm is afhankelijk van de rentestand en de hoogte van de dekkingsgraad. In de geformuleerde evenwichtssituatie bedraagt de totale nominale rente-afdekking, in de vorm van staats- en bedrijfsobligaties, alsmede renteswaps, 55% van de totale portefeuille. Omdat sprake van een dynamisch model kan van de norm worden afgeweken. Ultimo 2017 bedroeg de rente-afdekking circa 54%.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

	31-12-2017		31-12-2016	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden (voor derivaten)	338.430	6,9	357.459	7,7
Duration rentederivaten	849	0,5	6.754	1,1
Vastrentende waarden (na derivaten)	339.279	7,4	364.213	8,8
Technische voorzieningen (FTK-waardering)	431.750	14,0	454.461	14,6

Op balansdatum is de duration van de beleggingen korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van de beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad zal dalen.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Resterende looptijd < 3 jaar	22.680	6,7	20.579	5,8
Resterende looptijd >3 en < 5 jaar	30.122	8,9	35.584	10,0
Resterende looptijd > 5 jaar	285.628	84,4	301.296	84,2
	<u>338.430</u>	<u>100,0</u>	<u>357.459</u>	<u>100,0</u>

S2 Risico zakelijke waarden

Door ontwikkelingen op de financiële markten stijgt of daalt de waarde van aandelen of obligaties, dat wordt het prijsrisico genoemd. Het prijsrisico kan worden gemitigeerd, onder andere door diversificatie. De diversificatie wordt hieronder geïllustreerd.

In onderstaande tabel is de samenstelling van de zakelijke waarden weergegeven:

	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar sector:				
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	18.938	21,8	18.327	21,6
Overheid	-	-	18	-
Handels- en industriële bedrijven	9.296	10,7	8.715	10,3
Energie	5.375	6,2	6.150	7,2
Technologie	10.151	11,7	8.492	10,0
Consumentengoederen	24.717	28,4	24.219	28,5
Communicatie	9.574	11,0	8.415	9,9
Materialen	4.751	5,5	5.184	6,1
Overig	4.218	4,7	5.418	6,4
	<u>87.020</u>	<u>100,0</u>	<u>84.938</u>	<u>100,0</u>
	31-12-2017		31-12-2016	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar regio:				
Europa	26.647	30,7	25.683	30,2
Noord-Amerika	27.872	32,0	29.012	34,2
Verre Oosten	7.583	8,7	8.310	9,8
Emerging Markets	24.918	28,6	21.933	25,8
	<u>87.020</u>	<u>100,0</u>	<u>84.938</u>	<u>100,0</u>

S3 Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen en verplichtingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen.

De belangrijkste valutarisico's die het pensioenfonds loopt zijn USD-, JPY- en GBP-risico. SPUN dekt, als onderdeel van het strategische beleggingsbeleid, deze valuta's voor 90% af.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta- derivaten	Nettopositie na afdekking 2017	Nettopositie na afdekking 2016
EUR	371.372	51.880	423.252	421.190
USD	49.801	-40.053	9.748	26.224
GBP	9.725	-7.238	2.487	-3.160
JPY	5.028	-4.469	559	450
Overige	40.243	-	40.243	37.418
	<u>476.169</u>	<u>120</u>	<u>476.289</u>	<u>482.122</u>

S4 Grondstoffenrisico

S4 is niet van toepassing

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Het pensioenfonds loopt een kredietrisico op beleggingen in obligaties en deposito's.

Een belangrijke beheersingsmaatregel van het kredietrisico is de spreiding van de vastrentende waarden over regio's en sectoren.

De Europese staatsobligaties zijn uitgegeven door Europese landen en luiden in euro's.

De obligaties opkomende landen zijn uitgegeven door landen in zogenoemde opkomende regio's, zoals Latijns-Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De hoogrentende portefeuille bestaat uit obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende bedrijfsobligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "investment grade" bedrijfsobligaties.

Bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig rentedragend uit te zetten.

Creditspread is een maatstaf voor kredietrisico. Het geeft de opslag weer die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Hoe hoger de opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico.

Met de duration wordt de koersgevoeligheid van vastrentende waarden voor veranderingen in de rentestand weergegeven. Een duration van bijvoorbeeld 6 geeft aan dat bij een stijging (of daling) van de rente met 1%-punt, de waarde met 6%-punten daalt (of stijgt).

De verdeling van de vastrentende waarden naar credit rating is als volgt:

	31-12-2017		31-12-2016	
		In %		In %
AAA	157.237	46,5	162.784	45,5
AA	54.494	16,1	64.511	18,1
A	52.427	15,5	49.261	13,8
BBB	37.899	11,2	43.224	12,1
<BBB	31.748	9,4	31.498	8,8
Geen rating	4.625	1,3	6.181	1,7
	<u>338.430</u>	<u>100,0</u>	<u>357.459</u>	<u>100,0</u>

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van het kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten. Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau (van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds) en het vragen van extra zekerheden, zoals onderpand. Het settlementrisico wordt verder beperkt doordat de vermogensbeheerder namens het pensioenfonds belegd in gereguleerde markten.

S6 Verzekeringstechnisch risico

De actuariële risico's zijn het langlevens-, het kortlevens- (of overlijdens-) en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico, het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld werd verondersteld bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan kan de vermogensopbouw van de pensioenen niet toereikend zijn voor de toekomstige uitkering van de pensioenen. Door toepassing van de meest recente AG prognosetafel wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. Er wordt rekening gehouden met een fondsspecifieke ervaringssterfte op de gepubliceerde AG prognosetafel. De toegenomen levensverwachting is daarmee op adequate wijze verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. De toename van de voorziening gaat ten koste van het vermogen van SPUN.

Het langlevensrisico kan worden beheerst binnen het pensioencontract door de pensioenleeftijd te koppelen aan de levensverwachting.

Het kortlevensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor door het pensioenfonds onvoldoende voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het pensioenfonds heeft het overlijdensrisico verzekerd tot medio 2017.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Het pensioenfonds heeft het arbeidsongeschiktheidsrisico verzekerd tot medio 2017.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Onder de illiquide vastrentende waarden zijn de hypotheek opgenomen.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

	31-12-2017	31-12-2016
Duitse staat	63.512	66.315
Nederlandse staat	72.584	77.231
Finse staat	17.325	18.012
Oostenrijkse staat	-	16.960
Belgische staat	22.784	22.941
Ierse staat	22.373	22.659

S9 Operationeel risico

Operationele risico's hebben onder meer betrekking op een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van pensioendata, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds op verschillende wijzen beheerst, al naar gelang de aard van het risico. Dit gebeurt onder meer door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur. Van de dienstverleners wordt verlangd dat zij documenten overleggen, waaruit blijkt in welke mate hun interne processen met waarborgen zijn omgeven. Over het boekjaar 2017 zijn van MN, Syntrus Achmea Pensioenbeheer en NNIP zogenoemde ISAE-rapportages ontvangen. Deze rapportages bevatten geen bijzonderheden. Het uitbestedingsrisico wordt verder toegelicht in het bestuursverslag.

S10 Actief beheerrisico

S 10 is niet van toepassing.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, de aangesloten ondernemingen en de (voormalige) bestuursleden van het pensioenfonds.

Transacties

Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan en vordering op de (voormalige) bestuursleden.

Er zijn geen transacties met verbonden partijen anders dan die opgenomen in de tussen partijen vigerende uitvoeringsovereenkomst.

Beloning bestuursleden

(Voormalige) bestuursleden en commissieleden die niet in dienst zijn van de werkgevers en die niet op andere wijze voor hun bestuurswerkzaamheden worden betaald ontvangen een vergoeding. Het in 2017 uitgekeerde bedrag is 18.

14.1 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Liquidatie pensioenfonds

Met ingang van 1 januari 2018 heeft SPUN geen verplichtingen meer jegens de deelnemers c.s. SPUN beschikt alleen nog over financiële middelen ter dekking van de uitgaven in verband met de liquidatie van de stichting pensioenfonds.

De ontbinding van de stichting pensioenfonds vindt plaats aan de hand van een gedetailleerd stappenplan en een liquidatiebegroting. In dat financiële overzicht zijn alle verwachte geldstromen vanaf 1 januari 2018 opgenomen. Dat wil zeggen de geschatte uitgaven tijdens de liquidatiefase, alsmede transitie- en transactiekosten. Bovendien zijn uitgaven opgenomen die nog betrekking hebben op 2017. Het totaalbedrag van de begroting is € 1.131.000. Ter indicatie: daarvan is € 385.000 opgenomen voor de nog verschuldigde loonbelasting over de in december 2017 betaalde pensioenuitkeringen.

Het stappenplan geeft weer welke (formele) acties de vereffenaars moeten nemen om de stichting pensioenfonds te kunnen ontbinden. Op 28 februari 2018 hebben de vereffenaars de rekening & verantwoording en het plan van verdeling vastgesteld. Op 1 maart 2018 is de rekening & verantwoording gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel en ter inzage gelegd ten kantore van het pensioenfonds. Hiervan is mededeling gedaan in een landelijk dagblad.

Belanghebbenden konden tot begin mei 2018 door middel van een verzoekschrift verzet aantekenen tegen de rekening & verantwoording bij de rechtbank. Bij rechtbank is door één belanghebbende verzet aangetekend. De mondelinge behandeling van het verzoekschrift staat gepland voor 3 juli 2018.

Dagvaarding

In augustus 2017 ontving SPUN een dagvaarding namens een pensioengerechtigde. Deze claimde schade te hebben geleden door het handelen van het pensioenfonds. Het pensioenfonds was het met het in de dagvaarding gestelde niet eens. Op 6 februari 2018 vond een comparitie plaats. Partijen hebben tijdens die zitting de rechter nader geïnformeerd over hun standpunten inzake het gerezen geschil. Partijen hebben vervolgens tot begin maart 2018 gepoogd te komen tot een minnelijke regeling. Toen bleek dat geen schikking kon worden getroffen, heeft het pensioenfonds de rechter verzocht vonnis te wijzen. Het wijzen van het vonnis is inmiddels driemaal uitgesteld en staat nu op de rol van de rechtbank voor 6 juli 2018.

13.6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

10. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

	2017	2016
Periodieke premiebijdragen	1.775	3.944
Bijdrage werkgever	519	-
	<u>2.294</u>	<u>3.944</u>

De periodieke premiebijdragen 2017 hebben betrekking op het eerste halfjaar.

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2017	2016
Kostendeekkende premie	2.118	4.227
Gedempte premie	1.924	3.746
Feitelijke premie (inclusief premiebijdragen voor risico deelnemers)	2.613	4.448

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de rentetermijnstructuur die van toepassing is in de actuariële analyse van het boekjaar. De kostendeekkende premie van 2017 is gebaseerd op de rentetermijnstructuur van 31 december 2016.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2017	2016
Nominaal pensioeninkoop op marktwaaarde	1.567	3.441
Opslag voor uitvoeringskosten	354	387
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	197	399
	<u>2.118</u>	<u>4.227</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2017	2016
Nominaal pensioeninkoop op marktwaaarde	1.394	3.010
Opslag voor uitvoeringskosten	354	387
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	176	349
	<u>1.924</u>	<u>3.746</u>

11. Premiebijdragen voor risico deelnemers

	2017	2016
Periodieke premies	<u>319</u>	<u>504</u>

12. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer*	Totaal	Totaal 2016
Beleggingsinstellingen aandelen	801	7.867	-	8.668	8.725
Vastrentende waarden	7.740	-10.351	-	-2.611	31.935
Derivaten	237	4.843	-	5.080	-18
Overige beleggingen	651	-455	-	196	1.095
Overige opbrengsten en lasten	1	-	247	248	165
	<u>9.430</u>	<u>1.904</u>	<u>247</u>	<u>11.581</u>	<u>41.902</u>

*In tegenstelling tot de in het bestuursverslag opgenomen paragraaf "kosten vermogensbeheer" zijn hier de kosten van vermogensbeheer opgenomen die SPUN op factuurbasis heeft betaald (1.026). Deze kosten bestaan onder andere uit kosten vermogensbeheerder, beheerskosten en kosten beleggingscommissie. Tevens is onder deze post een ontvangen rebate (1.273) van MN beleggingsfondsen opgenomen.

De transactiekosten zijn gesaldeerd met de indirecte beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen.

13. Beleggingsresultaten voor risico deelnemers

2017	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Beleggingsresultaten risico deelnemers	<u>-</u>	<u>41</u>	<u>-</u>	<u>41</u>

2016	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Beleggingsresultaten risico deelnemers	<u>-</u>	<u>328</u>	<u>-</u>	<u>328</u>

14. Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdomspensioen	13.448	12.726
Partnerpensioen	2.397	2.344
Wezenpensioen	36	45
Arbeidsongeschiktheid	51	84
Afkopen	46	84
	<u>15.978</u>	<u>15.283</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 467,89 (2016: € 465,94) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

15. Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Pensioenadministratiekosten	286	330
Adviseurs- en controlekosten	299	180
Kosten bestuur en deelnemersraad	20	34
Salariskosten inclusief overige kosten	148	142
Overige kosten	83	160
	<u>836</u>	<u>846</u>

Ingevolge artikel 382a Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek wordt gemeld dat de onder adviseurs- en controlekosten opgenomen accountantskosten als volgt zijn te specificeren:

	2017	2016
Controle van de jaarrekening	<u>40</u>	<u>33</u>

De werkzaamheden voor controle van de jaarrekening zijn zowel in 2017 als in 2016 uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het pensioenfonds in het boekjaar 2017 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het pensioenfonds in het boekjaar 2017 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2017 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld;

Personeelsleden

Ultimo boekjaar is bij het pensioenfonds 1 werknemer in dienst.

16. Mutatie technische voorzieningen

	2017	2016
Pensioenopbouw	-1.215	-2.916
Rentetoevoeging	962	255
Pensioenuitkeringen en afkopen	16.050	15.302
Pensioenuitvoeringskosten	449	459
Saldo overdrachten van rechten	355	506
Wijziging marktrente	4.650	-30.718
Wijziging actuariële uitgangspunten	1.261	-758
Toeslag	-	-19
Overige mutaties	52	1.835
	<u>22.564</u>	<u>-16.054</u>

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen het effect op de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van de in het verslagjaar opgebouwde nominale pensioenrechten.

Rentetoevoeging

De technische voorzieningen zijn in het boekjaar opgerent met -0,217% (2016: -0,060%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2016.

Pensioenuitkeringen en afkopen

In de voorziening pensioenverplichtingen zijn de actuariel verwachte uitkeringen opgenomen gedurende het boekjaar. Onder deze post is de verwachte vrijval uit de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van het doen van uitkeringen verantwoord.

Pensioenuitvoeringskosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een voorziening opgenomen ter dekking van toekomstige excassokosten, ter grootte van 3% van de technische voorzieningen. Een deel van deze voorziening (449) valt vrij door het doen van uitkeringen in het boekjaar.

Saldo overdrachten van rechten

De toevoeging op de technische voorzieningen als gevolg van individuele inkomende waardeoverdrachten bedraagt 15. De onttrekking aan de technische voorzieningen als gevolg van individuele uitgaande waardeoverdrachten bedraagt 370. Per saldo -355.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur (4.650). Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Mutatie technische voorzieningen uit hoofde van wijziging actuariële uitgangspunten over 2017 heeft betrekking op de aanpassing van de SPUN grondslagen naar DNAPF grondslagen. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de grondslagen inzake schattingswijzigingen.

Toeslagen

2016: Volgens een in 2016 genomen bestuursbesluit worden de opgebouwde pensioenaanspraken in de Combiregeling per 1 januari 2017 niet verhoogd. Uit hoofde van een overgangsmaatregel voor een beperkte groep actieven worden de opgebouwde pensioenaanspraken tot 31 december 2006 per 1 januari 2017 verhoogd met 0,4%. De impact hiervan op de technische voorzieningen bedraagt 19.

2017: Het bestuur heeft over 2018 geen toeslagen verleend.

Overige mutaties

	2017	2016
Resultaat op kanssystemen:		
Resultaat op sterfte	-317	1.592
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	193	235
Resultaat op mutaties	176	8
	<u>52</u>	<u>1.835</u>

17. Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

	2017	2016
Mutatie boekjaar	-147	323

18. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2017	2016
Mutatie waarde herverzekeringspolissen	111	77

19. Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	2	-
Overgenomen uit voorziening risico deelnemers	17	29
Uitgaande waardeoverdrachten	-382	-419
	-363	-390

	2017	2016
Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten:		
- toevoeging aan de technische voorzieningen	15	27
- onttrekking aan de technische voorzieningen	-370	-533
	-355	-506

	2017	2016
Het resultaat op de waardeoverdrachten is als volgt:		
- overgenomen pensioenverplichting	4	2
- overgedragen pensioenverplichting	-12	114
	-8	116

20. Saldo overdrachten van rechten voor risico deelnemers

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	216	99
Uitgaande waardeoverdrachten	-723	-608
	-507	-509

21. Herverzekeringen

	2017	2016
Premies voor risicokapitalen	49	100
Premies voor arbeidsongeschiktheidskapitalen	79	162
Totaal premies	128	262
Uitkeringen van risicokapitaal bij overlijden	-1	-
Winsttaandeel	-347	-1.673
Totaal herverzekeringen	-220	-1.411

Het contract met Zwitserleven is medio 2017 opgezegd.

22. Overige lasten

	2017	2016
Premies ten laste van pensioenfonds	22	13

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Voorgestelde resultaatbestemming

Het college van vereffenaars heeft besloten het resultaat van het boekjaar te muteren in de overige reserve.

Hoofddorp, 13 juni 2018

Stichting Pensioenfonds Unisys
Het college van vereffenaars

W. Brandse (voorzitter)

R. Topsvoor (secretaris)

A. Heijma (plaatsvervangend voorzitter)

OVERIGE GEGEVENS

OVERIGE GEGEVENS

14.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Het resultaat van het boekjaar wordt toegevoegd aan de reserve. In de statuten en ABTN zijn hierover geen nadere bepalingen opgenomen.

14.2 ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland te Amsterdam is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3,6 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 180.000,- te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of

- | de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- | de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- | het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132. Het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 13 juni 2018

Drs. R. van der Meer AAG

verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

14.3 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de vereffenaars van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarrapport opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- ┆ de balans per 31 december 2017;
- ┆ de staat van baten en lasten over 2017;
- ┆ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Unisys Nederland in liquidatie (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 3.600.000
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2017, zijnde het totaal van de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds, de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers en het stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad, alsmede voor de collectieve waardeoverdracht en de vereffening van de stichting. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Wij hebben in lijn met voorgaand jaar een percentage van 0,75% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de vereffenaars overeengekomen dat wij aan de vereffenaars tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 180.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de vereffenaars gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Besluitvorming omtrent de liquidatie van het pensioenfonds	
Risico	De situatie omtrent de liquidatie van het pensioenfonds is toegelicht in 'Algemene toelichting' van de jaarrekening, waarin onder andere is uiteengezet dat het besluit tot liquidatie is genomen en de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018 heeft plaatsgevonden. Zoals beschreven in de toelichting vervalt de continuïteitsveronderstelling in deze situatie. De gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving zijn onder toepassing van RJ170 ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand boekjaar en toegelicht in de sectie 'Algemene grondslagen'. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de gevolgen van de besluitvorming omtrent de liquidatie van de stichting niet toereikend zijn verwerkt en toegelicht in de jaarrekening.
Onze controleaanpak	Onze controlewerkzaamheden ten aanzien van de besluitvorming omtrent de liquidatie van het pensioenfonds en de gevolgen voor de grondslagen voor financiële verslaggeving en toelichting in de jaarrekening bestonden onder andere uit: • het kennis nemen van het liquidatiebesluit en de relevante documentatie in dat kader om de opgebouwde pensioenrechten en aanspraken over te dragen; • het toetsen van de gevolgen van de besluitvorming op de jaarrekening, specifiek op de gehanteerde grondslagen; • het toetsen van de toelichting inzake de liquidatie in de jaarrekening.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de verwerking en de toelichting van de gevolgen van de besluitvorming omtrent de liquidatie van de stichting in de jaarrekening.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad

Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting '6. Stichtingskapitaal en reserves' van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2017 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuarieel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijks dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijks dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijks dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar hebben wij de overgang naar APF grondslagen als key item geïdentificeerd. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2017.

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen

Risico	De beleggingen voor risico pensioenfondsen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en andere geschikte methoden, hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreft dit met name de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. Van de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen kent vooral het hypotheekfonds eveneens inherente waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportage van de fondsmanager. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de andere niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen in aandelen en vastrentende waarden veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf 'Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '1. Beleggingen voor risico fonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2017 € 220,4 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde fondsen (51,7% van de totale beleggingen). Hiervan heeft € 20,9 miljoen (4,9% van de totale beleggingen) betrekking op een hypotheekfonds. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2017. Voor het hypotheekfonds is de waardering geverifieerd met de gecontroleerde jaarrekening 2017 van dit fonds. Voor overige niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen zijn de waarderingsgegevens geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2017 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn omvat onze controle aansluiting met de meest recente (niet-gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum, alsmede onderzoek van de uitkomsten van back-testing procedures (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de monitoring procedures van de uitvoeringsorganisatie. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen per 31 december 2017 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in de paragraaf 'Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '7. Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds'. Uit de paragraaf 'Schattingwijzigingen' zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Algemene toelichting' blijkt dat er een schattingswijziging per 31 december 2017 heeft plaatsgevonden door toepassing van de grondslagen van het Algemeen Pensioenfonds waarnaar de opgebouwde pensioenverplichtingen per 1 januari 2018 zijn overgedragen (verlaging voorziening € 1,3 miljoen). Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2017. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2017: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van de vereffenaars met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van de vereffenaars, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2017 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarrapport andere informatie, die bestaat uit:

- | het verslag van vereffenaars, bestaande uit het verslag van vereffenaars, pensioenregelingen, communicatie, vermogensbeheer, het actuariële verslag, uitvoeringskosten, beschikbare premieregeling en risicomanagement;
- | de overige gegevens;
- | andere informatie, bestaande uit het voorwoord van de voorzitter, het jaar 2017 in cijfers, profiel & organisatie, verantwoording en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- | met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- | alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De vereffenaars zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van vereffenaars en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de vereffenaars voor de jaarrekening

De vereffenaars zijn verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader zijn de vereffenaars verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de vereffenaars noodzakelijk achten om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moeten de vereffenaars afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moeten de vereffenaars de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de vereffenaars het voornemen hebben om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De vereffenaars moeten gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- | het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- | het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- | het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de vereffenaars en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- | het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- | het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de vereffenaars onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de vereffenaars dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de vereffenaars over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de vereffenaars hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Maastricht, 14 juni 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. P.A.E. Dirks RA

Bijlage 1 Personalia

1.1. Bestuur

De samenstelling van het bestuur ultimo 2017 was als volgt:

Naam	Vertegenwoordiger namens	Functie	Einde zittingsduur
W. Brandse	Werkgevers	Voorzitter	31-12-2017
A. Heijma	Pensioengerechtigden	Vicevoorzitter	31-12-2017
R. Topsvoort	Werknemers	Secretaris	31-12-2017
M. Eisma	Werkgevers	Bestuurslid	31-12-2017
B. Hamaekers	Werkgevers	Bestuurslid	31-12-2017
J. Kleij	Pensioengerechtigden	Bestuurslid	31-12-2017
H. den Dulk	Werknemers	Bestuurslid	31-12-2017
Vacature	Werkgevers	Bestuurslid	31-12-2017

In verband met de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018 treedt het pensioenfonds 'in liquidatie'. Daarmee eindigde de zittingstermijn van het bestuur.

Het (voormalige) dagelijks bestuur, bestaande uit de voorzitter, de vicevoorzitter en de secretaris, is per 1 januari 2018 aangetreden als college van vereffenaars van SPUN in liquidatie.

1.2. Verantwoordingsorgaan

De samenstelling van het verantwoordingsorgaan ultimo 2017 was als volgt:

Naam	Vertegenwoordiger uit kring van
A.G. van Setten	Werkgevers
T. Bunck	Deelnemers
M. Grefkens	Deelnemers
R. Bootsma	Pensioengerechtigden
R. Oostergo	Pensioengerechtigden
J. Rozema	Pensioengerechtigden
S. Tuijp	Pensioengerechtigden

1.3. Beleggingscommissie

De samenstelling van de beleggingscommissie in 2017 was als volgt:

Naam	Functie	Namens
R. Topsvoort	Commissielid	Werknemers
H. den Dulk	Commissielid	Werknemers
J. Kleij	Aspirant commissielid	Pensioengerechtigden
B. Hamaekers	Aspirant commissielid	Werkgevers
M. Euverman	Extern deskundige	-
G. Bierlaagh	Voorzitter	Directeur pensioenfonds

1.4. Personeel

Bij het pensioenfonds was op 31 december 2017 in dienst:

Naam	Functie
------	---------

G. Bierlaagh	Directeur
--------------	-----------

1.5. Diversiteit

Onderstaande tabel geeft inzicht in de samenstelling van de fondsorganen per eind 2017.

Leeftijd			18-34	35-44	45-54	55-64	65+
	Man	Vrouw					
Bestuur	6	1	0	1	0	3	3
Verantwoordingsorgaan	7	0	0	0	1	2	4

Bijlage 2 Pensioenregelingen

2.1. Hoofdpijnen pensioenregelingen

SPUN voerde vanaf 1 januari 2013 tot 1 juli 2017, voor de werknemers die op 1 september 2012 reeds in diens waren bij Unisys Nederland, een hybride pensioenregeling uit, een combinatie van een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling voor het inkomen tot een bepaald salarisplafond en een beschikbare premieregeling voor het inkomen boven het salarisplafond. De tot 1 januari 2013 opgebouwde pensioenen in de eindloonregeling zijn premievrij gemaakt en werden onder voorwaarden geïndexeerd. Daarnaast werd er tot 1 juli 2017 (vanaf 1 september 2012) een beschikbare premieregeling uitgevoerd voor werknemers van Unisys Nederland die vanaf 1 september 2012 deelnemer zijn.

2.2. Hybride pensioenregeling

De belangrijkste kenmerken van de middelloon pensioenregeling worden hieronder uiteengezet.

- o voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling,
- o pensioenleeftijd 65 jaar (met vervroegings- en uitstelmogelijkheid),
- o aanspraak op ouderdoms-, partner-, wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen,
- o jaargrondslag is gelijk aan 12 maal het vaste maandsalaris vermeerderd met vakantiegeld en gemaximeerd op € 62.443 (2017)
- o pensioengrondslag is gelijk aan jaargrondslag en verminderd met een franchise (2017: € 17.219),
- o opbouwpercentage van 1,75% per pensioenjaar,
- o arbeidsongeschiktheidspensioen is maximaal gelijk aan 70% van het verschil tussen het laatst vastgesteld pensioengevend jaarsalaris en het maximum jaarloon,
- o partnerpensioen bedraagt 1,22% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal pensioenjaren dat de deelnemer tot uiterlijk 65 jarige leeftijd had kunnen bereiken,
- o wezenpensioen bedraagt 20% van het partnerpensioen,
- o bijdrage van de deelnemer is gelijk aan 5% van de grondslag.

De belangrijkste kenmerken van de beschikbare premieregeling worden hieronder uiteengezet.

- o pensioenleeftijd 65 jaar (met vervroegings- en uitstelmogelijkheid),
- o met de beschikbaar gestelde premie en het daarover behaalde rendement en onder aftrek van (beleggings)kosten wordt een kapitaal opgebouwd dat op de pensioendatum moet worden omgezet in een levenslange pensioenuitkering,
- o partnerpensioen:
 - tijdens het deelnemerschap is het partnerpensioen gelijk aan 1,22% van de premiegrondslag vermenigvuldigd met het aantal pensioenjaren dat de deelnemer tot uiterlijk 65 jarige leeftijd had kunnen bereiken,
 - na pensionering is het partnerpensioen gelijk aan 70% van het ouderdomspensioen,
 - na de deelname (maar nog niet met pensioen) wordt het partnerpensioen gefinancierd met het kapitaal bij overlijden,
- o premiegrondslag is gelijk aan de som van het vaste inkomen boven het salarisplafond, verhoogd met het gemiddelde bedrag van de uitbetaalde bonussen over de laatste 36 maanden, tot een maximum van € 103.317,
- o leeftijdsafhankelijke premie met leeftijdscohorten van 5 jaar,
- o bijdrage van de deelnemer is gelijk aan 5% van de grondslag.

2.3. Beschikbare premieregeling voor deelnemers vanaf 1 september 2012

De belangrijkste kenmerken van de beschikbare premieregeling, voor deelnemers die op of na 1 september 2012 deelnemer werden, zijn:

- o aanvangsleeftijd 21 (zonder drempel- en wachttijd),
- o pensioenleeftijd 65 jaar (met vervroegings- en uitstelmogelijkheid),
- o met de beschikbaar gestelde premie en het daarover behaalde rendement en onder aftrek van (beleggings)kosten wordt een kapitaal opgebouwd dat op de pensioendatum moet worden omgezet in een levenslange pensioenuitkering,
- o partner- en wezenpensioen na deelname worden gefinancierd uit het kapitaal bij overlijden, waarbij geldt dat het
- o partnerpensioen na pensionering gelijk is aan 70% van het ouderdomspensioen. Tijdens het deelnemerschap is het partnerpensioen gelijk aan 1,22% van de pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal pensioenjaren dat de deelnemer tot uiterlijk 65 jarige leeftijd had kunnen bereiken,
- o arbeidsongeschiktheidspensioen is maximaal gelijk aan 70% van het verschil tussen het laatst vastgestelde pensioengevend jaarsalaris en het maximum jaarloon,
- o premiegrondslag is gelijk aan het inkomen vast en variabel verminderd met een franchise (2017: € 20.087), waarbij voor het variabele inkomen geldt een gemiddeld bedrag (per 12 maanden) van de uitbetaalde bonussen over de laatste 36 maanden, tot maximum van € 103.317,
- o leeftijdsafhankelijke premie met leeftijdscohorten van 5 jaar,
- o bijdrage van de deelnemer is gelijk aan 5% van de grondslag.

2.4. Indexatie

De belangrijkste regelingen wat betreft de indexatie van pensioenen waren:

- o Deelnemer middelloonregeling
Het bestuur beslist elk jaar in hoeverre op de vanaf 1 januari 2013 opgebouwde pensioenaanspraken in de middelloon pensioenregeling een toeslag wordt verleend. Het bestuur neemt in de besluitvorming mee de verwachte hoogte van de beleidsdekkingsgraad per 31 december. De hoogte van de toeslagverlening is verder afhankelijk van de hoogte van de daarvoor beschikbare premie en de te verlenen toeslag die naar verwachting ook in de toekomst is te realiseren.
- o Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden
Het bestuur beslist elk jaar of een toeslag wordt verleend, rekening houdend met de financiële positie van het pensioenfonds. Het bestuur neemt in de besluitvorming mee de verwachte hoogte van de beleidsdekkingsgraad per 31 december. De te verlenen toeslag moet naar verwachting ook in de toekomst te realiseren zijn.

Deze beide toeslagregelingen zijn uitdrukkelijk voorwaardelijk; er bestond geen recht op toeslagverlening. Als het bestuur in enig jaar een toeslag had verleend, had de (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde niet meteen recht op toeslagen in de toekomst.

De beschikbare premieregelingen kenden geen bepaling ter verhoging van de pensioenen. Het rendement op de ingelegde premies bepaalde de hoogte van het kapitaal waarmee de deelnemer op de pensioendatum een levenslang pensioen moest aankopen. De deelnemer was daarbij vrij om een geïndexeerd pensioen aan te kopen.

Bijlage 3 Kerncijfers

KERNCIJFERS

Deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden

	2017		2016		2015		2014		2013	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	7	0,3	244	9,1	284	10,5	305	11,2	322	11,7
Gewezen deelnemers	1.308	49,0	1.116	41,8	1.131	42,0	1.209	44,5	1.285	46,8
Pensioengerechtigden	1.352	50,7	1.311	49,1	1.279	47,5	1.202	44,3	1.140	41,5
	<u>2.667</u>	<u>100,0</u>	<u>2.671</u>	<u>100,0</u>	<u>2.694</u>	<u>100,0</u>	<u>2.716</u>	<u>100,0</u>	<u>2.747</u>	<u>100,0</u>

Premiebijdragen, saldo overdrachten van rechten, pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (x € 1.000)

	2017	2016	2015	2014	2013
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)	2.294	3.944	4.248	4.994	12.814
Premiebijdragen voor risico deelnemers	319	504	515	757	839
	<u>2.613</u>	<u>4.448</u>	<u>4.763</u>	<u>5.751</u>	<u>13.653</u>
Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds	-363	-390	-72	-654	102
Saldo overdrachten van rechten voor risico deelnemers	-507	-509	-110	-45	-287
	<u>-870</u>	<u>-899</u>	<u>-182</u>	<u>-699</u>	<u>-185</u>
Pensioenuitkeringen	15.978	15.283	14.712	14.068	13.643
Pensioenuitvoeringskosten	836	846	788	676	1.314

Technische voorzieningen, stichtingskapitaal en reserves, totaal vermogen (x € 1.000) en dekkingsgraad (%)

	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2014	31-12-2013
Technische voorzieningen					
- voor risico pensioenfonds	427.231	449.795	433.741	429.415	377.826
- voor risico deelnemers	4.519	4.666	4.343	3.989	2.638
	431.750	454.461	438.084	433.404	380.464
Stichtingskapitaal en reserves	48.909	29.560	14.966	29.237	15.212
Beleggingen					
- voor risico pensioenfonds	477.594	483.979	453.386	464.425	394.418
- voor risico deelnemers	4.519	4.666	4.343	3.989	2.638
Overige activa	2.579	1.287	437	905	4.861
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	390	501	578	700	596
Saldo overige vorderingen en schulden	-4.423	-6.412	-5.694	-7.378	-6.837
Totaal vermogen	480.659	484.021	453.050	462.641	395.676
Actuele dekkingsgraad	111,3	106,5	103,4	106,8	104,0
Beleidsdekkingsgraad	109,6	102,8	104,5	106,0	-
Reële dekkingsgraad	90,5	85,5	85,5	83,8	-
Vereiste dekkingsgraad	112,1	112,6	111,6	107,5	108,0
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,0	104,0	104,0	104,0	104,0

- ┆ Actuele dekkingsgraad: tot en met 2014 werd de actuele dekkingsgraad gebaseerd op de verplichtingen voor risico pensioenfonds. Vanaf 2015 wordt bij de berekening hiervan ook rekening gehouden met de verplichtingen voor risico deelnemers.
- ┆ Beleidsdekkingsgraad: tot en met 2014 was de actuele dekkingsgraad bepalend voor de financiële positie van het pensioenfonds. Vanaf 2015 wordt de financiële positie bepaald op basis van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.
- ┆ Reële dekkingsgraad: vanaf 2015 moet daarnaast ook de reële dekkingsgraad per jaareinde worden gerapporteerd aan De Nederlandsche Bank. In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting. Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het pensioenfonds volledig kan indexeren met de prijsinflatie conform een toekomstbestendig indexatiebeleid.

Verdeling beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds (x € 1.000)

	31-12-2017		31-12-2016		31-12-2015		31-12-2014		31-12-2013	
	%		%		%		%		%	
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	-	-	-	-	-	5.450	1,4
Aandelen	87.020	18,3	84.938	17,6	74.314	16,4	74.209	16,0	57.767	14,7
Vastrentende waarden	338.430	71,1	357.459	74,1	341.162	75,3	361.147	78,0	301.160	76,4
Derivaten	969	0,2	5.773	1,2	6.476	1,4	5.986	1,3	13.912	3,5
Overige beleggingen	49.870	10,4	33.952	7,1	31.092	6,9	21.561	4,7	16.118	4,0
	<u>476.289</u>	<u>100,0</u>	<u>482.122</u>	<u>100,0</u>	<u>453.044</u>	<u>100,0</u>	<u>462.903</u>	<u>100,0</u>	<u>394.407</u>	<u>100,0</u>
Derivaten met een negatieve waarde verantwoord onder overige schulden	1.305		1.857		342		1.522		11	
	<u>477.594</u>		<u>483.979</u>		<u>453.386</u>		<u>464.425</u>		<u>394.418</u>	

In 2016 heeft een herrubricering plaatsgevonden van vastrentende waarden en overige beleggingen. De cijfers 2015 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Beleggingsopbrengsten en kosten vermogensbeheer risico pensioenfonds (x € 1.000)

	2017	2016	2015	2014	2013
Directe beleggingsopbrengsten	9.430	10.382	9.723	8.782	9.224
Indirecte beleggingsopbrengsten	1.904	31.352	-6.906	68.515	-16.406
Kosten van vermogensbeheer	247	168	-1.007	-960	-1.082
	<u>11.581</u>	<u>41.902</u>	<u>1.810</u>	<u>76.337</u>	<u>-8.264</u>

Beleggingsopbrengsten risico deelnemers (x € 1.000)

	2017	2016	2015	2014	2013
Beleggingsopbrengsten	<u>41</u>	<u>328</u>	<u>-51</u>	<u>639</u>	<u>101</u>

Beleggingsrendement voor risico pensioenfonds

	2017	2016	2015	2014	2013
	%	%	%	%	%
Totaal rendement	2,5	9,5	0,4	20,1	-2,2
Benchmark rendement	2,6	9,5	0,4	20,4	-2,1

Gemiddelde duration technische voorzieningen

	2017	2016	2015	2014	2013
	%	%	%	%	%
Deelnemers	16,6	19,4	19,2	18,9	18,3
Gewezen deelnemers	20,1	21,0	20,6	19,8	18,8
Pensioengerechtigden	10,6	10,8	10,6	10,5	10,0

Bijlage 4 Kosten vermogensbeheer per categorie

Onderstaande tabel geeft de kosten per beleggingscategorie weer. De kosten zijn in basispunten (bp) ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

	AuM	Beheer- vergoeding	Performance- kosten	Transactie- kosten	Overige kosten	Totaal	
	x € mln.	bp	bp	bp	bp	2017	2016
						bp	Bp
fiduciair beheerkosten	472.877	9,2	0	0	0.3	9.5	9.3
beheerkosten per categorie	472.877	18.4	4.5	4.6	2.3	29.8	26.8
matching	313.132	8.8		1.8		10.6	11.4
langlopende staatsobl.	206.635	5.9		0.4		6.3	6.1
investment grade bedrijfsobl.	61.837	12.5		3.6		16.1	28.1
hypotheken	20.696	30.0		0		30.0	30.1
matching overlay	1.551	n.v.t.		n.v.t.		n.v.t.	n.v.t.
liquide middelen	22.413	6.4		7.7		14.1.	n.v.t.
return portefeuille	159.745	37.1	13.3	10.2	6.9	67.5	59.7
high yield US	7.798	49.9		13.1	2.2	65.2	73.2
EMD	22.433	45.0		18.2	1,0	64.2	79.9
bankleningen	10.248	54.1		16.3	4.2	74.6	93.4
High yield Europa	7.705	40.1		13.7	1.4	55.2	82.0
aandelen US	27.703	6.0		0	0.5	6.5	6.8
aandelen Europa	26.025	6.0		1.6	0.3	7.9	12.4
aandelen Verre Oosten	7.459	9,1		1.0	2.5	12.6	10.4
aandelen Opkomende landen	23.455	46.5		8.3	2.3	57.1	66,6
onroerend goed	0	0		0	0	0	0
infrastructuur	26.903	81.3	79.2	21.0	33.9	215.4	124.2
valuta-afdekking	16	n.v.t.		0.7	n.v.t.	0.7	1.1
kosten bewaarloon	472.877	1,7	0	0	0	1,7	1.5
Totaal	472.877	29.3	4.5	4.6	2.6	41.0	37.6

Toelichting

Het gemiddeld belegd vermogen is in 2017 afgenomen met € 1,5 mln. De totale vermogensbeheerkosten in euro's zijn gestegen met € 157.000 mln. tot € 1,940 mln. Uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten in 2017 0,41% (2016: 0,38%).

De fiduciair beheerkosten zijn gestegen van 0,0093% naar 0,0095%. De belangrijkste oorzaak daarvan was de vaste fee afspraak die het pensioenfonds met de fiduciair manager was overeengekomen. Bij een daling van het gemiddeld belegd vermogen stijgen de kosten relatief.

De transactiekosten daalden van 0,08% in 2016 naar 0,05% in 2017. Dat was vooral het gevolg van marktomstandigheden en een geringer (ten opzichte van 2016) aantal wijziging in de samenstelling van de beleggingsportefeuille.

Bijlage 5 Verantwoord beleggen

SPUN geloofde in het samengaan van financieel en maatschappelijk rendement van de beleggingen. Om de negatieve effecten van ondernemingen op mens, milieu en maatschappij te beperken, is een verantwoord beleggingsbeleid noodzakelijk. Dit beleid was afgeleid van de door de Verenigde Naties gesteunde Principles for Responsible Investment (PRI).

5.1. Principles for Responsible Investment

De PRI-principes hebben betrekking op:

- o het integreren van ESG-factoren (Environment, Social, Governance) in beleggingsbeslissingen;
- o het nemen van de verantwoordelijkheid als aandeelhouder;
- o het rapporteren over het verantwoord beleggingsbeleid.

5.2. Leidende beginselen

Om de uitvoerbaarheid van het beleid te vergroten waren leidende beginselen opgesteld.

- o SPUN streeft naar een goed en verantwoord rendement, houdt rekening met de maatschappelijke gevolgen van haar beleid en voorkomt dat het bijdraagt aan het ontstaan of vergroten van maatschappelijke problemen. SPUN houdt rekening met veranderende maatschappelijke inzichten en opvattingen.
- o SPUN is van mening dat bedrijven een strategie moeten ontwikkelen en uitvoeren die op lange termijn aandeelhouderswaarde creëert. Dit houdt in dat een onderneming waarin wordt belegd economische waarde toevoegt, haar klanten bedient en in het algemeen de continuïteit en werkgelegenheid waarborgt.
- o SPUN wil dat bedrijven het bestuur van de onderneming zo vormgegeven dat de rechten van (minderheids)aandeelhouders worden gerespecteerd, het management voldoende macht heeft om de strategie en het beleid uit te voeren, er voldoende checks-and-balances zijn, er onafhankelijk toezicht is, relevante belanghebbenden worden betrokken en dat nationale wetgeving en codes worden gerespecteerd.
- o SPUN belegt niet (rechtstreeks noch indirect) in ondernemingen en/of investeringsobjecten, die producten maken die in strijd zijn met door Nederland ondertekende internationale verdragen.
- o SPUN wil dat bedrijven, binnen de grenzen van hun invloedssfeer, de internationaal uitgevaardigde mensenrechten eerbiedigen en zich er steeds van vergewissen dat zij niet medeplichtig worden aan de schending van mensenrechten.
- o SPUN wil dat bedrijven de vrijheid van vakverenigingen en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven en zich inzetten voor de uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid, de effectieve afschaffing van kinderarbeid en de bestrijding van discriminatie in arbeid en beroep.
- o SPUN wil dat bedrijven voorzorg betrachten bij hun benadering van milieu-uitdagingen, initiatieven ondernemen om een groter milieubesef te bevorderen en de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën stimuleren.
- o SPUN wil dat bedrijven elk vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping.
- o SPUN wil dat bedrijven bevorderen en toezicht houden op de toepassing van deze principes bij haar zakenpartners en onderaannemers en de verantwoordelijkheid accepteren voor de toepassing van deze principes in de hele keten.
- o SPUN wil dat bedrijven transparant zijn en rapporteren over de activiteiten en progressie bij de uitvoering van het beleid.

5.3. Uitvoering van het beleid

SPUN hanteerde vier pijlers om verantwoord beleggen tot uitvoering te brengen, namelijk: Actief aandeelhouderschap, ESG-integratie, Uitsluiting en Thematische beleggingen. Ieder van die pijlers wordt hierna kort toegelicht.

5.3.1. Actief aandeelhouderschap

SPUN vond het stemrecht een belangrijk recht en MN voerde voor SPUN het stembeleid uit. MN stemde mede namens SPUN op aandeelhoudersvergaderingen.

Bij een dialoogprogramma ging MN, mede namens SPUN, in gesprek met bedrijven waar ESG-factoren konden worden verbeterd. MN selecteerde de ondernemingen die betrokken zijn bij controverses of in overtreding zijn van internationale standaarden op het gebied van verantwoord ondernemen. Vervolgens werd de dialoog aangegaan met als doel verbeteringen op het gebied van maatschappelijke verantwoordelijkheid te realiseren. De mate waarin een bedrijf wilde meewerken en de openheid van zaken die zij gaf, waren belangrijke graadmeters.

Een derde onderdeel van het actief aandeelhouderschap was de zogenoemde class actions. Deze collectieve rechtszaken zijn gericht op ondernemingen die wettelijke overtredingen hebben begaan en daarmee financiële schade veroorzaken. Door middel van deze class actions worden de beleggers geholpen om de geleden schade vergoed te krijgen. Daarnaast kan class actions worden gebruikt om corporate governance verbeteringen af te dwingen en dienen ze als generaal preventie.

5.3.2. ESG-integratie

MN streefde ernaar, mede namens SPUN, te investeren in financieel gezonde bedrijven die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Er werd belegd op basis van de zogenaamde ESG-criteria, Environmental, Social and Governance. ESG-integratie wil zeggen dat MN de criteria voor milieu- sociaal- en governance toepaste bij haar investeringsbeslissingen. Dit kwam overeen met het eerste principe van de Principles for Responsible Investment: milieu, sociale en governance aspecten worden betrokken bij het beleggingsbeleid. Het consistente gebruik van ESG-criteria heeft een aantal voordelen ten opzichte van het enkel uitsluiten van bedrijven in de portefeuille. Als een bedrijf aantoonbaar slecht presteert op bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden en milieugebied, dan kon MN alsnog haar opdrachtgevers adviseren niet meer in deze ondernemingen te beleggen.

5.3.3. Uitsluiting

MN verankerde het uitsluitingsbeleid in het beleggingsproces met behulp van externe onderzoeksbureaus. Er werd een uitsluitingsbeleid gevoerd van landen en ondernemingen op basis van schendingen van internationale verdragen ten aanzien van de ESG-factoren. Zo werd bijvoorbeeld niet belegd in bedrijven die controversiële wapens produceren, zoals clusterbommen, biologische en chemische wapens. Er waren ook bedrijven waarbij vooral de manier waarop er werd geproduceerd onverantwoord is. Bijvoorbeeld op het gebied van arbeidsrechten of milieu. Er kon ook worden besloten om een bepaald percentage van slechtst presterende ondernemingen niet op te nemen in het beleggingsuniversum. Bijvoorbeeld, 10% van de bedrijven in een bepaalde sector, die het slechtst presteren op ESG-criteria, komen niet in aanmerking voor investering. Er was sprake van positieve screening als alleen de best presterende bedrijven worden opgenomen in het investeerbare universum. Als MN in dialoog was met een bedrijf en het bedrijf veranderde zijn gedrag niet, kon worden overgegaan tot uitsluiting. De portefeuille werd dan binnen afzienbare tijd afgebouwd. MN sloot ook landen uit als er sprake is van sancties uitgevaardigd door de Europese Unie of de Verenigde Naties tegen de leiders van de betreffende landen. SPUN belegde dan niet in staatsobligaties van dat land of in bedrijven die hun hoofdvestiging in dat land hebben.

5.3.4. Thematische beleggingen

Met thematische beleggingen werd gestreefd naar financieel rendement en positieve effecten op mens, milieu en maatschappij. Met beleggen wordt op die manier bijgedragen aan een duurzame samenleving. Het gaat om een 'positieve impact', in plaats van het voorkomen van negatieve effecten van beleggingen.

MN deed mede namens SPUN onderzoek naar mogelijke thematische beleggingen met het idee dat investeringen worden gedaan die behalve financieel rendement ook positieve effecten voor het milieu en/of sociaal rendement opleveren.

5.3.5. CO2 footprint

MN adviseerde haar klanten, waaronder SPUN, bij hun beleid inzake de CO2-problematiek. Ook assisteerde MN bij het berekenen van de zogenoemde CO2-footprint. MN is in 2016 gestart met het meten van de carbon footprint van de beleggingen in beursgenoteerde aandelen. Dit betreft de hoeveelheid CO2 die wordt uitgestoten door de ondernemingen waarin SPUN belegt. De footprint is een belangrijk onderwerp in de gesprekken die MN voert met ondernemingen en externe fondsmanagers.

5.4. Resultaten

MN maakte met haar opdrachtgevers afspraken over het te voeren stembeleid. Dit stembeleid was onder andere afgeleid van het International Corporate Governance Network (ICGN) en de Nederlandse Corporate Governance Code. Institutional Shareholder Service (ISS) voerde het stembeleid in opdracht van MN uit. De werd nauwkeurig gecontroleerd. Het beleid werd jaarlijks geëvalueerd en zo nodig aangepast.

In 2017 stemde MN voor haar opdrachtgevers in totaal in 61 landen wereldwijd op 3.794 vergaderingen, dit komt overeen met 93% van alle vergaderingen waar MN mocht stemmen.

Per ultimo 2017 stonden er 31 ondernemingen en 12 verschillende landen op de uitsluitingslijst (in 2016: 27 ondernemingen en 12 landen).

Ieder kwartaal rapporteerde MN aan SPUN over de voortgang van de dialoog met bedrijven. Mede namens SPUN was MN in gesprek met 78 bedrijven over verantwoord ondernemen. MN maakte daarbij een selectie:

- o Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen (thuismarkt), die veel impact hebben op het dagelijks leven;
- o De zogenoemde 'non compliant' ondernemingen; bedrijven die ernstige controverses, incidenten of schendingen van internationale richtlijnen op hun naam hebben staan; en
- o Een aantal toonaangevende ondernemingen met een hoog ESG-risico, waarin de opdrachtgevers van MN relatief grote belangen hebben. Deze bedrijven selecteert MN op de volgende thema's:
 - Klimaat en milieu (Environment): Selectie bedrijven: grote 'CO2 uitstoters' in de aandelenportefeuille. Doel: i) bedrijven oproepen hun strategie te spiegelen aan de klimaatdoelstellingen van Parijs en ii) het in kaart brengen van klimaatrisico's.
 - Mens en recht (Social): i) Bedrijven die in hun toeleveringsketen gebruik maken van kobalt. Doel: de arbeidsomstandigheden in de kobalttoeleveringsketen verbeteren. ii) Bedrijven in de textielsector. Doel: i) oproepen tot het uitbetalen van een leefbaar loon en ii) veiligheid bevorderen in de textielketen.
 - Goed bestuur (Governance): Bedrijven wiens beloningsbeleid niet in verhouding staat tot de prestaties. Doel: i) beloningsbeleid in lijn krijgen met de normering, zoals is vastgesteld in het stembeleid en ii) transparantie over bestuursbeloningen bewerkstelligen.

Als verantwoord belegger probeerde MN mede namens SPUN om verbetering te bewerkstelligen bij bedrijven waar dit nodig is, door gebruik te maken van de aandeelhoudersrechten van de opdrachtgevers. Bij sommige bedrijven was MN van mening dat een investering echter nooit verantwoord zou worden, omdat de aard van de producten die deze bedrijven maken in strijd is met internationale verdragen. Naast bedrijven sloot MN ook landen uit. Dit gebeurde op basis van sancties die door de Verenigde Naties of de Europese Unie zijn opgelegd. Wanneer een land is uitgesloten betekende dit dat MN niet meer kan beleggen in staatsobligaties van dat land.

Nieuwe (in 2017) bedrijven op de uitsluitingslijst zijn: i) L&T Technology Services en L&T Infotech, vanwege hun betrokkenheid bij productie van nucleaire wapens en ii) Dassault Aviation en Thales, in verband met hun betrokkenheid bij productie van witte-fosfor wapens. Het Amerikaanse bedrijf Walmart en Indiase bedrijf Gail India zijn net als vorig jaar uitgesloten, omdat de dialoog over arbeidsrechten respectievelijk mensenrechtenschendingen niet succesvol was.

Bijlage 6 Verloopstaat deelnemers

VERLOOPSTAAT DEELNEMERS

	2017		2016	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal
Deelnemers				
Stand vorig boekjaar		244		284
Nieuwe toetredingen	34		34	
Ingang pensioen	-6		-7	
Overlijden	-		-1	
Ontslag met premievrije aanspraak	-265		-66	
		-237		-40
Stand einde boekjaar		7		244
Gewezen deelnemers				
Stand vorig boekjaar		1.116		1.131
Ontslag met premievrije aanspraken	265		66	
Ingang pensioen	-68		-69	
Overlijden	-2		-3	
Waardeoverdrachten	-2		-7	
Afkopen	-1		-2	
		192		-15
Stand einde boekjaar		1.308		1.116
Pensioentrekkenden				
Stand vorig boekjaar		1.311		1.279
Ingang pensioen	74		76	
Overlijden	-35		-50	
Afkoop emigratie/klein pensioen	-14		-17	
Toekenning nabestaandenpensioen	19		29	
Andere oorzaken	-3		-6	
		41		32
Stand einde boekjaar		1.352		1.311
		2.667		2.671